

Statens stöd till idrotten

UPPFÖLJNING 2013

Statens stöd till idrotten

Uppföljning 2013

Centrum för idrottsforskning är statens sektorsorgan för idrottsforskning med uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område samt att ansvara för uppföljning av statens stöd till idrotten.

Statens stöd till idrotten – uppföljning 2013 är huvudrapport i 2013 års uppföljningsuppdrag.

Rapporten finns att ladda ner som pdf på www.centrumforidrottsforskning.se

© **Centrum för idrottsforskning 2014:1**

Författare: Johan R Norberg

Redaktion och projektledning: Christine Dartsch & Johan Pihlblad

Språkgranskning: Björn Gustavsson

Omslagsfoto: Bildbyrån

Tryck: TMG Tabergs

ISBN: 978-91-981833-2-0

Förord

Centrum för idrottsforskning (CIF) har sedan år 2009 i uppdrag av regeringen att genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten. Uppföljningen ska bestå av en fortlöpande bevakning av det statliga idrottsstödet betydelse utifrån ett indikatorsystem, tematiska fördjupningsstudier i teman som regeringen bestämmer samt bevakning av forskningsresultat med relevans för statens stöd till idrotten.

För 2013 års uppföljning beslutade regeringen att CIF skulle genomföra en fördjupad analys av vad som kännetecknar god etik inom idrotten. Analysen skulle i första hand omfatta frågor med rättsliga och ekonomiska beröringspunkter samt styrnings- och ledningsfrågor. Vidare skulle CIF peka på goda exempel samt belysa metoder och arbetssätt inom olika idrottsorganisationer som bidrar till att ytterligare stärka idrottens etik. Slutligen skulle CIF även analysera ”vilka företeelser och beteenden som riskerar att skada förtroendet för idrottsrörelsen som helhet”.

I denna rapport sammanfattas 2013 års uppföljning av statens stöd till idrotten. Rapporten inleds med en redogörelse av statsanslagets utveckling. I kapitel 2 följer en sammanfattning av de övergripande resultaten från 2013 års fördjupningsstudie. I kapitel 3 redovisas vår övergripande och kontinuerliga uppföljning av statens idrottsstöd utifrån en uppsättning indikatorer. Slutligen, i kapitel 4, sammanfattar vi kort CIF:s verksamhet för år 2013.

Rapporten är skriven av Johan R Norberg, utredare vid CIF.

Vi hoppas att vår uppföljning ska ge ökad kunskap och ett tydligare perspektiv på idrottens roll i samhället och samtidigt fördjupa den idrottspolitiska diskussionen.

Trevlig läsning

Per Nilsson

ordförande i Centrum för idrottsforskning

Innehåll

Sammanfattning och övergripande slutsatser	7
Slutsatser om god etik inom idrotten	7
Slutsatser av CIF:s indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten 2013	13
1. Statens stöd till idrotten 2013.....	15
Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter	15
Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar	16
Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning	17
2. Om god etik inom idrotten	19
Inledning	19
Utgångspunkter för 2013 års uppdrag	21
Två rapporter om god etik inom idrotten	22
Om företeelser och beteenden som riskerar att skada förtroendet för idrottsrörelsen som helhet	46
3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten	50
Inledning	50
Målområde 1: Idrotten som folkrörelse.....	53
Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan	73
Målområde 3: Alla flickors och pojkar, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande	81
Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik	91
Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft	96
4. Centrum för idrottsforsknings verksamhet 2013.....	108
Stödja och initiera forskning	108
Uppföljning av statens stöd till idrotten	114
Effektivitet och samordning	114
Informationsverksamhet.....	115

Sammanfattning och övergripande slutsatser

Slutsatser om god etik inom idrotten

Under 2013 har Centrum för idrottsforskning (CIF) haft i uppdrag att genomföra ”en fördjupad analys av vad som kännetecknar god etik inom idrotten”. Analysen skulle i första hand omfatta frågor med rättsliga och ekonomiska beröringspunkter samt styrnings- och ledningsfrågor. Vidare skulle CIF peka på goda exempel samt belysa metoder och arbetssätt inom olika idrottsorganisationer som bidrar till att ytterligare stärka idrottens etik. Slutligen skulle CIF även analysera ”vilka företeelser och beteenden som riskerar att skada förtroendet för idrottsrörelsen som helhet”.

Etik inom idrotten är ett mångfacetterat område. I enlighet med regeringens direktiv har emellertid årets analys inriktats på den strategiska ledningen av idrottsrörelsens förbund och klubbar, det vill säga hur idrottsledare på olika nivåer hanterar problem, dilemman och utmaningar kopplat till ekonomi, juridik och ledning av idrottsorganisationer (etik i styrelserummen).

I likhet med tidigare år har vi valt att genomföra analysen efter två huvudlinjer. Den första strategin har varit att sammanställa befintlig kunskap inom området. Ett antal forskare och sakkunniga har anlåtats för att diskutera etiska utmaningar inom idrotten utifrån sina perspektiv och expertområden. Resultatet redovisas i rapporten *I gråzonen – en antologi om idrottens etiska utmaningar*.

Den andra strategin har varit att generera ny kunskap i frågan om god etik inom idrotten. Detta har åstadkommit genom en studie av etik och ekonomihantering i lokala idrottsföreningar. Studien har genomförts i samarbete med analys- och strategiföretaget United Minds.

I gråzonen – en antologi om idrottens etiska utmaningar

Antologin *I gråzonen* har tillkommit i syfte att spegla aktuella etiska problem och utmaningar i den strategiska ledningen av idrottsorganisationer – både i Sverige och internationellt.

Rapportens 15 bidrag fördelar sig över fyra områden. I avsnittet *Idrott, etik och demokrati* diskuteras etiska frågor i mötet mellan idrott och politik. Vissa exempel rör internationella dimensioner, däribland den klassiska frågan om svenskt idrottsutbyte med nationer vilka inte respekterar demokrati och mänskliga rättigheter. Andra bidrag handlar om demokratiska utmaningar på lokal nivå, såsom risken för kriminell infiltration i lokala idrottsföreningar till följd av lågt deltagande på årsmöten.

I avsnittet *Idrott, etik och ekonomi* analyseras på motsvarande sätt mötet mellan idrotten och marknaden. Självklara teman i detta sammanhang är idrottssponsoring samt klubbars ekonomihantering (inklusive problem med så kallad ekonomisk dopning). Till detta kommer en särskild analys av idrottsrörelsens motsägelsefulla inställning till den kommersiella sfären: å ena sidan ett närmande genom stigande marknadsintäkter och ett intresse hos vissa elitklubbar att övergå i bolagsform, å andra sidan ett lika tydligt försvar av föreningsdemokratiska principer, vilket framkommer i bland annat motståndet mot att myndigheter likställer ideella idrottsföreningar med privata företag.

I avsnittet *Idrott och regelbrott* diskuteras olika försök att systematiskt kringgå eller manipulera idrottens eller samhällets rättssystem: matchfixning och dopning. För båda dessa frågor analyseras såväl utvecklingen på internationell nivå som aktuella svenska motåtgärder.

I avsnittet *Idrott och medicinsk etik* ges, slutligen, exempel på etiska problem och frågeställningar som aktualiseras när tävlingsidrottens prestationskrav riskerar att leda till skador och ohälsa.

Flera av antologins bidrag visar på problem och utmaningar som idrotten har att bemästra. Med det finns även bidrag som redovisar hur idrottsrörelsen arbetar förebyggande i olika frågor. Dessa bidrag av karaktären ”goda exempel” rör dopning, matchfixning och skattefrågor och har tillkommit i samarbete med Riksidrottsförbundet.

Etik och ekonomi i idrottsföreningar

CIF har anlitat analys- och strategiföretaget United Minds för att genomföra en studie om ekonomi och etik i idrottsföreningar. Studien bestod av intervjuer av idrottsledare och experter samt en större enkät riktad till kassörer i idrottsföreningar. Enkäten var elektronisk och skickades till alla idrottsföreningar som har

en e-post registrerad hos Riksidrottsförbundet (16 316 stycken). Sammanlagt 5 480 kassörer besvarade enkäten.

Studiens första resultat handlar om hur dagens idrottsrörelse egentligen ska karakteriseras. Idrott kan ofta – inte minst i medierna – framstå som en förhållandevis kommersiell och elitinriktad verksamhet. Men av denna studie att döma är svensk idrott alltså en påtagligt *ideell och småskalig folkrörelse*. En majoritet av landets idrottsföreningar har färre än 200 medlemmar. Verksamheten vänder sig främst till barn och ungdomar samt till vuxna som utövar idrott för att det är roligt och stimulerande. Därtill är medlemsavgifter den enskilt viktigaste intäktskällan. Större och mer kommersiella idrottsföreningar finns visserligen, men de utgör en mindre del. Knappt en fjärdedel av landets idrottsföreningar bedriver elitverksamhet på seniornivå.

Studiens andra resultat är att idrottsföreningarnas *professionaliseringsgrad i allmänhet är låg*. Åtta av tio föreningar omsätter högst en miljon kronor om året, och för många föreningar är omsättningen betydligt lägre. En majoritet av föreningarna verkar dessutom på helt ideell basis. Endast tre av tio idrottsföreningar har anställd personal. En majoritet – sex av tio – av föreningarnas kassörer säger sig även sakna professionell erfarenhet av att arbeta med ekonomi och bokföring.

Studiens tredje resultat rör *etik och regelbrott i ekonomiska frågor*. I enkäten ställdes frågor om kassörernas uppfattningar om förekomsten av regelbrott inom idrottsföreningar. En uppdelning gjordes mellan 1) omedvetna regelbrott 2) medvetna regelbrott i syfte att gagna föreningen och 3) medvetna regelbrott som görs för personlig vinnings skull.

Drygt hälften av tillfrågade kassörer (54 procent) gjorde bedömningen att det är mycket eller ganska vanligt med *omedvetna regelbrott* i idrottsföreningar, orsakade av exempelvis okunskap, slarv eller brist på tid. Resultatet bör kopplas till att kassörerna även uppgivit låg formell kompetens i frågor som rör ekonomi och bokföring. Därmed framträder en bild av att de vanligaste regelbrotten i ekonomiska frågor inte nödvändigtvis sker på grund av bristande etik utan till följd av att de ekonomiskt ansvariga i föreningen gör oavsiktliga och omedvetna fel.

Ungefär en fjärdedel av kassörerna (23 procent) menade emellertid att det även är vanligt med *medvetna regelbrott i syfte att gynna föreningen*. Detta resultat har en mer etisk dimension såtillvida att det indikerar att det finns idrottsföreningar

som kan tänkas acceptera ekonomiska regelbrott under förutsättning att det sker ”för den goda sakens skull”, det vill säga att det gagnar den egna klubben.

Slutligen ansåg en liten grupp kassörer (sex procent) att det även är mycket eller ganska vanligt med *medvetna regelbrott som begås för personlig vinnings skull*.

En övergripande slutsats av kassörstudien är att information och utbildning är viktiga redskap för att förhindra ekonomiska regelbrott i idrottsföreningar. Risken för omedvetna regelbrott kan därtill minskas om regelverken görs mer lättbegrip-
liga.

Men svaren indikerade även att det finns en inställning i vissa föreningar om att ändamålen helgar medlen, det vill säga att ekonomiska regelbrott kan tillåtas under förutsättningar att de är till gagn för föreningens ideella strävanden. För att komma till rätta med sådana etiska synsätt behövs påverkansarbete och upplysning om vilka konsekvenser det kan få på sikt om lagar och regler inte respekteras.

Slutligen verkar medvetna regelbrott för personlig vinnings skull inte vara vanligt i idrottsföreningar, men i de fall där det förekommer är det viktigt att det bekämpas. Företeelser av detta slag svärta ner bilden av ideellt föreningsarbete. Om beteendet sprider sig riskerar det även att allvarligt skada både samhället och idrottsrörelsen.

Om företeelser och beteenden som riskerar att skada förtroendet för idrottsrörelsen som helhet

Årets fördjupningsuppdrag om god etik inom idrotten har visat många problem, dilemman och utmaningar kopplat till ekonomi, juridik och ledning av idrottsorganisationer. Vissa etiska utmaningar har tydlig koppling till den moderna elitidrottens karaktär av kommersiellt och internationellt underhållningsfenomen. Andra bottnar snarare i förväntningar om att idrotten som kulturyttring ska leva upp till olika demokratiska och samhällseliga principer och ideal. Mest tydlig är emellertid den stora bredden. Någon generell beskrivning av idrottens etiska utmaningar – eller dess orsaker – kan knappast göras.

De forskare och sakkunniga som medverkat i CIF:s fördjupade analys av etik inom idrotten är ense om att idrottsrörelsen måste synliggöra etiska problem och utmaningar – men deras konkreta handlingsrekommendationer är långtifrån samstämmiga. I vissa frågor är rådet att försvara traditionella föreningsdemokratiska principer. Som exempel utgör det ideella engagemanget ett viktigt försvar mot

kriminell infiltration i föreningar. På andra områden rekommenderas stärkt lagstiftning och tydliga regelverk – både för att stävja olika former av fusk och oegentligheter och för att uppmuntra transparenta och legitima beslutsprocesser i idrottsorganisationer ("good governance"). En tredje handlingsstrategi är informationsspridning, erfarenhetsutbyte och värderingsarbete. Här utgör svenska insatser mot matchfixning ett exempel på hur ett relativt nyupptäckt hot mot idrottens trovärdighet mötts av kunskapsutbyte och samarbetsprojekt mellan myndigheter, idrottsrörelsen och spelmarknadens aktörer.

Det återstår att kommentera regeringens fråga om det finns företeelser och beteenden inom idrotten som *riskerar att skada förtroendet för idrottsrörelsen som helhet*.

Frågan kan utläsas och besvaras på lite olika sätt. En första tolkning handlar om huruvida det finns specifika etiska problemområden som är så allvarliga att de riskerar att underminera legitimiteten för idrottsrörelsens hela verksamhet. Här är CIF:s bedömning att det knappast finns enskilda problem eller utmaningar som skulle kunna radera förtroendet för idrotten i sin helhet. Även om företeelser som kriminell infiltration, idrottsrelaterat våld, matchfixning och dopning är allvarliga hot mot idrottens trovärdighet, så är det framför allt en angelägenhet för elitverksamheten i ett begränsat antal idrotter. På motsvarande sätt riskerar osunda elitsatsningar och utslagning inom barn- och ungdomsidrotten att underminera tilltron till de klubbar som bygger sin verksamhet på sådana principer – men det finns samtidigt andra idrottsföreningar som sätter de ungas bästa i första rummet. Kort sagt: den bredd och mångfald som kännetecknar den svenska idrottsrörelsen är rimligtvis så omfattande att dess hela samhällslegitimitet inte står och faller med enskilda missförhållanden – åtminstone inte om idrottsrörelsen samtidigt uppvisar en genuin strävan att bemöta dessa problem.

Det som däremot skulle kunna utmynna i en mer djupgående idrottslig förtroendekris vore om idrottsrörelsen tvärtom uppvisade en ovilja eller oförmåga att ta sig an sina etiska utmaningar. Och ett sådant påpekande är inte helt obefogat. I flera av de etikfrågor som diskuterats i CIF:s fördjupade analys går det nämligen att uttyda en viss tröghet i idrottens och samhällets bemötande av dessa utmaningar.

På internationell nivå utgör matchfixning ett belysande exempel på ett allvarligt hot mot elitidrottens trovärdighet där förutsättningarna för motåtgärder alltjämt begränsas av bristande samordning och en avvaktande hållning hos berörda aktö-

rer. Därtill är bristande transparens och maktkoncentration fortfarande vanligt i internationella idrottsförbund trots ökade förväntningar på att även idrotten ska leva upp till kriterier för "good governance".

I Sverige är bilden inte lika entydig. I CIF:s antologi ges flera exempel på hur idrottsrörelsen aktivt jobbar för att stävja oegentligheter i form av bland annat doping och matchfixning. Samtidigt vittnar andra bidrag om att det även finns etiska utmaningar som förtjänar ökad uppmärksamhet: från kriminell infiltration och bemötandet av risksupportrar till principer för att hantera internationellt idrottsutbyte i politiskt konfliktfyllda situationer, att skapa hållbara idrottsanläggningar samt behovet av kunskap om kvinnorelaterade skaderisker i samband med elitidrott. Därtill indikerar CIF:s samarbete med United Minds att det finns en uppfattning bland lokala idrottsföreningar att regelbrott i ekonomiska frågor kan accepteras under förutsättning att det gynnar den egna klubbverksamheten. Vad kan idrottsrörelsen och samhället göra för att stävja ett sådant förhållningssätt?

Man kan givetvis diskutera orsakerna till att idrotten – både internationellt och i Sverige – ibland uppvisar en avvaktande hållning gällande problem och utmaningar av etisk karaktär. Men oavsett vilka orsakerna är vill CIF avsluta 2013 års fördjupningsuppdrag med en uppmaning till svensk idrottsrörelse: Tveka inte inför etiska utmaningar. Synliggör de dilemman, frågor och problem som uppstår – och uppmuntra till dialog och debatt. Ibland har komplicerade frågor inga enkla lösningar – men det går alltid att förbättra förutsättningarna för beslut genom utbildning, diskussion och reflektion. Och kom ihåg att förtroendet för idrottsrörelsen som helhet inte mäts i de enskilda etiska problem som idrotten möter – men i idrottsrörelsens förmåga att ta sig an dessa utmaningar.

Slutsatser av CIF:s indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten 2013

I CIF:s uppdrag att följa upp statens stöd till idrotten ingår även en årlig redovisning av en uppsättning indikatorer. Denna uppföljning tar sin utgångspunkt i motiven till statens stöd till idrotten såsom dessa preciserats i förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet. Indikatorsystemet består av 22 indikatorer, fördelade över fem målområden. Dessa är:

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

Indikatorsystemet består i huvudsak av befintlig statistik. Merparten av indikatorerna rör olika aspekter av idrottsrörelsens verksamhet och organisationsstruktur, såsom medlemsbestånd, inkomstkällor, omfattningen på det ideella ledarskapet och utbildningsinsatser. För dessa uppgifter har Riksidrottsförbundet beredvilligt bidragit med information och sakkunskap. I frågor rörande svensk elitidrott har även Sveriges Olympiska Kommitté varit behjälplig. För de indikatorer som rör folkhälsa, motionsvanor och idrottsskador har statistik inhämtats från Statistiska centralbyrån, Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

I förra årets indikatorgenomgång noterades att aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat under senare år. Bedömningen baserades på en nedgång i antalet träningstillfällen i det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) till idrotten. Årets uppföljning visar samma mönster. Under perioden 2004–2012 sjönk antalet deltagartillfällen från 58 168 285 (2004) till 52 430 855 (2012). Detta innebär en minskning med drygt 5,7 miljoner registrerade tillfällen, motsvarande en nedgång på 9,9 procent. I fråga om sammankomster ser vi en liknande minskning från drygt 6,5 miljoner sammankomster 2004 till drygt 5,5 miljoner 2012, motsvarande en minskning på 15,2 procent. Under samma period sjönk emellertid andelen unga i åldern 7–20 år med endast 5,1 procent.

En mer ingående granskning av kön och ålder visar att nedgången förklaras av minskad aktivitetsnivå hos äldre ungdomar (17–20 år). Vidare framkommer att minskningen är större bland flickor än bland pojkar. Redan i åldern 13–16 år går det att skönja ett minskat deltagande bland flickor som inte enbart kan förklaras med förändringar i ålderspopulationen. Denna nedgång tilltar därefter i åldern 17–20 år.

Samtidigt bör man ha i åminnelse att minskningen sker från höga nivåer. År 2012 uppgick det totala antalet medlemmar i idrottsrörelsen till 3,2 miljoner personer. Merparten av dessa – nästan 2,4 miljoner personer – sade sig dessutom vara aktiva medlemmar. Därtill visar europeiska studier att ungdomar i de nordiska länderna ägnar sig åt idrott och fysisk aktivitet i betydligt högre utsträckning än det europeiska genomsnittet.

I övrigt bekräftar indikatorsystemet i stor utsträckning de förhållanden och trender som iakttagits under tidigare år. Som exempel visar statistiken att idrottsrörelsens klubbar och förbund är mycket olika i storlek och sammansättning samt att de verkar under skilda existensvillkor. Därtill är människors tillgång och förutsättningar till idrott och fysisk aktivitet alltjämt ojämnt fördelade i samhället. Som exempel ökar andelen föreningsidrottare i takt med utbildningsgrad, hushållsekonomi och position på arbetsmarknaden. Dessutom visar statistiken att flickor med invandrarbakgrund är förhållandevis svagt representerade inom föreningsidrotten. I frågor gällande makt och representation i beslutande organ har en stor majoritet av RF:s specialidrottsförbund (48 av 70) en manlig dominans i sina styrelser såtillvida att andelen kvinnor understiger 40 procent. Den manliga dominansen ökar dessutom i takt med stigande ålder. Den jämställda fördelning som kännetecknar idrottsrörelsens aktiva medlemmar återspeglas följaktligen inte i styrelserummen. Detta är viktiga signaler till idrottsrörelsen att fortsätta sitt kontinuerliga arbete att förverkliga den egna värdegrundens premisser om demokrati, delaktighet och allas rätt att vara med.

1. Statens stöd till idrotten 2013

Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter

Statens stöd till idrottsrörelsen har långa anor. Ett första engångsbidrag beviljades av regeringen redan år 1877. Med början 1913 följde ett permanent och av riksdagen beviljat statsbidrag för idrottsverksamhet. Det första bidraget var på 100 000 kronor. Därefter har beloppet höjts successivt. År 2013 uppgick det totala statliga idrottsstödet till drygt 1,8 miljarder kronor.

Motiven till statens idrottsstöd har varierat över tid och i takt med samhällsutvecklingen. På ett övergripande plan har bidraget emellertid alltid tjänat två syften. Det första syftet är att uppmuntra och tillvara de positiva effekter som frivilligt organiserad idrottsutövning anses leda till. I början av 1900-talet formulerades detta gärna i form av (manlig) karaktärsdanning, fosterländskhet och att skapa ”en sund själ i en sund kropp”. I dag framhålls på motsvarande sätt att idrott och motion är positivt för folkhälsan och att det skapar glädje, rekreation och meningsfull fritid för både unga och gamla. Som belysande exempel framhåller regeringen i 1999 års idrottspolitiska proposition – *En idrottspolitik för 2000-talet* – att god folkhälsa utgör en ”betydelsefull komponent för välfärden i vårt samhälle” och att det därför är viktigt att barn och ungdomar tidigt skapar sig ”motionsvanor som varar hela livet” samt att även äldre människors och funktionshindrades behov av motion förtjänar uppmärksamhet.¹

Statens andra syfte är att stödja ”en fri och självständig folkrörelse”. Denna strävan har två dimensioner. Först och främst är det ett erkännande till den frivilliga idrottens många ideella krafter. Ur detta perspektiv utgör statens stöd en sorts hjälp till självhjälp där offentliga medel har som mål att stärka idrottsrörelsens förutsättningar att vara och förbli en omfattande, mångfacetterad och självständig massrörelse i en ideell samhällssektor. Den andra dimensionen rör de demokratiska ideal och värderingar som finns inbäddade i själva folkrörelseperspektivet, såsom allas lika förutsättningar att få vara med och delta utifrån sina egna förutsättningar, likvärdiga villkor för pojkar och flickor, integration av eftersatta grupper samt ett värnande av god etik och sunda ideal. Viktigt är även att idrotts-

¹ Prop. 1998/99:107, *En idrottspolitik för 2000-talet. Folkhälsa, folkrörelse och underhållning*, s. 28.

rörelsen aktivt verkar för alla medlemmars reella möjlighet till inflytande och delaktighet.

Regeringen vill betona vikten av att idrottsrörelsen fortsätter sitt arbete att kontinuerligt utveckla och förbättra sin verksamhet efter de aktivas behov och önskemål. Det är en viktig del av idrottsrörelsens demokratiska fostran att varje människa kan påverka såväl genom en demokratiskt uppbyggd mötesverksamhet som i den vardagliga träningen och tävlingen. Det är således väsentligt att varje deltagare blir delaktig i de beslut som formar verksamheten.²

Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar

I den statliga beslutsprocessen ingår idrottspolitik som ett led i kulturpolitiken. I Regeringskansliet handläggs idrottsfrågor sedan 2007 av Kulturdepartementet. I regeringens förslag till statsbudget ingår idrott i området *Politik för det civila samhället* under utgiftsområde 17, *Kultur, medier, trossamfund och fritid*. I riksdagen bereds idrottsfrågor av kulturutskottet.

Statens idrottspolitik är rättsligt reglerad. En förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 1999:1177) inrättades 1999. I förordningen preciseras mål och syften med statens idrottspolitik samt förutsättningar för bidragsfördelning, återrapportering med mera. Samma år instiftade riksdagen även en lag som fastslår att Riksidrottsförbundet ”prövar frågor om fördelning av statsbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer”.

De övergripande idrottspolitiska mål som fastslås i förordningen om statsbidrag till idrottsverksamhet konkretiseras på framför allt tre sätt. I budgetpropositionen kommenterar regeringen idrottspolitikens inriktning och utveckling. För anslaget över statsbudgeten utfärdar regeringen dessutom årliga så kallade riktlinjer till Riksidrottsförbundet. I dessa preciseras den statliga idrottspolitikens mål, syften och återrapporteringskrav fördelat över olika verksamhetsgrenar. Slutligen utfärdar regeringen även ett regleringsbrev (ställt till Kammarkollegiet) som preciserar bidragets anslagsposter och särskilda villkor.

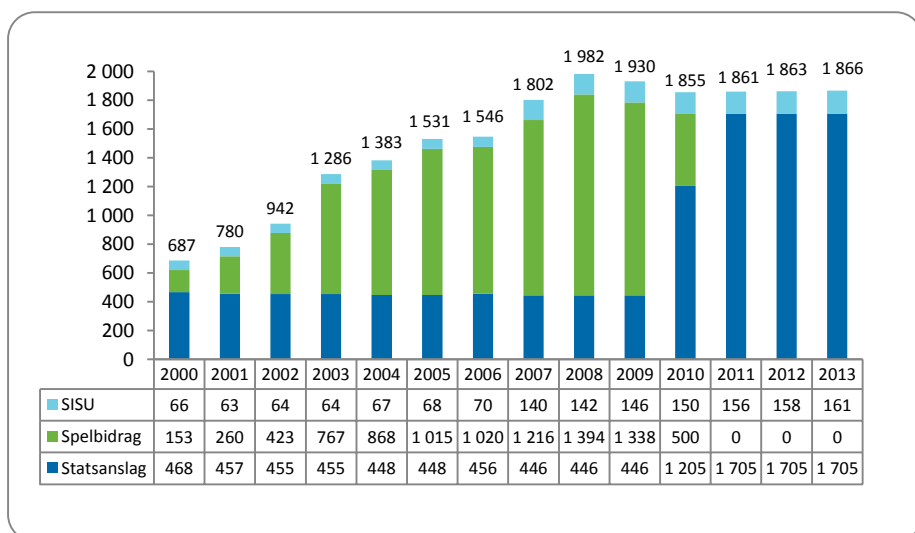
² Ibid., s. 37.

Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning

Statens stöd till idrotten har ökat kraftigt sedan millennieskiftet. Bidragande till detta är att idrotten fram till och med år 2010 tilldelades bidrag från det statliga spelbolaget AB Svenska Spels överskott. Dessa så kallade spelpengar har både möjliggjort en kraftig höjning av det statliga lokala aktivitetsstödet och finansierat de storskaliga utvecklingsprojekten Handslaget och Idrottslyftet. Under 2009 beviljade även regeringen sammanlagt 212 miljoner kronor ur AB Svenska Spels överskott till en samlad och flerårig satsning på svensk elitidrotts internationella konkurrenskraft.

Sedan 2011 har bidraget via AB Svenska Spel ersatts av traditionellt statsbidrag via statsbudgeten. Denna nyordning sammanhänger med ökad osäkerhet om den svenska spelmarknadens utveckling och en ambition från regeringen att tillförsäkra idrottsrörelsen en finansieringsform som är stabil och långsiktig.

I figur 1.1 redovisas det statliga idrottsstödet utveckling under perioden 2000–2013

Figur 1.1. Statens stöd till idrotten 2000–2013

Figur 1.1 visar att statens idrottsstöd ökat kraftigt från millennieskiftet till i dag: från 687 miljoner kronor år 2000 till 1 866 miljoner kronor år 2013. Den stora ökningen inföll under åren 2000–2008. Därefter har bidraget legat förhållandevis konstant på mellan 1,8–2 miljarder kronor. I tabell 1.1 redovisas bidragets fördelning över olika anslagsposter. Den största enskilda anslagsposten är "Verksamhet

av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet”. I denna post ingår både organisationsstöd till Riksidrottsförbundet och dess medlemsförbund samt medel till idrottens statliga lokala aktivitetsstöd (LOK-stöd). Det näst största bidraget är de 500 miljoner kronor som avser 2013 års finansiering av utvecklingsatsningen Idrottslyftet (anslagsposten *Särskild satsning på idrott och motion*).

Tabell 1.1. Statens stöd till idrotten 2013 (kronor)

	Stöd i kronor	Stöd i kronor
Anslagspost Stöd till idrotten		1 705 151 000
Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet (ram)	1 120 451 000	
Bidrag till internationellt samarbete m.m. (ram)	1 100 000	
Insatser mot dopning (ram)	26 300 000	
Bidrag till idrottsforskning (ram)	16 000 000	
Bidrag till specialidrott inom gymnasieskolan (ram)	41 300 000	
Särskild satsning på idrott och motion (ram)	500 000 000	
Anslag för vuxenutbildning		160 555 000
Särskilt verksamhetsstöd till Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna (ram)	160 555 000	
Summa		1 865 706 000

2. Om god etik inom idrotten

Inledning

Under senare decennier har idrotten som global kulturföreteelse genomgått stora förändringar. Intresset för elitidrott och mästerskapstävlingar har ökat markant i takt med att elitidrotten befäst sin ställning som kommersiellt och internationellt underhållningsfenomen. Utvecklingen kan både mätas i en stark tillväxt av idrottsanläggningar och arenor över hela världen samt i en omfattande sportindustri baserad på sponsring, merchandise och försäljning av tv-rättigheter. Den hårdnande konkurrensen om medaljer och placeringar har samtidigt gett upphov till en elitidrottslig kapprustningsspiral där nationer investerat allt större summor på att identifiera och utveckla talanger. Och för de allra bästa idrottsutövarna handlar segrar och prestationer inte enbart om ära och berömmelse – det kan även ge stora intäkter. Åtminstone i stora och kommersiellt gångbara idrottsgrenar har de mest framgångsrika (framför allt manliga) idrottarna starka ekonomiska incitament i form av höga spelarlöner, vinstpremier och lukrativa reklamavtal. På motsvarande sätt är värdskapet för stora mästerskap inte enbart eftertraktat på grund av den prestige som det kan medföra för ett land eller en region – det kan även medföra en ökad turism och nya arbetstillfällen och därmed utgöra viktiga regionalpolitiska investeringar.

Även bredd- och motionsidrotten har haft en stark tillväxt. För många vuxna har idrott och en fysiskt aktiv livsstil blivit viktigt i syfte att må bra och undvika ohälsa. Detta ökade motions- och hälsointresse har både breddat idrotten som samhällsföreteelse och skapat förutsättningar för en omfattande och global fitness- och hälsoindustri. Parallellt har idrotten även stärkt sin ställning i yngre åldersgrupper – inte minst i de skandinaviska länderna där de allra flesta barn och ungdomar i dag har erfarenhet av att träna i en idrottsförening och påfallande många dessutom gör sin idrottsdebut redan före skolåldern. Detta höga deltagande bland barn och ungdomar har uppmuntrats från stat och kommun både i syfte att tillförsäkra unga en meningsfull fritid och för att – på lång sikt – främja folkhälsa.

I kölvattnet på idrottens globala segertåg har en mängd politiska och etiska frågor väckts eller fått ökad aktualitet. En sådan är idrottens roll i internationella politiska relationer. De olympiska sommarspelen i Beijing 2008, vinter-OS i Sotji 2014,

VM i ishockey i Minsk 2014 och fotbolls-VM i Qatar 2022 är endast några exempel på stora idrottsevenemang som tilldelats länder vilka inte respekterar grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Besluten har väckt protestreaktioner och krav på bojkotter – både på grund av ländernas bristande demokratiska system och med hänvisning till korruption, resursslöseri och orimliga arbetsförhållanden i samband med anläggande av de stora och kostsamma anläggningar som mästerskapen kräver. Som ytterligare exempel på uppmärksammade problem och missförhållanden i den internationella toppidrotten kan nämnas uppgjorda matcher, dopning, korruption och maktmissbruk i internationella idrottsorganisationers ledning samt idrottsrelaterat våld i form av huliganism och läktarbråk. Även i barn- och ungdomsidrotten har olika problem uppmärksammats och kraftfullt fördömts, såsom osunda elitsatsningar samt sexuella trakasserier och övergrepp.

Idrottens ökade utmaningar och problem har även skapat motreaktioner – inte minst på mellanstatlig nivå. Sedan år 1999 förs kampen mot prestationshöjande preparat genom den internationella samarbetsorganisationen World Anti-Doping Agency (WADA). År 2011 bildade EU en särskild expertgrupp med uppgift att utveckla principer för god styrning ("good governance") av idrottsorganisationer. I maj 2013 anordnade dessutom UNESCO för femte gången en särskild konferens för idrottsministrar och ledande myndighetspersoner på idrottsområdet (MINEPS V). På konferensen diskuterades allt från idrottens tillgänglighet för olika samhällsgrupper till olika idrottsrelaterade problem såsom matchfixning, dopning och korruption.

Regeringens fördjupningsuppdrag till Centrum för idrottsforskning (CIF) för år 2013 måste förstås i ljuset av denna utveckling. Uppdraget har bestått i att genomföra "en fördjupad analys av vad som kännetecknar god etik inom idrotten". Analysen skulle i första hand omfatta frågor med rättsliga och ekonomiska beröringspunkter samt styrnings- och ledningsfrågor. Vidare skulle CIF peka på goda exempel samt belysa metoder och arbetssätt inom olika idrottsorganisationer som bidrar till att ytterligare stärka idrottens etik. Slutligen skulle CIF även analysera "vilka företeelser och beteenden som riskerar att skada förtroendet för idrottsrörelsen som helhet". Uppdraget skulle rapporteras till regeringen senast den 15 maj 2014.

Utgångspunkter för 2013 års uppdrag

CIF:s analys av god etik inom idrotten har väglett av tre övergripande utgångspunkter.

Den första utgångspunkten har varit att avgränsa uppdraget. Ämnet idrott och etik inrymmer många och vitt skilda aspekter: det kan handla om ledares bemötande av unga i tränings-sammanhang eller fula tröjdragningar och fejkade skador i en fotbollsmatch. Men det kan även handla om dopning, svarta löner och riggade valprocedurer till prestigefyllda ledarposter. Att behandla alla tänkbara aspekter på idrott och etik är knappast möjligt i en studie av begränsat omfång. I enlighet med regeringens direktiv har vi därför valt att fokusera på hur idrottsledare på olika nivåer hanterar problem, dilemman och utmaningar kopplat till ekonomi, juridik och ledning av idrottsorganisationer.

Av detta följer att årets fördjupningsuppdrag fått en tyngdförskjutning från etiska aspekter på vad som sker *på planen* i idrottsliga sammanhang till etiska frågor *i styrelserummen*, det vill säga i den strategiska ledningen av idrottsrörelsens många förbund och klubbar.

Vår andra utgångspunkt har varit att bredda kunskapsinsamlingen genom internationella utblickar. Denna strategi kan delvis motiveras med hänvisning till att kunskapsläget i Sverige är begränsat i många frågor som rör idrott och etik. Ett belysande exempel är matchfixning, som på kort tid utvecklats från ett närmast okänt fenomen till ett av de mest uppmärksammade hoten mot idrottens legitimitet och trovärdighet. Men behovet av internationella utblickar kan också motiveras med hänvisning till idrottens tilltagande globalisering. I en tid när den moderna tävlingsidrotten blir allt mer internationell och gränsöverskridande kan lärdomar från andra länder och regioner givetvis bli viktiga tankeställare om aktuella eller potentiella skeenden och utvecklingstendenser i svensk idrott.

Vår tredje utgångspunkt handlar om valet av ambitionsnivå. Vi har inte haft som mål att synliggöra alla tänkbara aspekter på god etik inom idrotten – däremot har vi strävat efter att belysa aktuella och viktiga problemområden. Vi har inte heller haft som mål att finna lösningar på idrottens många och svåra etiska utmaningar – men vi har samtidigt uppmuntrat medverkande forskare och experter att resonera kring råd och handlingsrekommendationer. Förhoppningen är därmed att vår analys av god etik inom idrotten både ska visa på ämnets stora komplexitet

och mångfacetterade karaktär – och samtidigt ge impulser och förslag på möjliga strategier för att hantera idrottens många etiska utmaningar och dilemman.

Två rapporter om god etik inom idrotten

I likhet med tidigare år har vi arbetat efter två huvudlinjer. Den första strategin har varit att sammanställa befintlig kunskap i frågor som rör god etik inom idrotten. Resultatet presenteras i rapporten *I gråzonen – en antologi om idrottens etiska utmaningar* där sammanlagt 17 olika forskare och sakkunniga ger perspektiv på idrottsetiska frågor utifrån sina expertkunskaper.

Den andra strategin har varit att söka ny kunskap i en fråga där forskning saknas. Vårt val föll på etik i ekonomihantering inom idrottsrörelsen. I samarbete med analys- och strategiföretaget United Minds utformades ett frågeformulär som därefter skickades till kassörer i lokala idrottsföreningar. Resultatet av studien redovisas i rapporten *Etik och ekonomi i idrottsföreningar*.

Genomförandet av 2013 års uppdrag har genomförts i dialog och samarbete med idrottsrörelsen. Företrädare för Riksidrottsförbundet har kontinuerligt informerats om studiens utformning och fortskridande. Riksidrottsförbundet har dessutom bidragit med tre texter till antologin, vilka ger goda exempel på hur idrottsrörelsen hanterar skattefrågor samt motverkar dopning och matchfixning. Slutligen har Riksidrottsförbundet även bistått CIF i studien av etik och ekonomi i lokala idrottsföreningar, både i utformningen av enkäten och genom att tillhandahålla adresser till lokala idrottsföreningar.

En antologi om etik inom idrotten

Antologin inleds av Sigmund Loland, professor i idrottsfilosofi och verksam vid Norges idrottshögskola. Loland är en internationell auktoritet i forskning rörande idrottsfilosofi och idrottsetik. Sedan 2004 är han även ledamot av World Anti-Doping Agency:s (WADA) etiska råd.

Lolands bidrag är en introduktion till frågor kopplade till idrott och etik. Han menar att idrottsetik ska förstås som ”en systematisk och kritisk reflektion rörande idrottens normer och värderingar” och att sådan diskussion både främjar en god idrottslig praxis och en god idrottspolitik. Mot denna bakgrund resonerar han kring tre grundläggande idrottsetiska normer och värden. Två av dessa rör skäligh-

het (fairness) och rättvisa inom idrotten medan den tredje normen handlar om idrotten som en arena för lek och utveckling.

En första poäng för Loland är att idrott är en verksamhet som människor frivilligt engagerar sig i och som består av specifika regler, vilka måste respekteras för att aktiviteten inte ska förlora sin mening. Det är helt enkelt inte möjligt att tänka sig fotboll utan hands-regeln. Lika otillåtet är sparkar i handboll. Alla som utövar en idrott är beroende av att idrottens regelverk efterlevs. Därmed kan idrott ytterst betraktas som ett sorts avancerat samarbete baserat på ömsesidig respekt och tillit. Av detta följer att alla former av regelbrott – oavsett om det handlar om fusk, taktiska överväganden eller resultatet av bristande etik – följaktligen riskerar att underminera idrottens grundläggande premisser.

Enligt Loland är det även viktigt att skilja på idrottens egenvärde respektive dess nyttovärde. Med egenvärde avses de starka och varierade upplevelser som idrott kan ge i form av glädje och besvikelse, spänning och utmaning, gemenskap och motsättning. Med nyttovärde avses på motsvarande sätt de effekter som idrottsaktiviteter ska leda till, exempelvis i form av ökad folkhälsa. Enligt Loland måste idrotten ytterst styras av egenvärde och ett lekfullt förhållningssätt. Om endast resultatet vore viktigt skulle både psykologisk och fysiologisk manipulation vara accepterat. Men med utgångspunkt i ett lekperspektiv hamnar istället idrottsaktiviteten i centrum. Vägen blir målet, inte resultatet.

Loland tillägger att det är idrottens egenvärde som skapar dess nyttovärde:

Om inte idrott praktiseras på ett riktigt sätt, tappar den omdöme och stöd i samhället. Utan det faktum att idrott ger utövare och publik starka och goda upplevelser skulle den knappast rekrytera så brett som den gör. Utan det faktum att idrott drivs genom motivation och resultat skulle också helhetseffekterna kunna problematiseras. För att få människor in i en varaktig livsstilsförändring visar forskningen att aktiviteter bör kunna ge mening och värde i sig själv. Egenvärdet är primärt, nyttovärdet sekundärt.

Genom en analys av idrottens normer och värderingar kan etiska dilemman inom idrotten diskuteras med större precision. Loland använder dopning som exempel. Han menar att dopning inte enbart kan avfärdas med hänvisning till att det är otillåtet eller att det kan vara hälsofarligt. Det finns ju även andra inslag i idrotten

som kan orsaka skador och ohälsa. Utifrån ett etiskt perspektiv blir det emellertid uppenbart att dopning underminerar hela idrottens idé.

Idealet är idrottsutövare som tränar och tävlar med ömsesidig respekt och tillit och söker värden i aktiviteten själv. Dopning är en produkt av en stark stötningsapparat med medicinsk och fysisk expertis som undergräver utövarens myndighet och ansvar. Dopning hotar utövaren, idrottens egenvärde samt idrottens nyttovärde. Antidopning har en solid grund.

Idrott och politik hör ihop!

Flera bidrag i CIF:s antologi belyser idrottsetiska dilemman kopplat till demokratiska principer. Ulf Bjereld, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet, inleder denna del med en diskussion av den klassiska frågan om idrottens roll i internationella politiska relationer. Resonemanget tar utgångspunkt i att den svenska friidrottaren Emma Green i augusti 2013 lät måla sina naglar i regnbågens färger inför höjdhoppfinalen i friidrotts-VM i Moskva som protest mot rysk anti-gaylagstiftning. Greens agerande är ett belysande exempel på skeenden eller handlingar i idrottssammanhang som blir föremål för politiska manifestationer. Bjereld tillägger emellertid att relationen mellan idrott och politik även kan ta sig andra uttryck. Att få stå värd för stora internationella mästerskap kan exempelvis vara en strategi för staters politiska ledning att manifesteras den egna nationens eller det egna politiska systemets särskilda förträfflighet – här brukar inte minst Berlin-OS 1936 och Moskva-OS 1980 användas som exempel. En tredje variant på temat idrott och politik är när idrottsutbyte blir ett erkännande av kritiserade regimer. Som klassiskt exempel kan här nämnas de protester på temat ”stoppa matchen” som utspelades 1968 efter att Sverige lottats att möta apartheidlandet Rhodesia i en Davis Cup-match i tennis. Slutligen kan idrott även fungera som identitetsbyggare och främjare av medborgaranda. Här utgör det franska landslaget i fotbolls-VM 1998 ett belysande exempel. Över hälften av lagets spelare hade någon form av utländsk bakgrund och segern i mästerskapet blev därmed för många ett uttryck en framgångsrik ”fransk modell” av social integration och mångkultur.

Bjereld avfärdar således idén om att idrotten kan stå utanför politiken. Han tillägger även att den svenska idrottsrörelsen – både Riksidrottsförbundet centralt och de enskilda grenförbunden – har principer och visionsdokument med tydliga politiska budskap. Inte minst har Riksidrottsförbundet skrivit in *FN:s konvention*

om barnets rättigheter (barnkonventionen) i sina stadgar. I idédokumentet Idrotten vill fastslår Riksidrottsförbundet dessutom att svenska representanter i internationella idrottsförbund bör ”agera för att få genomslag för de principer om människors lika värde och demokratiska uppbyggnad” som präglar svensk föreningsidrott. Men Bjereld förnekar inte att det ofta kan vara svårt att avgöra hur idrotten ska förhålla sig till idrottens många politiska och etiska dimensioner. Är det exempelvis rätt att delta i mästerskap som anordnas av regimer som inte respekterar mänskliga rättigheter? Vilket ansvar har förbund och ledare – och vilket ansvar har den enskilde individen?

I artikeln erbjuds inga enkla lösningar. Men Bjereld uppmanar idrottsrörelsens ledare att våga ta ett större ansvar i samhälls- och politiska frågor. Erkänn att idrotten inte är någon politisk frizon. Sök inte svar i principer utan behandla varje enskilt fall som unikt. Utbilda era ledare, aktiva och funktionärer ”om den politiska världen i vilken idrotten har att verka” – och stötta den enskilde idrottsutövaren i dennes ibland svåra valsituationer. Stödet bör vara i form av råd, kunskap och respekt – men det får inte bestå i ”att enbart peka på ett formellt regelverk eller genom att förneka att det finns något val över huvud taget”.

Föreningsdemokrati, frivilligt engagemang och kriminell infiltration

Ett viktigt kännetecken för den svenska idrottsmodellen är att varje idrottsförening ytterst bärs upp av de egna medlemmarnas intressen, engagemang och deltagande. Denna föreningsdemokratiska princip är både en styrka och ett potentiellt problem. Styrkan ligger i föreningslivets jämlikhetstanke, det vill säga att alla medlemmar har lika värde och därmed även samma möjlighet att säga sin mening, delta i beslut och axla förtroendeuppdrag. Utmaningen ligger dock i att det ibland kan vara svårt att förmå medlemmar att engagera sig ideellt. Risken finns att årsmöten hålls inför tomma stolar och att föreningens många uppgifter och förtroendeposter fördelas mellan ett fåtal eldsjälar. Detta skapar ett utrymme för organiserade risksupportrar, kriminella och andra odemokratiska element att tillförsäkra sig ett otillbörligt inflytande över föreningens verksamhet.

I CIF:s antologi diskuteras problemet av Björn Eriksson, ledamot av Riksidrottsstyrelsen och tidigare både rikspolischef och regeringens nationella samordnare mot idrottsrelaterat våld. Eriksson använder termen ”kriminell infiltration” som samlingsbegrepp för olika former av olaglig och odemokratisk påverkan av idrottsföreningar – från situationer där kriminella utnyttjar det låga deltagandet på årsmöten för att erövra formella positioner i styrelser och bestämmande organ till en

mer indirekt påverkan i form av hot, våld och trakasserier av personer i ledande ställning. Eriksson påpekar att det i dagsläget visserligen inte är möjligt att avgöra den kriminella infiltrationens omfattning i svensk föreningsidrott – men med hänvisning till sin tidigare roll som nationell samordnare så gör han bedömningen att det är ett reellt problem, framför allt i storstadsklubbar i lagsporterna fotboll och ishockey. Därtill har en undersökning genomförd av Stiftelsen Tryggare Sverige visat en stor utsatthet bland yrkesverksamma i just dessa idrotter – däribland sportchefer, domare och publikvärdar – såtillvida att de uppger sig ha upplevt våld, hot eller trakasserier under den senaste tolv månadersperioden.

I diskussionen om kriminell infiltration och utomparlamentariskt agerande bildar de så kallade risksupportrarna en speciell kategori. Enligt Eriksson utgör dessa ett allvarligt hot mot idrottens värdegrund. Samtidigt konstaterar han att det finns idrottsledare som förespråkar att dessa grupperingar bör mötas med dialog och förhandling. Problemet är dock att detta alltför ofta får karaktären av kapitulation.

Det handlar oftast inte om att diskutera, utan om att erbjuda dessa supportergrupper extra förmåner. Samtalen förs enligt min mening på risksupportrarnas villkor. Det är då inte längre frågan om att årsmötet och styrelsen har satt upp spelreglerna. Detta har en självutnämnd grupp gjort. Ett mera adekvat ord i dessa fall är ofta särbehandling, inte dialog, det vill säga ett klart negativt signalvärde gentemot skötsamma supportrar.

Eriksson konstaterar följaktligen att idrottens folkrörelsemodell är hotad. Frågan blir hur hoten ska mötas. Eriksson presenterar flera förslag, däribland strategier för att förhindra minoritetsgrupper att genomföra kupper på årsmöten genom att tillåta medlemmar att rösta via ombud eller att införa bestämmelser om att det ska förflyta viss tid mellan medlemskap i en förening och rösträtt på årsmötet. Andra åtgärder handlar om att stärka etikediskussionen i föreningen och att utveckla system för att ta hand om de risksupportrar som ”byter sida”. Men det viktigaste och mest grundläggande är givetvis att återupprätta engagemanget hos medlemmarna. I detta ligger både att finna nya former för att mobilisera passiva medlemmar och att självkritiskt granska den nuvarande ledningens öppenhet. Vet medlemmarna egentligen vad som händer i föreningen? Känner de till vilka frågor som ska behandlas på årsmötet? Är informationen på webbplatsen uppdaterad och tillgänglig för alla?

Bristande engagemang från vanliga medlemmar ger grogrund för oönskade influenser från annat håll. Det gäller att finna former för att mera aktivt mobilisera den stora gruppen av passiva medlemmar. Det kan inte ske genom att under de sista skälvande veckorna inför ett årsmöte uppmana till närvaro.

”Good governance” i kampen mot maktmissbruk och korruption

Jens Alm, analytiker på Idrættens Analyseinstitut i Danmark och doktorand vid Malmö högskola, lyfter diskussionen om idrott och politik till en internationell nivå. Hans bidrag handlar om ”good governance” på den internationella idrottsarenan.

Begreppet ”good governance” är förhållandevis väletablerat i politiska sammanhang och refererar till en strävan hos både politiska beslutsfattare och organisationer att säkerställa legitimitet och samhällsansende genom att tillämpa demokratiska styrningsformer. Som exempel har stora internationella sammanslutningar såsom Världsbanken, Europakommissionen, Internationella valutafonden och OECD utvecklat särskilda checklistor för vad de anser vara good governance i både privat och offentlig sektor. Checklistorna innehåller aspekter som är centrala i demokratiska besluts- och styrningsprocesser, till exempel ansvarsskyldighet, effektivitet, förutsägbarhet och transparens.

Under senare år har dessa idéströmningar nått idrottens område med följden att bland annat Internationella Olympiska Kommittén, Europakommissionen och Europarådet utvecklat särskilda dokument för good governance i idrotts-sammanhang. Utvecklingen kan givetvis uppfattas som ett positivt stärkande av idrottens allmänna samhällslegitimitet. Men det går även att tolka det hela som att den internationella idrotten har behov av att förbättra sina demokratiska processer. Alm påminner om de skandaler som drabbat den internationella idrotten under senare år till följd av maktmissbruk, mutor och korruption. Därefter gör Alm en systematisk genomgång av förutsättningar för demokratisk styrning i de 35 internationella idrottsförbund som finns representerade på det olympiska programmet. Analysen utmynnar i ett antal problematiska slutsatser.

Som exempel framkommer att merparten av de stora internationella idrottsförbunden ger ekonomiskt stöd till sina medlemmar, det vill säga de nationella grenförbunden, men få redovisar principer för hur dessa bidrag fördelas. Därmed finns en risk att de internationella förbunden utnyttjar sitt ekonomiska övertag för att utöva ett inflytande över sina medlemsförbund, exempelvis genom att kräva

uppbäckning i olika frågor eller stöd i val till ledande poster. I en sådan situation går de nationella medlemsförbunden från ”att vara en vakthund till att bli en knä-hund”, vilket underminerar både demokratin och ansvarsutkrävandet i den internationella idrotten.

Ytterligare exempel på demokratiska utmaningar är att få av de internationella idrottsförbunden har oberoende etiska kommittéer, få av dem publicerar sina årsrapporter och styrelseprotokoll offentligt och få har tidsbegränsningar för hur länge det är möjligt att uppbära förtroendeuppdrag. Därtill konstaterar Alm att styrelserna i den internationella idrottsförbunden i stor utsträckning består av män (endast en tredjedel av de 35 förbunden hade mer än en kvinna i sina styrelser) samt att Europa och USA är starkt överrepresenterade jämfört med Afrika, Asien och Oceanien.

Alm konstaterar följaktligen att det finns brister i den demokratiska styrningen av internationella idrottsorganisationer. Det är därför viktigt att aktörer både inom och utanför idrotten verkar för reformer i syfte att säkerställa demokratisk legitimitet och samtidigt minimera risken för maktmissbruk och korruption i dessa sammanslutningar.

Det återstår att diskutera svensk idrott ur ett good governance-perspektiv. Alm påpekar att den svenska idrottsrörelsen inte har lika stora styrningsproblem som många internationella idrottsorganisationer. Men han tillägger att det måste skapas en medvetenhet om att liknande utmaningar och problem kan uppstå – inte minst eftersom den svenska idrotten och dess internationella motsvarigheter har liknande organisatoriska struktur. Därtill har den tilltagande kommersialiseringen i de större lagidrotterna i Sverige medfört en ökad spänning mellan folkrörelsemodellens ideella värden och marknadens kommersiella logik.

Men svensk idrott bör inte enbart göras medveten om värdet av goda demokratiska styrningsformer – den bör även agera för att den internationella idrotten ska reformeras.

Den svenska representationen inom den internationella idrotten är emellertid liten. När undersökningen gjordes hade Sverige endast 9 av 405 platser i de 35 internationella idrottsorganisationernas verkställande organ. Fem var kvinnor och fyra var män. Det vore önskvärt om Sverige framöver kunde öka sitt internationella deltagande och

därmed även möjligheten att verka för good governance i den internationella idrotten.

Idrott, etik och hållbarhet

I en diskussion om idrott och etik har hållbarhetsperspektivet en given plats. Att idrott är roligt, engagerande och samhällsnyttigt är för många en självklarhet. Men hur ofta bedömer vi idrotten ur ett hållbarhetsperspektiv? Ja, vilka är egentligen de resurs- och energimässiga kostnaderna av att bygga och driva idrottsanläggningar? I vilken utsträckning inverkar alla idrottsrelaterade transporter och resor på vår miljö? Och hur bör moderna idrottsliga rum egentligen konstrueras för att begränsa klimatpåverkan och samtidigt ta hänsyn till både dagens och kommande gruppers idrottsintressen?

I CIF:s antologi diskuteras sådana frågor av Karin Book, kulturgeograf och verksam vid Malmö högskola. Book understryker att begreppet hållbarhet innefattar såväl ekonomiska, sociala som miljömässiga dimensioner. Hon menar att idrottsanläggningar uppfyller kravet på etisk hållbarhet först när de ”tillgodoser det behov av idrott och fysisk aktivitet som finns i samhället och samtidigt bidrar till att skapa gynnsamma förutsättningar för framtida idrottsbehov och en hållbar utveckling av de fysiska och sociala miljöer som dessa är beroende av”.

Book resonerar kring flera viktiga och aktuella frågor kopplade till idrottens rum och arenor. Ett framträdande tema är givetvis arenaboomen, det vill säga en pågående trend att anlägga nya och stora idrottsanläggningar – inte minst så kallade multiarenor, vilka både ska kunna användas för idrottsevenemang och annan underhållning. Book konstaterar kritiskt att byggen av detta slag ofta överskrider sina kostnader både i anläggningsfasen och i den följande driften. Dessutom är det långtifrån säkert att arenorna eller de stora evenemang som de är tänkta att husera, genererar samhällsnytta i form av ökad fysisk aktivitet hos befolkningen.

Ett andra aktuellt exempel är den upprustning och nybyggnation av badhus som för närvarande sker i ett stort antal kommuner över hela landet. Till saken hör att många av dagens kommunala badhus tillkom under 1950- och 1960-talen med följderna att de nu har nått sin maximala livslängd. Book är visserligen positiv till badhusens möjlighet att utgöra en mötesplats för olika grupper och aktiviteter – men hon är samtidigt tveksam till om restaureringen/nybyggnationen sker utifrån kunskap om hur moderna anläggningar bör planeras, konstrueras och drivas. Dessutom ifrågasätter hon om det är rimligt att kommunerna satsar höga belopp

på äventyrs- och upplevelseinslag i de nya badanläggningar, vilket begränsar möjligheten att bedriva annan form av idrotts- och motionsverksamhet.

En av Books viktigaste poänger är att hållbara idrottsanläggningar både ska tillfredsställa dagens idrottsbehov och vara anpassningsbara om eller när människors idrottsvanor förändras.

Det är naturligtvis svårt att sia om framtida behov. Vad jag dock kan säga med säkerhet är att det inte är hållbart att bygga anläggningar som är slutna och oflexibla. Trender kommer och går med en allt högre hastighet och varken idrotten eller de anläggningar som är avsett för denna har hängt med. Således måste både nybyggnation och ombyggnad ske både i enlighet med högt ställda miljökrav och osäkra framtids-trender.

Om sponsring och idrottens etiska utmaningar

Flera av antologins bidrag handlar om idrottsetik kopplat till ekonomi. I ett av dem analyseras idrottssponsring. Anna Fyrberg Yngfalk, forskare i företagsekonomi vid Stockholms universitet och Ersta Sköndal högskola, menar att sponsring kan innebära ett positivt samarbete mellan näringslivet och idrottsrörelsen, där företag ges möjlighet att knyta sina varumärken och produkter till idrottens popularitet och attraktionskraft samtidigt som idrottsförbund, klubbar och aktiva tillförs ett viktigt ekonomiskt tillskott. Men hon tillägger att sponsringssamarbeten även kan vara komplicerade och leda till svåra etiska ställningstaganden.

Grundproblemet är att marknaden och den ideellt organiserade idrotten verkar efter olika logiker. Företag har som främsta mål att skapa tillväxt och vinst (profit) medan idrottsrörelsen utgår från en värdegrund baserad på ”delaktighet och demokrati, tillgänglighet, öppenhet och respekt för ideellt arbete”. Av detta följer att parterna ibland har svårt att förstå varandra. Dessutom menar Fyrberg Yngfalk att sponsorernas marknadsperspektiv ofta uppfattas som ”viktigare” och överordnat idrottens ideella strävanden. Detta leder till en obalans där idrottens företrädare förväntas att förstå och respektera marknadens intressen men där sponsorer inte i samma utsträckning förväntas förhålla sig till föreningsidrottens utgångspunkter.

Mot denna bakgrund pekar Fyrberg Yngfalk på ett antal etiska frågor kopplade till idrottssponsring. Ett första problem är att sponsorerers bidrag tenderar att uppfattas som mer åtråvärda än offentliga medel. I jämförelse med statliga och kom-

munala bidrag är idrottssponsringen alltjämt förhållandevis begränsad. Trots det lägger förbund och klubbar ofta ner stor möda på att lovorda, synliggöra och öka sina sponsorintäkter och betraktar samtidigt det offentliga stödet snarare som en rättighet. Mot detta argumenterar Fyrberg Yngfalk för att idrotten måste bli bättre på att bedöma sponsringens faktiska storlek och effekter.

Ett andra problem är att sponsring kan leda till etiska kompromisser. Fyrberg Yngmark ger flera exempel på situationer där idrottsorganisationer tvingas till anpassningar och kompromisser i syfte att tillmötesgå sponsorernas krav. Det kan handla om klubbar som låter sig sponsras av öltillverkare trots att idrottsrörelsen har antagit en policy om att inte uppmuntra alkoholkonsumtion. Ett annat exempel är när fotbollsmatcher förläggs sent på kvällar för att passa in i tv-tablåerna, utan att beakta den ökade risken för bråk och fylleri på läktarna.

Tvärtom, det kan skapa ännu mer dramatik och ge häftiga tv-bilder och stora tidningsrubriker. Dessutom innebär det i vissa fall en ökad bevakning av säkerheten kring matcherna, ett ansvar som tillfaller fotbolls-föreningarna och polisen och där notan för polisbevakningen betalas av staten och skattebetalarna.

Ett tredje problem är att sponsring riskerar att göra idrotten mer förutsägbar. Poängen här är att idrottens tävlingsmoment alltid förutsätter ett visst mått av oförutsägbarhet. Om vi i förväg alltid visste utfallet av varje idrottstävling skulle verksamheten snabbt förlora både sin mening och attraktionskraft. Men för företag är situationen den motsatta: deras tjänster och produkter ska vara så förutsägbara som möjligt. Och det förhållningssättet tar sponsorer med sig i sina samarbeten med idrotten.

Det kanske allra mest illustrativa exemplet är spelbolag som sponsrar elitidrott samtidigt som de erbjuder vadslagning och spel på idrott, vilket i sin tur ger upphov till rykten om uppgjorda matcher och tävlingar.

Fyrberg Yngfalk konstaterar att idrottssponsringen är här för att stanna. Utmaningen för landets idrottsföreningar handlar därmed om att utveckla ett förhållningssätt för att hantera och balansera idrottens värderingar med sponsorernas marknadslogik. I denna process ingår att våga säga nej till avtal som leder till tveksamma etiska kompromisser samt att komma ihåg att det alltjämt är staten och kommuner – inte företag – som är svensk idrotts största sponsorer. Därtill uppmanar hon att idrotten ska ta tillvara på de nya möjligheter som uppstått i

form av social sponsring, det vill säga en trend hos företag att vilja marknadsföra sig som bärare av samhällsengagemang och socialt ansvarstagande. Detta skapar i sin tur möjligheter för landets idrottsklubbar att lyfta fram och synliggöra helt andra aspekter i sin verksamhet, såsom breddidrott och barn- och ungdomsverksamhet. Därmed öppnas även möjlighet för idrotten att balansera sina behov av sponsringsintäkter med en bibehållen värdegrund baserat på idealitet och samhällsengagemang.

Föreningsprat hit och business talk dit

Ett andra bidrag om idrott, etik och ekonomi kommer från forskarna Johan Hvenmark och Ola Segnestam Larsson, båda verksamma på Ersta Sköndal högskola. Deras utgångspunkt är de motstridiga förhållningssätt som utvecklats inom idrottsrörelsen i takt med att den traditionella folkrörelselogiken ("föreningsprat") utmanats av en mer kommersiell marknadslogik ("business talk"). Å ena sidan kännetecknas idrottsrörelsens idrottspolitiska agerande således av ett starkt försvaret av ideella värden och föreningsdemokratiskt självbestämmande. Det är exempelvis mot denna bakgrund som Riksidrottsförbundet under senare år fört en hård kamp mot bland annat Marknadsdomstolen, Konsumentverket och Livsmedelsverket för att ideella föreningars tävlingsverksamhet, medlemsavgifter och korvförsäljning inte ska likställas med kommersiell företagsverksamhet. Å andra sidan har idrotten under senare år tydligt närmat sig marknaden – något som inte minst manifesterats i stora elitklubbarns önskan om att få bolagisera sin verksamhet och i att erfarenheter från företagsvärlden anses värdefulla vid rekryteringar av ledamöter till idrottsföreningars styrelser och ledande befattningar. Hvenmark och Segnestam Larsson vill både synliggöra den tvetydighet som dessa motstridiga förhållningssätt skapat – och resonera kring dess orsaker och konsekvenser.

De båda forskarna prövar olika organisationsteoretiska modeller för att förstå spänningsförhållandet mellan "föreningsprat" och "business talk" inom idrottsrörelsen och väljer slutligen att tolka situationen i enlighet med den internationellt välkände företagsekonomen Nils Brunssons teori om *organisatoriskt hyckleri*. Poängen är att idrottsrörelsen är utsatt för många och skilda krav från sin omgivning – och att rörelsens olika delar möter dessa krav genom att systematiskt motsäga varandra.

Hvenmark och Segnestam Larsson understryker att hyckleri i denna mening inte behöver tolkas som negativt eller moraliskt tveksamt. Det kan tvärtom vara produktivt och positivt eftersom det skapar möjlighet att hantera omvärldens mot-

stridiga krav och samtidigt bibehålla intern sammanhållning i en komplex organisation. Om kravet dessutom vore att en organisation alltid måste leva som den lär – ja, då vore risken att organisationen i fråga drastiskt skulle behöva sänka sina moraliska ambitioner.

Men det finns samtidigt problem med att använda organisatoriskt hyckleri som princip för att hantera omvärldens motstridiga krav. Framför allt är det en strategi som upphör att fungera om det blir uppenbart för omgivningen att en organisation motsäger sig själv. Överfört till idrottens område riskerar allmänhetens anseende för idrotten att undermineras om det blir uppenbart att idrottsrörelsen ägnar sig åt ”föreningsprat” och ”business talk” på en och samma gång.

Det som står på spel rör därmed i första hand förtroendet för idrottens företrädare och idrottens legitimitet, men i förlängningen menar vi att idrottens tvetydighet och organisatoriska hyckleri också kan påverka synen på och därmed också viljan att stödja och tilldela idrotten särskilda resurser.

Kampen mot ekonomisk dopning

I takt med att landets idrottsföreningar har ökat sina intäkter och omsättningsnivåer har även komplexiteten ökat i frågor kopplat till ekonomi, redovisning och skatteregler. I ett av antologins bidrag berättar därför Thomas Karlsson, skattejurist på Riksidrottsförbundet, om insatser som gjorts från idrottsrörelsens ledning i syfte att främja god ekonomisk skötsel i föreningar och förbund.

En första insats var inrättandet av *Idrottens skattekommitté*. Enligt Karlsson skapades kommittén redan i mitten av 1980-talet i syfte att hjälpa idrottens organisationer att inte göra medvetna eller omedvetna misstag i skattefrågor. Inledningsvis handlade mycket av arbetet om att tolka och sprida information om olika skattereglars betydelse för idrottsföreningar. Under 1990-talet tillkom kampen mot så kallad ekonomisk dopning, det vill säga problemet att framför allt elitklubbar i stora lagidrotter hamnat i ekonomiska svårigheter eftersom de satt de idrottsliga målen före sina ekonomiska förutsättningar och därmed värvat dyra spelare och tränare som man egentligen aldrig haft råd till.

En andra insats blev att inrätta ett samrådsorgan mellan Riksidrottsförbundet och Skatteverket med syfte att förebygga oavsiktliga fel med redovisning och betalning av skatter och avgifter inom främst breddidrotten. Detta samarbete ledde även till att Riksidrottsförbundet år 2007 införde en särskild bestraffningsregel för situat-

ioner där förbund eller föreningar fuskar på det ekonomiska området för att få idrottsliga fördelar.

En tredje insats är inrättandet av *Idrottens skattedag*. Mötet anordnas årligen sedan 2008 i samarbete mellan Riksidrottsförbundet och Skatteverket och är en kompetenshöjande informationsdag för framför allt lagelitidrottens organisationer.

Brott mot idrottens regelverk: matchfixning och dopning

En diskussion om etik inom idrotten måste även innefatta manipulationer och brott mot idrottens regelverk. Fusk och regelbrott av olika slag har alltid funnits inom idrotten. Vissa kan vara relativt harmlösa såsom när fotbollsspelare låtsas ramla och få ont i syfte att påverka olika domslut. Andra fusk kan vara betydligt mer avancerade. Ett klassiskt exempel är det spanska landslaget i basket, som tvingades att lämna tillbaka sina guldmedaljer från Paralympics år 2000 när det uppdagats att majoriteten av spelarna endast hade låtsas ha psykiska funktionsnedsättningar.

I CIF:s antologi utgör idrottsrelaterade fusk och regelbrott exempel på relationen mellan etik och juridik. Två aktuella företeelser diskuteras: uppgjorda matcher – eller matchfixning som det numera kallas – och dopning.

Dessa båda företeelser har länge utgjort ett problem inom idrotten. Samtidigt finns det fog för påståendet att både systematiken och omfattningen av dopning och uppgjorda matcher ökat under senare decennier i takt med att elitidrotten stärkt sin ställning som globalt och kommersiellt underhållningsfenomen. I båda fallen är utvecklingen dessutom intimt kopplad till teknologiska landvinningar. I kampen mot dopning kan nya medicinska innovationer både ge idrottens kontrollanter nya redskap för att upptäcka dopningsbrott och samtidigt ge upphov till nya preparat och strategier för att otillbörligt öka elitidrottarens prestationsförmåga. På motsvarande sätt har internet och datateknologins utveckling både skapat nya förutsättningar och ekonomiska incitament för att manipulera idrottsresultat och samtidigt gett spelbolag och kontrollmyndigheter förbättrade möjligheter att övervaka sina spelformer och därmed även identifiera avvikande vadslagningsbeteenden.

Det går således att se flera likheter i matchfixning och dopning. I båda fallen handlar det om systematiska försök att påverka utfallet av idrottstävlingar. I båda fallen är det globala hot mot idrottens regelverk där stora ekonomiska belopp står

på spel. Men det finns även principiella skillnader. Som en av antologins författare (Jens Sejer Andersen) konstaterar, så handlar dopning ytterst om att försöka vinna på otillåtna vägar medan matchfixning istället handlar om att förlora eller att uppnå ett förutbestämt resultat. Medan dopning följaktligen avser att höja den idrottsliga prestationsförmågan handlar matchfixning snarare om att underprestera.

En betydande principiell olikhet är att doparna fuskar för att vinna och de är därför i harmoni med delar av idrottens, i varje fall toppidrottens, logik. De som är involverade i uppgjorda matcher gör sig däremot besvär för att förlora eller uppnå ett på förhand avtalat resultat. Man kan säga att på det sätt som dopning *försvagar* sportens oförutsägbarhet, *elimineras* uppgjorda matcher detta element helt och hållet. På grund av detta är matchfixning, i högre grad än dopning, ett fundamentalt hot mot idrottens kulturella och kommersiella värde.

Matchfixning i internationell belysning

De delar i CIF:s antologi som rör regelbrott inom idrotten inleds med en artikel av Jens Sejer Andersen, verksam vid Idrættens Analyseinstitut i Danmark och internationell chef för kunskapscentret Play the Game. Sejer Andersen har under många års tid följt den internationella utvecklingen inom matchfixning och hans bidrag är därmed en analys av aktuella utvecklingstendenser.

Sejer Andersen konstaterar inledningsvis att matchfixning på kort tid erövrat ”förstaplatsen på listan över hot mot idrotten” och belägger därefter sitt påstående med några aktuella och belysande exempel. Vissa är närmast parodiska såsom när två nigerianska fotbollsmatcher resulterade i de minst sagt ovanliga målresultaten 67–0 respektive 79–0. Andra är istället anmärkningsvärda i kraft av sin omfattning. Till denna kategori hör det europeiska polissamarbetet Europols omfattande kartläggning av matchfixningsnätverk år 2013 – Operation VETO – som uppdagade hela 380 förmodat uppgjorda matcher i fotboll i Europa inklusive kvalmatcher till VM och EM samt två matcher i Champions League. Sammanlagt misstänktes 425 fotbollsledare, spelare, tjänstemän och kriminella från 15 länder vara inblandade och det ekonomiska värdet bedömdes till över åtta miljoner euro i illegala spelvinster.

Enligt Sejer Andersen är uppgjorda matcher ett problem som är enkelt att begripa men betydligt svårare att lösa. Ett första problem är själva definitionen. Vad menar vi egentligen med matchfixning? Syftar begreppet enbart på uppgjorda mat-

cher i syfte att tjäna pengar på gambling eller inbegriper det även andra motiv, såsom att rädda kvar ett lag i seriesystemet? Frågan är inte oväsentlig. I det förstnämnda fallet handlar det nämligen om organiserad ekonomisk kriminalitet och ett hot mot samhällets rättsordning medan det andra exemplet primärt hör hemma inom idrottens eget rättssystem.

Ett andra problem är avsaknad av dokumentation och kunskap. Det finns helt enkelt mycket få offentliga uppgifter om såväl förekomsten av uppgjorda matcher som anknytningen till olika kriminella grupperingar. Dessutom är det svårt att överblicka utvecklingen på den globala spelmarknaden – inte minst till följd av en stor flora av oreglerade spelbolag.

Den begränsade forskning som ändå finns om matchfixning vittnar emellertid om att vissa samhälleliga och etiska betingelser utgör särskilt god jordmån för att denna typ av problem ska uppstå. Viktigast är de professionella fotbollsspelarnas arbetsförhållanden. I många länder kan tillvaron som fotbollssproffs vara högst bekymmersam med låga ersättningsnivåer och oregelbundna eller helt uteblivna löneutbetalningar. I sådana situationer ökar givetvis risken att spelarna lockas till att medvetet underprestera mot betalning. Om spelarna dessutom lever i föreställningen att andra spelare, ledare, domare med flera, också är korrupta – ja, då ökar deras incitament ytterligare.

Det betyder att den enskilda idrottsutövaren lättare frestas att fuska om hon eller han känner att alla andra gör det. Det innebär också att idrottens egna organisationer aldrig kan bli trovärdiga samarbetspartners till offentliga myndigheter i kampen mot den organiserade kriminaliteten om de inte själva lyckas hålla rent i sitt eget hus.

Ett tredje problem handlar om svårigheten att utveckla effektiva och samordnande strategier för att motverka matchfixning inom idrotten. Sejer Andersson understryker att det både krävs samarbete mellan relevanta aktörer inom de enskilda länderna (idrottsorganisationer, spelföretag, myndigheter med mera) och mellanstatliga insatser. Han medger även att vissa sådana insatser börjat ta form. Som exempel har Europarådet fått mandat att inleda förhandlingar om en öppen, internationell konvention mot matchfixning. Därtill har den Internationella Olympiska Kommittén (IOK) tillkännagivit sin avsikt att upprätta en fond på tio miljoner US-dollar i syfte att beskydda idrottare mot ”varje form av manipulation och tillhörande korruption”. Men detta kan inte, enligt Sejer Andersen, förta intrycket av att den internationella idrottsrörelsen alltså motsätter sig en mer omfattande inter-

nationell samarbetsorganisation motsvarande World Anti-Doping Agency (WADA). Förklaringen lägger han på ekonomisk nivå.

Alla är eniga om kravet på en effektiv koordinering på både internationell och nationell nivå av idrottsorganisationer, spelmyndigheter, polis, domstolar, transnationella organisationer och andra intressenter. Men få vill erbjuda lösningar på inom vilka ramar och på vilket sätt denna koordinering ska organiseras. Och framför allt har ingen lust att betala. Det är knappast troligt att koordineringen sker helt av sig självt. Medan aktörerna således håller sig taktiskt passiva för att inte dra på sig nya utgifter kan kriminella grupper förstärka sina nätverk, aktiviteter, expertis, profit och arbetskaptal. Därigenom kan snålheten och rädslan leda till att notan blir hög för både idrotten och för samhället.

Matchfixning från svensk horisont

Även i Sverige har problemet med uppgjorda matcher fått stor uppmärksamhet under senare år. Denna process inleddes hösten 2012 efter att AB Svenska Spel polisanmält en fotbollsmatch i division 2 på grund av misstänkta spelmonster hos spelombud inom ett geografiskt begränsat område. Inte lång tid senare fattades nya misstankar – denna gång rörande en match i den svenska basketligan. Därefter har nya fall successivt uppdagats. Enbart under 2013 års säsong har Svenska Fotbollförbundet fått rapporter om ett drygt tiotal matcher där det finns misstankar om matchfixning, flertalet i division 1–3. Flera av dessa har även polisanmälts. Händelserna är tillräckliga för att konstatera att Sverige på intet sätt är skonat från problemet med uppgjorda matcher.

Den ökade uppmärksamheten om matchfixning har även resulterat i motåtgärder. Spelbolagen har infört skärpta rutiner för att snabbare kunna identifiera onormala vadslagningsmonster. Workshops och seminarier har arrangerats där företrädare från idrottsrörelsen, spelmarknaden och myndigheter fått möjlighet att utbyta kunskap och erfarenheter. Sedan hösten 2013 finansierar Svenska Spel dessutom en särskild tjänst i Riksidrottsförbundet med uppgift att stärka och samordna det förebyggandet arbetet mot matchfixning inom idrottsrörelsen. I tjänsten ingår även att intensifiera idrottsrörelsens samarbete med myndigheter, spelbolag och internationella organisationer samt att undersöka möjligheterna att inrätta ett system om att hantera tips om misstänkta fall av uppgjorda matcher.

Inför budgetåret 2013 fick även Lotteriinspektionen i uppdrag av regeringen att utreda förekomsten av spelrelaterade uppgjorda matcher och liknande företeelser

i Sverige. I uppdraget ingick att kartlägga vad som görs för att upptäcka och förhindra sådana företeelser samt att undersöka behovet av samarbete mellan aktörer ur en vidare krets. I januari 2014 presenterade Lotteriinspektionen sitt resultat. Enligt myndigheten är det i dagsläget inte möjligt att skatta varken omfattningen eller formerna av uppgjorda matcher i Sverige. Lotteriinspektionen föreslår emellertid ett antal åtgärder för att minimera risken för manipulerade spel såsom kompletteringar i lotterilagen samt att registreringskrav ska gälla för alla idrotts- och hästrelaterade spel hos Svenska Spel och ATG. Vidare föreslås *en nationell handlingsplan mot matchfixning*, omfattande ett antal steg såsom tillsättandet av en arbetsgrupp med berörda intressenter för kunskapsutbyte, insatser för att ändra attityder om spelfusk, ändamålsenlig övervakning och reglering av spelbolag samt ett ökat svenskt deltagande i de internationella forum som bekämpar uppgjorda matcher och liknande företeelser.

Etiska aspekter på idrottens antidopningsarbete

Arne Ljungqvist är en av Sveriges mest välrenommerade idrottsledare. Förutom framträdande positioner i svensk idrott, däribland ordförande för Riksidrottsförbundet under åren 1991–2001, har Ljungqvist innehaft centrala ledaruppdrag inom den internationella friidrotten och i den olympiska rörelsen. Mest känd är han emellertid för sina insatser mot dopning. Ljungqvist har tillhört IOK:s medicinska kommitté sedan 1987 (ordförande sedan 2003) och han var styrelseledamot av World Anti-Doping Agency (WADA) under perioden 1999–2013 (viceordförande 2008–2013). I CIF:s antologi diskuterar han etiska dimensioner på det internationella antidopningsarbetet.

Ljungqvist visar att kampen mot dopning rymmer många etiska ställningstaganden. Vissa av dessa frågeställningar kan betraktas som avklarade i den mening att de inte längre utgör kontroverser inom den internationella toppidrotten. Som exempel kan nämnas att själva grundprincipen att dopning ska bekämpas inte längre är kontroversiell. Successivt har även både länder och idrotter ställt sig bakom behovet av ett universellt regelverk – World Anti-Doping Code (WADC) samt att dopningskontrollanter måste ha rätt att få göra kontroller mellan tävlingar – så kallade out-of-competition-tester – och att ta blodprov.

Men det finns även etiska dimensioner som fortfarande är aktuella. Ett exempel utgör den uppenbara intressekonflikt som ryms i det faktum att de regeringar och idrottsförbund som ofta finansierar själva kontrollverksamheten inte gärna ser sina idrottare dopade. Det är mot denna bakgrund som WADA verkar för att den

nationella kontrollverksamheten ska stå så fri som möjligt från det egna landets politiska och idrottsliga organ.

Ett andra exempel på olösta etikfrågor är integritetsaspekter i samband med out-of-competition-tester. En förutsättning för att genomföra effektiva tester utanför tävlingar är att kontrollanterna vet var de elitaktiva befinner sig. Detta har resulterat i avancerade system för vistelserapportering vilka i sin tur tolkas som ett intrång i idrottarnas privatliv – inte minst eftersom deras resor och vistelser lagras i omfattande dataregister.

Ett tredje problem är de kostnader som uppstått till följd av juridiska tvister när fällda idrottare överklagat WADA:s domslut i civila domstolar. Resurser som annars hade kunnat utnyttjas för att stävja dopningsbrott har istället tvingats avsättas till utdragna och kostsamma rättstvister. För att motverka denna utveckling kommer WADA med början år 2015 att ge straffrabatt till idrottare som omgående bekänner sina dopningsförseelser.

Men den kanske största etiska utmaningen handlar om framtiden och gen-dopning. Genterapi eller gentransfer är behandlingsmetoder där sjukdomar som beror på medfödda eller förvärvade fel i kroppens genuppsättning botas genom att kroppen tillförs nya gener eller lämpligt genetiskt material. Ljungqvist understryker att behandlingsmetoden alltså befinner sig på experimentstadiet och att biverkningar är okända. Men det är samtidigt en medicinsk utveckling som kan ge upphov till nya dopningsformer. Detta kommer att väcka svåra etiska frågeställningar om gränserna mellan acceptabla och icke acceptabla skäl till att behandla människor med sådana behandlingsformer.

Den svenska kampen mot dopning

Arne Ljungqvists analys av etiska dimensioner i det internationella antidopningsarbetet kompletteras i antologin av en redogörelse för svenska insatser mot dopning i en text signerad av Håkan Nyberg, avdelningschef på Riksidrottsförbundets antidopinggrupp.

Av redogörelsen framgår att svensk idrott tillhörde pionjärerna i kampen mot prestationshöjande preparat. Redan 1977 tillsatte Riksidrottsförbundet en särskild Dopingkommission och två år senare antogs de första dopningsreglerna, som omfattade alla idrotter och idrottsutövare. Därefter – 1982 – blev Riksidrottsförbundet en av de första idrottsorganisationerna i världen att införa dopningskontroller mellan tävlingar.

Under Dopingkommissionens ledning bedrivs i dag det svenska antidopningsarbetet på bred front: från dopningskontroller och informations-/utbildningsinsatser till juridisk handläggning av dopningsförseelser, internationell samverkan och forskning. Sedan 2001 är verksamheten även ISO-certifierad.

I redogörelsen pekar Nyberg även på flera aktuella förändringsprocesser. Vissa av dessa trender handlar om att anpassa den svenska kontrollverksamheten i förhållanden till den internationella utvecklingen. Som exempel innebar den så kallade "Lance Armstrong-affären" ett nytt tillvägagångssätt att utreda misstänkta dopningsbrott där vittnesmål ersatte traditionella kontroller och medicinska analyser. En andra trend är så kallad "intelligent testing and analysis", vilket ska förstås som en ökad detaljstyrning av hur kontroller av elitidrottare ska planeras och vilken mix av analyser som ska användas vid varje enskilt tillfälle för att optimera kontrollernas avskräckande och upptäckande effekt.

Men den kanske viktigaste frågan i antidopningsarbetet från svensk horisont handlar om resurser för laborativ verksamhet.

En principiellt viktig fråga är om Riksidrottsförbundet även i framtiden ska ha ett eget dopningslaboratorium. Sedan 2004 har antalet prov reducerats från drygt 4 000 till 3 100. Neddragningen beror på nödvändiga omprioriteringar eftersom kraven har ökat på andra verksamheter inom Riksidrottsförbundet utan att det tillförts nya resurser. WADA:s nedre gräns för att få bibehålla akreditering är 3 000 prov. En avgörande fråga är hur ett nationellt laboratorium ska värderas och vad det får kosta.

En landslagsläkares svåra valsituationer

I två av antologins bidrag diskuteras idrottsetik i relation till medicinska och fysiologiska frågor. Det första bidraget kommer från Mats Börjesson och Jón Karlsson – båda läkare och idrottsforskare med lång erfarenhet som lagläkare i fotboll på nationell och internationell nivå. I kapitlet ger författarna många och konkreta exempel på etiska dilemman och utmaningar som kan ställas på en läkare i idrottssammanhang. Hur svårt är det exempelvis att i praktiken göra snabba medicinska bedömningar huruvida en spelare ska plockas av plan eller ej i match-situationer där viktiga poäng står på spel, adrenalinnivån är hög och där kanske både tränare och den aktive själv har en helt annan åsikt? Hur gör du som läkare när du upptäcker att tränarens metoder leder till skador? Hur länge bör en spelare egentligen avstå från spel efter exempelvis en förkylning eller hjärnskakning? Ja,

hur hanteras egentligen en lagläkares dubbla lojalitet till klubben (som betalar läkarens arvode) och ett värnande om spelarnas hälsa?

Etiskt är det egentligen ett lätt problem, eftersom läkaren först och främst ska vara spelarens röst och aldrig ta onödiga risker. I praktiken finns det dock många exempel där tränarteam har haft dålig förståelse för läkarens arbete, speciellt det långsiktiga arbetet. Det gäller inte minst utomlands där pengarna inom fotbollen är så mycket större.

Börjesson och Karlsson understryker att en idrottsläkare självklart alltid ska utgå från de allmänna sjukvårdsetiska regler som gäller för alla kontakter mellan läkare och patienter. I fall med större skador eller tydliga sjukdomstillstånd är det dessutom oproblematiskt att fatta medicinska beslut. Problemen uppstår istället i de fall som ligger i en gråzon – och där saknas ofta självklara svar eller handlingsrekommendationer.

Mot denna bakgrund argumenterar Börjesson och Karlsson för pragmatism snarare än entydiga principer. Upprätta en dialog med tränare, domare med mera och skapa förståelse för varandras olika roller och ansvarsområden. Se till att det finns ett funktionellt medicinskt team i klubben/laget bestående av läkare, fysioterapeuter och massörer. Verka för att klubben anammar en medicinsk vision/policy och att lagläkaren ingår i lagledningen.

Dialog kan följaktligen lösa det mesta. Men om du som ansvarig läkare av olika skäl inte har förutsättningar att upprätthålla det medicinska ansvaret – ja, då återstår ingen annan lösning än att avgå.

Kvinnor, elitidrott och ohälsa

Angelica Lindén Hirschberg, professor i obstetrik och gynekologi vid Karolinska Institutet, diskuterar medicinska komplikationer kopplat till kvinnors elitidrottande. Resonemanget tar som utgångspunkt *den kvinnliga idrottstriaden*, det vill säga tre särskilda risker för kvinnor som idrottar på hög prestationsnivå.

Den första risken är att utveckla ätstörningar. Lindén Hirschberg påpekar att energibrist och ätstörningar kan uppstå på flera sätt. Det kan vara resultatet av en medveten strävan hos den elitaktive att vara mager – vilket är en fördel i vissa idrotter. Men det kan även uppstå till följd av att den aktive inte lyckas få i sig ett tillräckligt kaloriintag i förhållande till träningsmängd. Oavsett orsak så visar studier att detta är ett allvarligt problem inom idrotten. De flesta vetenskapliga studier visar att ungefär 20–30 procent av kvinnliga idrottare har ätstörningar. I

viktclassidrotter finns enkätstudier som indikerar att hela 70 procent har problem. Dessa siffror kan jämföras med förekomsten av anorexia nervosa och bulimia nervosa hos unga kvinnor i allmänhet, vilken uppskattas till cirka en respektive två procent.

Den andra risken handlar om menstruationsrubbingar. Studier av idrottsamenorrhé, det vill säga menstruationsbortfall till följd av hård fysisk träning, visar stora variationer beroende på vilken idrott som studeras. Mest vanligt är problemet i uthållighetssporter – såsom medel- och långdistanslöpning – och i estetiska idrotter, exempelvis gymnastik.

Gemensamt för dessa idrotter är att låg kroppsvikt hos utövarna anses främja prestationsförmågan. Det är välkänt att låg kroppsvikt eller kroppsfetthalt har samband med menstruationsbortfall. Strävan efter en sådan kropps-konstitution inom vissa sporter kan alltså bidra till utvecklingen av menstruationsrubbingar.

En tredje risk är benskörhet. Detta kan framstå som motsägelsefullt. Det är nämligen väl belagt att fysisk aktivitet vanligtvis är positiv för benmassan. Att just elitidrottande kvinnor ändå kan drabbas av benskörhet kan eventuellt förklaras med nutritionsbrist i kombination med låga östrogennivåer. Som belägg för detta kan nämnas att risken för stressfraktur är två till fyra gånger högre hos idrottskvinnor med menstruationsbortfall jämfört med övriga idrottskvinnor.

Lindén Hirschberg understryker att tonåren är en känslig period. Ofta uppfattas den tillväxt som flickor genomgår i tonåren som positiv i idrottssammanhang. Ökad längd, muskelstyrka, syreupptagningsförmåga och kroppsfett kan nämligen i vissa idrotter leda till ökad prestation. Men det finns även idrotter där tillväxten kan uppfattas som negativ för den idrottsliga prestationen. I sådana situationer finns risken att kopplingen mellan viktuppgång och försämrade prestation leder till att flickan medvetet begränsar sitt födointag. Det kan i förlängningen utmynna i både ätstörningar och försenad pubertetsutveckling. Lindén Hirschberg understryker därför att tränare och andra vuxna förebilder har ett viktigt ansvar:

Ett förstulet påpekande om kroppsutvecklingen eller vikten kan få förödande följder. Bantning i samband med puberteten kan ha en direkt skadlig inverkan på kroppsutvecklingen. Det är också viktigt att känna till att stort ätbeteende bland unga individer som vistas mycket till-

sammans kan vara ”smittsamt”, vilket kan leda till en mer utbredd ohälsosam subkultur.

Studie om etik och ekonomihantering i idrottsföreningar

I direktiven till CIF att analysera vad som kännetecknar god etik inom idrotten, så påpekade regeringen följande:

En eventuellt bristande etik inom idrotten kan vara ett allvarligt hot mot den svenska idrottsrörelsen och den svenska idrottspolitiska modellen. Den gängse bilden är att svensk idrott i sin helhet kännetecknas av god etik, idealitet, gott ledarskap och frånvaro av korruption. Men det kan inte uteslutas att osunda och ovälkomna företeelser i det moderna samhället även hittar sin väg till idrottsrörelsen. Den goda ideella föreningskulturen som kännetecknas av transparens, öppenhet, rättsäkerhet och demokrati kan därför behöva stärkas. Det finns också uppfattningar om att oetiska handlingar inom föreningslivet ibland kan rättfärdigas av att de endast gynnar den allmännyttiga ideella verksamheten. Sådana handlingar kan samtidigt vara ett resultat av regelverk som inte är helt anpassade för föreningsdriven verksamhet.

Mot denna bakgrund har CIF anlitat analys- och strategiföretaget United Minds för att genomföra en studie om ekonomi och etik i idrottsföreningar.

Studien gjordes i två steg. Det första steget var en kvalitativ bakgrundsstudie bestående av djupintervjuer med representanter för idrottsföreningar och för ämnet relevanta experter. Syftet med denna del var framför allt att öka insikterna om idrottsföreningarnas ekonomiska utmaningar.

Det andra steget var en kvantitativ enkätundersökning riktad till kassörer i idrottsföreningar. En webbenkät utformades och skickades till alla idrottsföreningar som har en e-post registrerad hos Riksidrottsförbundet (16 316 stycken). Sammanlagt 5 480 föreningar besvarade enkäten, vilket innebär en svarsfrekvens på 34 procent. En bortfallsanalys visade att föreningarna var jämt fördelade över hela landet. Därtill var samtliga av Riksidrottsförbundets 70 specialidrottsförbund representerade. Föga förvånande bestod den största svarsgruppen av kassörer i fotbollsföreningar (992 stycken). För totalt 25 specialidrottsförbund var svarsfrekvensen dessutom hög med minst 100 svar per idrott.

Professor Bill Sund, Stockholms universitet, har på uppdrag av CIF bistått United Minds med sakkunskap, analys och vetenskaplig kvalitetsgranskning.

Föreningsidrotten – småskalig, ideell och låg professionaliseringsgrad

Studien om ekonomi och etik i idrottsföreningar innehåller flera intressanta resultat. Den första handlar om hur dagens idrottsrörelse egentligen ska karakteriseras. Idrott kan ofta – inte minst i medierna – framstå som en förhållandevis kommersiell och elitinriktad verksamhet. Men av denna studie att döma är svensk idrott alltså en påtagligt *ideell och småskalig folkrörelse*. Som exempel har en majoritet av föreningarna färre än 200 medlemmar (var femte förening har högst 50 medlemmar). Därtill är medlemsavgifter den enskilt viktigaste intäktskällan. Verksamheten vänder sig främst till barn och ungdomar, samt till vuxna som utövar idrott för att det är roligt och stimulerande. Större och mer kommersiella idrottsföreningar finns visserligen också, men de utgör en mindre del. Knappt en fjärdedel av landets idrottsföreningar bedriver elitverksamhet på seniornivå.

Studien visar även att idrottsföreningarnas *professionaliseringsgrad i allmänhet är låg*. Åtta av tio föreningar omsätter högst en miljon kronor om året, och för många föreningar är omsättningen betydligt lägre. En majoritet av föreningarna verkar på helt ideell basis, utan ersättning till ledare och tränare. Endast tre av tio idrottsföreningar har anställd personal.

Bilden av idrottsrörelsens småskalighet förstärks i kassörernas beskrivningar av sig själva. En majoritet – sex av tio – säger sig sakna professionell erfarenhet av att arbeta med ekonomi och bokföring. Den formella kompetensen i ekonomiska frågor är följaktligen låg. Trots detta utnyttjar kassörerna sällan de möjligheter till utbildning som Riksidrottsförbundet och andra organisationer erbjuder. Istället är internet deras vanligaste informationskälla i ekonomiska frågor.

Flera av enkätens frågor rör idrottsföreningarnas ekonomiska utmaningar. På detta område uppgav drygt hälften – 51 procent – av kassörerna att ekonomin i deras *egen* idrottsförening var mycket eller ganska bra, medan endast sex procent anser att idrottsföreningar i allmänhet har mycket eller ganska bra ekonomi. Den generella föreställningen tycks således vara att idrottsföreningar i allmänhet har ansträngd ekonomi, men att egna klubben utgör ett positivt undantag. Detta resultat antyder att det finns en tendens att överdriva idrottsföreningarnas ekonomiska utmaningar. Men det är samtidigt uppenbart att begränsade resurser ibland tvingar idrottsföreningar till hårda prioriteringar. Detta illustreras bland annat av

att två av tio idrottsföreningar vid något tillfälle har tvingats göra avkall på sportliga framgångar som en konsekvens av föreningens ekonomiska situation.

Etik och ekonomiska regelbrott

I enkäten ställdes även frågor om etik och regelbrott i ekonomiska frågor. Frågor av det här slaget är alltid metodologiskt komplicerade eftersom det finns en uppenbar risk att de människor som intervjuas inte vill svara helt sanningsenligt i frågor som rör ekonomiska regelbrott i den egna klubben. I studien löstes detta genom att inte ställa frågor om kassörernas egna föreningar, utan om idrottsföreningar i allmänhet. Av detta följer att det som undersöktes var kassörernas *uppfattningar* om förekomsten av regelbrott inom idrottsföreningar, vilket inte är det samma som den faktiska förekomsten. Detta är viktigt att hålla i minnet. Syftet med studien var inte att mäta den faktiska omfattningen av ekonomiska regelbrott i idrottsföreningar. Inte heller var målet att undersöka om regelbrotten var stora eller små. Målet var att få en indikation på etiska dimensioner inom idrottsrörelsen i frågor kopplat till ekonomi. Och få borde vara bättre insatta i hur idrottsföreningar resonerar i ekonomiska frågor än personer som själva är kassörer i en idrottsförening. Att enkäten dessutom besvarats av hela 5 480 kassörer ger ett unikt och brett analysunderlag.

I enkäten gjordes en uppdelning mellan tre olika typer av ekonomiska regelbrott:

- Omedvetna regelbrott
- Medvetna regelbrott i syfte att gagna föreningen
- Medvetna regelbrott som görs för personlig vinnings skull

Drygt hälften av tillfrågade kassörer (54 procent) gjorde bedömningen att det är mycket eller ganska vanligt med *omedvetna regelbrott* i idrottsföreningar, orsakade av till exempel okunskap, slarv eller brist på tid. Resultatet bör kopplas till att kassörerna även uppgivit låg formell kompetens i frågor som rör ekonomi och bokföring. Därmed framträder en bild av att de vanligaste regelbrotten i ekonomiska frågor inte nödvändigtvis sker på grund av bristande etik utan till följd av att de ekonomiskt ansvariga i föreningen gör oavsiktliga och omedvetna fel.

Ungefär en fjärdedel av kassörerna (23 procent) trodde dessutom att det är vanligt med *medvetna regelbrott i syfte att gynna föreningen*. Detta resultat har en mer etisk dimension såtillvida att det indikerar att det finns idrottsföreningar som kan tänkas acceptera ekonomiska regelbrott under förutsättning att det sker ”för den goda sakens skull”, det vill säga att det gagnar den egna klubben.

Slutligen återstår regelbrott i rent kriminella syften. En liten grupp kassörer (sex procent) trodde att det även är mycket eller ganska vanligt med *medvetna regelbrott som begås för personlig vinnings skull*.

En övergripande slutsats av etikundersökningen är att information och utbildning är viktiga redskap för att förhindra ekonomiska regelbrott i idrottsföreningar. Risker för omedvetna regelbrott kan därtill minskas om regelverken görs mer lättbegripliga.

Men studien indikerade även att det finns en inställning i vissa föreningar om att ändamålen helgar medlen, det vill säga att ekonomiska regelbrott kan tillåtas under förutsättningar att de är till gagn för föreningens ideella strävanden. För att komma till rätta med sådana oetiska synsätt behövs påverkansarbete och upplysning om vilka konsekvenser det kan få på sikt om lagar och regler inte respekteras.

Slutligen verkar medvetna regelbrott för personlig vinning inte vara något utbrett fenomen i idrottsföreningar, men i de fall där det förekommer är det viktigt att det bekämpas. Företeelser av detta slag svärtar ner bilden av ideellt föreningsarbete. Om beteendet sprider sig riskerar det även att allvarligt skada både samhället och idrottsrörelsen.

Om företeelser och beteenden som riskerar att skada förtroendet för idrottsrörelsen som helhet

Årets fördjupningsuppdrag om god etik inom idrotten har varit avgränsat till problem, dilemman och utmaningar kopplat till ekonomi, juridik och ledning av idrottsorganisationer. Trots detta har de konkreta exemplen varit många och mycket varierade. Vissa etiska utmaningar har tydlig koppling till den moderna elitidrottens karaktär av kommersiellt och internationellt underhållningsfenomen. Andra bottnar snarare i förväntningar om att idrotten som kulturyttring ska leva upp till olika demokratiska och samhällseliga principer och ideal. Mest tydlig är emellertid den stora bredden. Någon generell beskrivning av idrottens etiska utmaningar – eller dess orsaker – kan knappast göras.

De forskare och sakkunniga som medverkat i CIF:s fördjupade analys av etik inom idrotten är ense om att idrottsrörelsen måste synliggöra etiska problem och utmaningar – men deras konkreta handlingsrekommendationer är långtifrån samstämmiga.

I vissa frågor är rådet att försvara traditionella föreningsdemokratiska principer. Som exempel menar Björn Eriksson att hotet för kriminell infiltration inom idrotten i första hand bör stävjas genom att stärka det ideella engagemanget inom idrotten. Ju fler medlemmar som sluter upp på årsmöten och engagerar sig i föreningens verksamhet – desto mindre möjlighet för icke-demokratiska element att tillförskansa sig ett inflytande. På motsvarande sätt argumenterar Anna Fyrberg Yngfalk för att föreningsidrotten måste försvara sin ideella värdegrund i mötet med marknadssektorns sponsorer. Utnyttja gärna idrottssponsoringens möjligheter men våga samtidigt säga nej till avtal som leder till etiskt tveksamma kompromisser.

I andra frågor är förslaget att möta etiska problem genom stärkt lagstiftning. På internationell nivå är antidopningsarbetet under WADA:s ledning ett exempel på en kamp mot fusk och bristande etik inom idrotten baserat på ett universellt regelverk om otillåtna substanser och metoder. För svenskt vidkommande kan nämnas att Riksidrottsförbundet sedan år 2007 infört särskilda bestraffningsregler för förbund och klubbar som ägnar sig åt ekonomiska oegentligheter.

Även de nya kraven på ”good governance” i internationella idrottsorganisationer kan tolkas som en strategi att främja god etik via regler och principer. Den bärande tanken bakom detta begrepp är nämligen att goda demokratiska styrningsformer i en organisation – såsom transparanta beslutsprocesser, tydliga principer för ansvarutkrävande och representativa beslutande organ – både höjer legitimiteten i organisationens beslutsfattande och samtidigt begränsar risken för olika former av oegentligheter eller demokratiska underskott såsom korruption och maktkoncentration.

En tredje handlingsstrategi handlar om informations spridning, erfarenhetsutbyte och värderingsarbete. Här utgör svenska insatser mot matchfixning ett exempel på hur ett relativt nyupptäckt hot mot idrottens trovärdighet mötts av kunskapsutbyte och samarbetsprojekt mellan myndigheter, idrottsrörelsen och spelmarknadens aktörer. På det idrottsmedicinska området anordnas på motsvarande sätt årliga möten där lagläkare inom exempelvis fotbollen får en chans att träffas, utbyta erfarenheter och diskutera medicinsk etik i fotbollssammanhang.

Mot denna bakgrund återstår det att kommentera den kanske svåraste frågan i regeringens utredningsdirektiv: Finns det företeelser och beteenden inom idrotten som *riskerar att skada förtroendet för idrottsrörelsen som helhet?*

Frågan kan utläsas och besvaras på lite olika sätt. En första tolkning handlar om huruvida det finns specifika etiska problemområden som är så allvarliga att de riskerar att underminera legitimiteten för idrottsrörelsens hela verksamhet. Årets fördjupade analys av god etik inom idrotten har visserligen gett många exempel på etiska utmaningar – men vi har inte jämfört dessa företeelser mot varandra eller pekat ut vissa frågor som mer problematiska än andra. En första förklaring är vetenskaplig och handlar om rent metodologiska svårigheter att ställa olika etiska företeelser och beteenden mot varandra. Till detta kommer risken att en rangordning skulle sanktionera vissa missförhållanden inom idrotten enligt principen att det finns andra problem eller utmaningar som är efter värre.

Men förutom dessa reservationer är vår bedömning att det knappast finns enskilda problem eller utmaningar som skulle kunna radera förtroendet för idrotten i sin helhet. Även om företeelser som kriminell infiltration, idrottsrelaterat våld, matchfixning och dopning är allvarliga hot mot idrottens trovärdighet, så är det framför allt en angelägenhet för elitverksamheten i ett begränsat antal idrotter. På motsvarande sätt riskerar osunda elitsatsningar och utslagning inom barn- och ungdomsidrotten att underminera tilltron till de klubbar som bygger sin verksamhet på sådana principer – men det finns samtidigt andra idrottsföreningar som sätter de ungas bästa i första rummet. Kort sagt: den bredd och mångfald som kännetecknar den svenska idrottsrörelsen är rimligtvis så omfattande att dess hela samhällslegitimitet inte står och faller av enskilda missförhållanden – åtminstone inte om idrottsrörelsen samtidigt uppvisar en genuin strävan att bemöta dessa problem.

Det som däremot skulle kunna utmynna i en mer djupgående idrottslig förtroendekris vore om idrottsrörelsen tvärtom uppvisade en ovilja eller oförmåga att ta sig an sina etiska utmaningar. Och ett sådant påpekande är inte helt obefogat. I flera av de etikfrågor som diskuterats i CIF:s fördjupade analys går det nämligen att uttyda en viss tröghet i idrottens och samhällets bemötande av dessa utmaningar.

På internationell nivå utgör matchfixning ett belysande exempel på ett allvarligt hot mot elitidrottens trovärdighet där förutsättningarna för motåtgärder alltjämt begränsas av bristande samordning och en avvaktande hållning hos berörda aktörer. Därtill är bristande transparens och maktkoncentration fortfarande vanligt i internationella idrottsförbund trots ökade förväntningar på att även idrotten ska leva upp till kriterier för "good governance".

I Sverige är bilden inte lika entydig. I CIF:s antologi ges flera exempel på hur idrottsrörelsen aktivt jobbar för att stävja oegentligheter i form av bland annat doping och matchfixning. Samtidigt vittnar andra bidrag om att det även finns etiska utmaningar som förtjänar ökad uppmärksamhet: från kriminell infiltration och bemötandet av risksupportrar till principer för att hantera internationellt idrottsutbyte i politiskt konfliktfyllda situationer, att skapa hållbara idrottsanläggningar samt behovet av kunskap om kvinnorelaterade skaderisker i samband med elitidrott. Därtill indikerar CIF:s samarbete med United Minds att det finns en uppfattning bland lokala idrottsföreningar att regelbrott i ekonomiska frågor kan accepteras under förutsättning att det gynnar den egna klubbverksamheten. Vad kan idrottsrörelsen och samhället göra för att stävja ett sådant förhållningssätt?

Man kan givetvis diskutera orsakerna till att idrotten – både internationellt och i Sverige – ibland uppvisar en avvaktande hållning i problem och utmaningar av etisk karaktär. Kanske beror det på rent praktiska svårigheter att driva opinions- och påverkansarbete i ett så omfattande och mångfacetterat samhällsfenomen som föreningsidrotten? Kanske bottenar det i en respekt för idrottsförbunds och klubbars självbestämmande? Eller bygger det på en oro för att etiska utmaningar och problem kan utmynna i kritik och ifrågasättanden? Oavsett vilka orsakerna är vill CIF avsluta 2013 års fördjupningsuppdrag med en uppmaning till svensk idrottsrörelse: Tveka inte inför etiska utmaningar. Synliggör de dilemman, frågor och problem som uppstår – och uppmuntra till dialog och debatt. Ibland har komplicerade frågor inga enkla lösningar – men det går alltid att förbättra förutsättningarna för beslut genom utbildning, diskussion och reflektion. Och kom ihåg att förtroendet för idrottsrörelsen som helhet inte mäts i de enskilda etiska problemen som idrotten möter – men i idrottsrörelsens förmåga att ta sig an dessa utmaningar.

3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten

Inledning

I Centrum för idrottsforskning (CIF) uppdrag ingår en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten utifrån ett så kallat indikatorsystem. Indikatorer är statistiska mått vilka påvisar eller indikerar tillstånd eller förändringsprocesser inom större system. Syftet med indikatorer är följaktligen att bedöma utvecklingen inom ett område genom kontinuerlig uppföljning av en begränsad uppsättning data.

Indikatorer är förhållandevis enkla analysinstrument. Styrkan ligger i deras förmåga att förenkla, identifiera utvecklingsprocesser och därmed skapa förståelse för en ofta komplex verklighet. Men samtidigt får de inte förväxlas med forskningsresultat. Indikatorer avser främst att spegla i vilken riktning ett område utvecklas – men de kan sällan användas för att förklara varför en viss förändring tar vid. För mer kvalitativt inriktade frågeställningar och analyser blir därmed kompletterande forskning nödvändigt. Av detta följer att indikatorer med fördel kan användas som ett första led i en större uppföljningsprocess. De är – och ska vara – enkla och lättillgängliga data vilka skapar en första överblick över ett område och påvisar eventuella utvecklingstendenser. Därefter kan uppföljningen kompletteras med fördjupad analys eller forskning inom de aspekter där indikatorerna påvisat ett behov av ytterligare kunskapsinsamling.

Det övergripande syftet med CIF:s indikatorsystem är att följa upp statens stöd till idrotten med utgångspunkt i regeringens särskilda förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 2009:1589). Av förordningen framgår att statsbidrag endast får beviljas 1) organisationer på central, regional eller lokal nivå som arbetar med idrottsverksamhet och som är anslutna till Riksidrottsförbundet (RF), 2) Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) samt 3) huvudmän ansvariga för utbildning vid riksrekryterande idrottsgymnasier. Av detta följer att bidraget – med undantag för riksidrottsgymnasierna – är öronmärkt för frivilligt organiserad föreningsidrott. Detta gäller även vårt indikatorsystem. Idrott kan visserligen bedrivas på många sätt och i många skilda organisatoriska former. I begreppet ryms alltifrån traditionell träning i idrottsklubbar och motionsaktiviteter på kommersiella gym till

friluftsliv och skolämnet Idrott och hälsa. I det här sammanhanget är det emellertid endast den så kallade folkrörelseidrotten som ska följas upp.

I frågan om vad staten vill uppnå med sitt stöd, stadgas i förordningen att statsbidraget ska främja verksamhet som:

- bidrar till att utveckla barns och ungdomars intresse och benägenhet för motion och idrott,
- bedrivs ur ett barnrättsperspektiv, bland annat genom att öka barns och ungdomars inflytande över och ansvar för sitt idrottande,
- gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion,
- bidrar till att väcka ett livslångt intresse för motion och därmed främjar en god hälsa hos alla människor,
- syftar till att ge flickor och pojkar respektive kvinnor och män lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet,
- främjar integration och god etik,
- aktivt motverkar dopning inom idrotten,
- stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Det indikatorsystem som redovisas nedan har följaktligen utgångspunkt i statsbidragets avgränsningar och preciseringar. Först har förordningens bestämmelser och syftesparagrafer delats in i fem så kallade målområden. För vart och ett av dessa målområden har därefter indikatorer utformats. Målområdena är:

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

Om metod, källor och indikatorsystemets utvecklingspotential

Vid utformningen av ett indikatorsystem finns olika krav att beakta. Vissa handlar om vetenskaplig kvalitetssäkring. Som exempel är det viktigt att indikatorerna har förmåga att mäta det som faktiskt avses och att de även täcker väsentliga aspekter av det som ska mätas (så kallade validitetskrav). Därtill bör undersökningspopulationen vara så stor som möjligt för att undvika risken för statistiska felkällor (reliabilitetskrav). Som ytterligare metodkriterier kan nämnas att indikatorerna bör vara väldefinierade, robusta och svåra att manipulera. Andra hänsynstaganden handlar snarare om att skapa smidighet och tillämpbarhet i uppföljningssystemet. Som exempel bör indikatorerna vara förhållandevis enkla att ta fram, företrädesvis via offentlig statistik eller andra, större databaser. Vidare ska de vara begripliga och entydiga att tolka. Även för en relativt oinitierad bedömare bör det därför vara tydligt vad indikatorn avser att mäta och hur resultatet ska bedömas. Slutligen återstår politiskt orienterade hänsynstaganden, såsom att indikatorerna bör vara välfärdsrelevanta, det vill säga belysa förhållanden som uppfattas som viktiga för medborgarnas välfärd, samt inriktade på sådant som är politiskt möjligt att påverka. Indikatorsystemet som helhet ska dessutom integrera ett funktionsnedsättnings-, jämställdhets-, integrations- och barnrättsperspektiv.

Underlaget till vårt indikatorsystem baseras på många och olika källor. Merparten av informationen har inhämtats via Riksidrottsförbundet, såsom uppgifter om specialidrottsförbundens medlemsbestånd, styrelsesammansättning och ekonomi. För aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har den så kallade LOK-stödsstatistiken använts. Därtill har värdefull information om ledaruppdrag, kostnader för idrottsutrustning med mera inhämtats via Riksidrottsförbundets årliga enkätstudie *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor*.

Vid sidan av Riksidrottsförbundet har SISU Idrottsutbildarna tillhandahållit information om genomförda studieinsatser inom idrottsrörelsen, medan SOK har bidragit med uppgifter på elitidrottsområdet för de idrotter som ingår i det olympiska programmet.

Offentlig statistik har inhämtats genom Statiska centralbyråns (SCB) årliga undersökningar av levnadsförhållanden i Sverige (ULF och Barn-ULF), Statens folkhälsoinstitut (Nationella folkhälsoenkäten) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (idrottsskador).

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområdet behandlar idrottens ställning som frivilligt organiserad folkrörelse, dess självständighet i förhållande till stat respektive marknad, det ideella ledarskapets omfattning och betydelse med mera.

Målområde 1 tar sin utgångspunkt i att statens idrottsstöd i huvudsak är avgränsat till frivilligt organiserad idrottsutövning. Det innehåller sammanlagt sex indikatorer. De första fyra avser idrottens karaktär av ideell rörelse (folkrörelse) mätt i föreningsmedlemskap, aktiviteter inom barn- och ungdomsidrotten samt ideellt engagemang. De följande två speglar föreningsidrottens existensvillkor i relation till stat och marknad, mätt via specialidrottsförbundens totala omsättning och det offentliga bidragets andel däri.

Indikator 1.1 Medlemmar i idrottsrörelsen

Precisering: Idrottsrörelsens totalpopulation fördelat på kön och ålder (7–70 år)

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Statistik från specialidrottsförbunden samt enkätstudien Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

Tabell 3.1.1. Riksidrottsförbundets medlemmar år 2002–2012 (7–70 år)*

Årtal	Alla medlemmar	Aktiva	Passiva	Samtliga i urvalsgruppen
2012	3 214 000	2 424 000	790 000	7 600 000
2002	3 314 500	2 351 200	963 300	7 194 700

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

*Kategorin icke-medlemmar redovisas inte i tabellen

Tabell 3.1.1 redovisar den organiserade idrottens medlemskår år 2012 och 2002. Uppgifterna är hämtade från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor*.

Tabellen vittnar om idrottens starka ställning i det svenska samhället. Drygt 3,2 miljoner människor uppger sig ha ett medlemskap i en idrottsförening. Det motsvarar 42,3 procent av den totala svenska befolkningen i åldern 7–70. En stor majoritet, drygt 2,4 miljoner personer, sade sig dessutom vara aktiva såsom idrottsutövare, ledare och/eller funktionärer. De passiva medlemmarna uppgick till 790 000 personer.

En jämförelse med situationen ett decennium tidigare utfaller inte lika positivt. Uppgifterna indikerar ett sjunkande medlemstal, både i fasta tal och i relation till den

svenska populationen. Medan befolkning i åldern 7–70 ökade med drygt 400 000 personer så minskade andelen föreningsidrottare från 46 procent av befolkningen år 2002 till 42,3 procent år 2012. Störst var emellertid minskningen bland passiva medlemmar. Andelen aktiva idrottsutövare har legat förhållandevis konstant på cirka 32 procent.

Tabell 3.1.2. Kvinnor och män i idrottsrörelsen år 2012 (%)

	Kvinnor	Män
Samtliga medlemmar	47	53
Aktiva medlemmar	50	50
Passiva medlemmar	38	62

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

En granskning av den könsmissiga sammansättningen (tabell 3.1.2) indikerar att männen utgör en majoritet bland samtliga medlemmar, men att skillnaderna är förhållandevis små. Om ”jämsättad” definieras som att det underrepresenterade könet i en verksamhet ska uppgå till minst 40 procent, så uppfyller idrottsrörelsen detta kriterium väl. En mer ingående analys visar att fördelningen mellan män och kvinnor är exakt lika bland aktiva medlemmar medan män utgör en majoritet bland passiva medlemmar.

Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor* ger möjlighet att studera idrottsrörelsens medlemskår ur ett generationsperspektiv. I tabell 3.1.3 har en åldersgruppering gjorts bestående av tre kategorier: barn och ungdomar (7–19 år), unga vuxna (20–39 år) samt äldre vuxna (40–70 år).

Tabell 3.1.3. Idrottsrörelsens åldersmässiga sammansättning år 2012 och 2002 uttryckt som andel av samtliga i ålderskategorin (%)*

Ålder	Alla medlemmar	Aktiva medlemmar	Passiva medlemmar
2012			
7–19 år	63	60	3
20–39 år	36	29	7
40–70 år	39	24	24
2002			
7–19 år	64	59	5
20–39 år	45	35	10
40–70 år	38	19	19

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

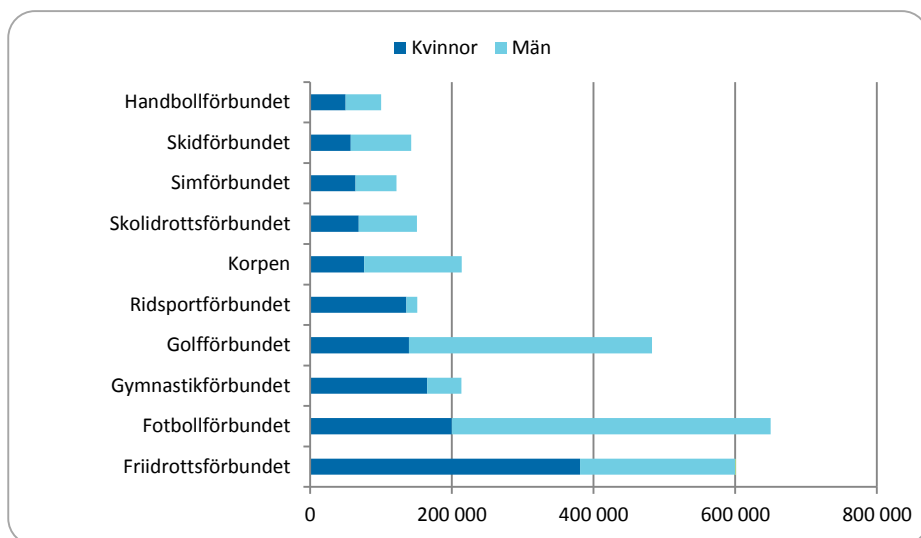
*Kategorin icke-medlemmar redovisas inte i tabellen

Tabellen visar att idrottsrörelsen inte enbart engagerar unga. Det finns aktiva och passiva medlemmar i alla åldersgrupper. Men samtidigt framkommer vissa åldersrelaterade mönster. Inte förvånande är andelen aktiva störst bland barn och ungdomar: i ålderskategorin 7–19 år utgör de hela drygt 60 procent. Därefter sjunker andelen aktiva i takt med stigande ålder. Parallellt ökar de passiva medlemmarna: från 3 procent i den yngsta åldersgruppen till 24 procent bland äldre vuxna.

En jämförelse mellan åren 2002 och 2012 indikerar framför allt ett minskat aktivt föreningsidrottande i ålderskategorin unga vuxna.

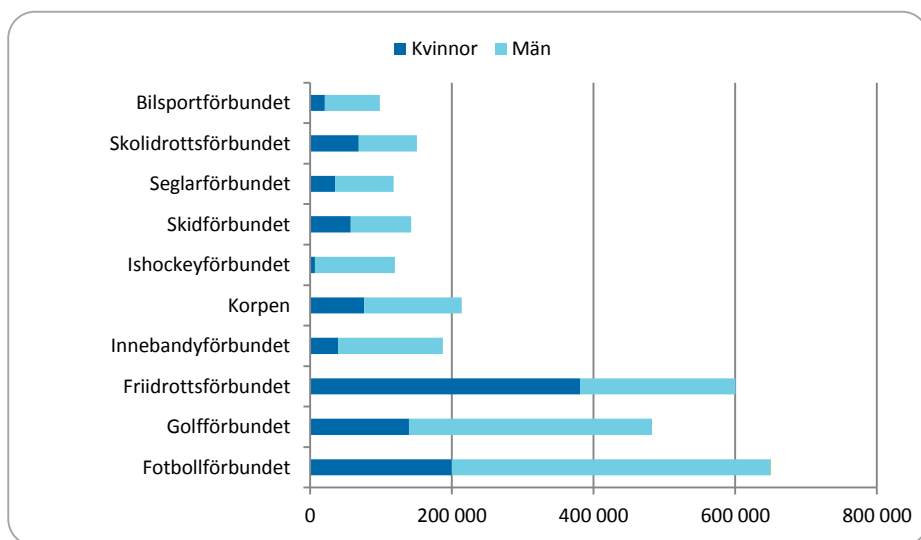
Riksidrottsförbundet inhämtar även årlig statistik från specialidrottsförbunden. Därmed finns möjlighet att jämföra den könsmässiga fördelningen mellan olika idrotter och förbund. Figur 3.1.1–3.1.2 och tabell 3.1.4 visar relativt stora skillnader mellan de förbund som har flest kvinnor och män respektive de som har störst andel kvinnor och män. Belysande exempel är ridsport, konstakning och gymnastik tre idrotter där andelen kvinnor uppgår till mellan 77 och 90 procent. Flest antal kvinnor återfinns däremot i idrotterna friidrott och fotboll. På motsvarande sätt är antalet män högst inom idrotterna fotboll och golf. Andelen män är däremot störst i idrotter som ishockey, amerikansk fotboll och flygsport (mer än 90 procent av samtliga medlemmar).

Figur 3.1.1. Specialidrottsförbund med flest antal kvinnor år 2012

Källa: Riksidrottsförbundet

Figur 3.1.2. Specialidrottsförbund med flest antal män år 2012

Källa: Riksidrottsförbundet

Tabell 3.1.4. Specialidrottsförbund med högst andel män respektive kvinnor år 2012 (%)

Förbund med högst andel män		Förbund med höst andel kvinnor	
Ishockeyförbundet	94	Ridsportförbundet	90
Amerikanska Fotbollsförbundet	92	Konståkningsförbundet	84
Flygsportförbundet	91	Gymnastikförbundet	77
Bandyförbundet	89	Friidrottsförbundet	63
Squashförbundet	84	Volleybollförbundet	62
Skyttesportförbundet	83	Danssportförbundet	60
Bob- och Rodelförbundet	82	Draghundssportförbundet	58
Dartförbundet	82	Akademisk idrott	53
Bordtennisförbundet	80	Simförbundet	53
Styrkelyftförbundet	80	Handbollförbundet	50

Källa: Riksidrottsförbundet

Indikator 1.2 Medlemmar i specialidrottsförbund

Precisering: Medlemskap i idrottsrörelsens specialidrottsförbund

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens medlemsstatistik

Indikator 1.2 avser att spegla olika idrotters storlek och sammansättning över tid. Uppgifterna härrör från specialidrottsförbundens medlemsstatistik. Uppgifterna måste hanteras med viss försiktighet. En förklaring är att förbunden använder olika metoder för att följa upp sina medlemsbestånd. Därtill tillämpas olika kategoriseringssystem där merparten förbund använder sig av begreppet medlemskap medan vissa förbund föredrar att redovisa licenser eller bedömningar av antalet aktiva medlemmar.

Tabell 3.1.5. Specialidrottsförbund kategoriserade utifrån antal medlemmar år 2012

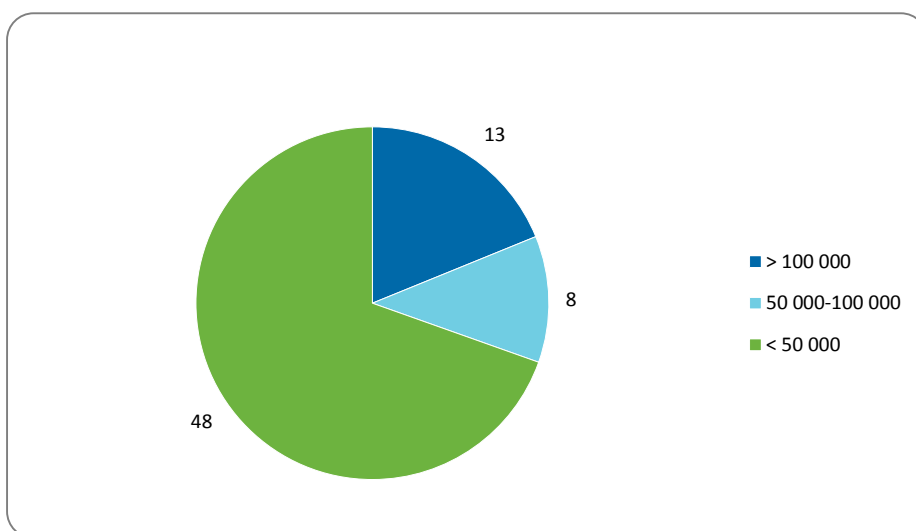
Förbund	Medlemmar	Förbund	Medlemmar
Fotboll	650 000	Karate	16 685
Friidrott**	600 175	Judo	15 246
Golf	482 476	Mångkamp	15 000
Korpen	214 168	Boxning	14 223
Gymnastik	213 570	Brottning	12 300
Innebandy	187 460	Taekwondo	12 062
Ridsport	151 000	Triathlon	12 000
Skolidrott	150 550	Amerikansk fotboll	10 950
Skidor	142 640	Skidskytte	9 254
Simning	121 727	Volleyboll*	8 944
Ishockey	119 630	Sportdykning	7 303
Segling	117 707	Klättring	7 079
Tennis	106 290	Squash	7 000
Handboll	100 000	Issegling	7 000
Bilsport	98 254	Rodd	6 943
Skyttesport	78 609	Casting	6 897
Orientering	75 579	Tyngdlyftning	6 806
Akademisk idrott	70 340	Bågskytte	6 748
Basket	68 000	Bangolf	6 061
Motorcykel	66 708	Frisbee	6 028
Bordtennis	60 000	Rugby	5 329
Cykel	40 000	Vattenskidor	5 000
Budo	37 856	Dövidrott	4 967
Danssport	36 101	Fäktning	4 704
Bandy	33 615	Curling	4 621
Handikappidrott	30 730	Landhockey	4 400
Styrkelyft	30 000	Draghundsport	4 000
Badminton	27 562	Biljard	3 700
Boule	23 676	Racerbåt	3 399
Kanot	23 400	Dart	2 361
Flygsport	22 626	Baseboll och softball	2 000
Bowling	20 813	Varpa	1 910
Skridsko	20 000	Bob och rodel	1 100
Gång och vandring	20 000	Dragkamp	996
Konståkning	18 400		

Källa: Riksidrottsförbundet

*Volleyboll har angett licenser. **I friidrott ingår Friskis&Svettis

Tabell 3.1.5 visar tydligt att idrottsrörelsens 69 specialidrottsförbund utgör en brokig skara av både stora och små sammanslutningar. Störst är Svenska Fotbollförbundet med 650 000 medlemmar. Därefter följer Svenska Friidrottsförbundet med medlemstal på cirka 600 000. I andra änden av spektrumet återfinns förbunden för dragkamp, bob/rodel och varpa, samtliga med färre än 2 000 medlemmar (licenser) vardera.

Ett sätt att åskådliggöra variationer i storlek är att sammanföra förbunden i olika kategorier enligt figur 3.1.3.

Figur 3.1.3. Specialidrottsförbund grupperade med avseende på medlemsantal år 2012

Källa: Riksidrottsförbundet

Resultatet visar att en stor majoritet av idrottsrörelsens förbund, 48 av 69, redovisade färre än 50 000 medlemmar år 2012 (varav 26 förbund även uppgav ett medlemsbestånd på mindre än 10 000 medlemmar). Tretton förbund sade sig ha minst 100 000 medlemmar medan en mindre grupp på åtta förbund utgjorde en mellankategori med ett medlemsbestånd på mellan 50 000 och 100 000 personer.

När föreningsantal och medlemsbestånd sammanförs (tabellerna 3.1.6–3.1.7), framträder lite olika mönster. Vissa idrotter – framför allt golf och akademisk idrott – utmärker sig genom att ha stora föreningar. Andra idrotter – såsom dart, bob/rodel och bowling – har ett betydligt lägre genomsnittligt medlemsbestånd.

Tabell 3.1.6. Specialidrottsförbund med stora och små föreningar (medlemsantal per förening) år 2012

Störst föreningar (kvot)		Minst föreningar (kvot)	
Golfförbundet	1 072	Dartförbundet	14
Akademiska idrottsförbundet	1 066	Bob- och rodelförbundet	28
Friidrottsförbundet	621	Bowlingförbundet	29
Korpen	573	Dragkampförbundet	36
Simförbundet	360	Varpaförbundet	37
Seglingsförbundet	303	Sportdykningsförbundet	42
Skridskoförbundet	253	Draghundsportförbundet	45
Danssportförbundet	230	Volleybollförbundet	46
Tennisförbundet	224	Baseboll- och softballförbundet	47
Bilsportförbundet	210	Bågskytteförbundet	48

Källa: Riksidrottsförbundet

Tabell 3.1.7. Specialidrottsförbund med flest medlemmar och flest föreningar år 2012

Flest föreningar		Flest medlemmar	
Fotbollförbundet	3 400	Fotbollförbundet	650 000
Skidförbundet	1 398	Friidrottsförbundet	600 175
Skolididrottsförbundet	1 362	Golfförbundet	482 476
Skyttesportförbundet	1 184	Korpen	214 168
Innebandyförbundet	1 167	Gymnastikförbundet	213 570
Gymnastikförbundet	1 103	Innebandyförbundet	187 460
Friidrottsförbundet	966	Ridsportförbundet	151 000
Ridsportförbundet	910	Skolidrottsförbundet	150 550
Bowlingförbundet	725	Skidförbundet	142 640
Budo- och kampsportförbundet	709	Simförbundet	121 727

Källa: Riksidrottsförbundet

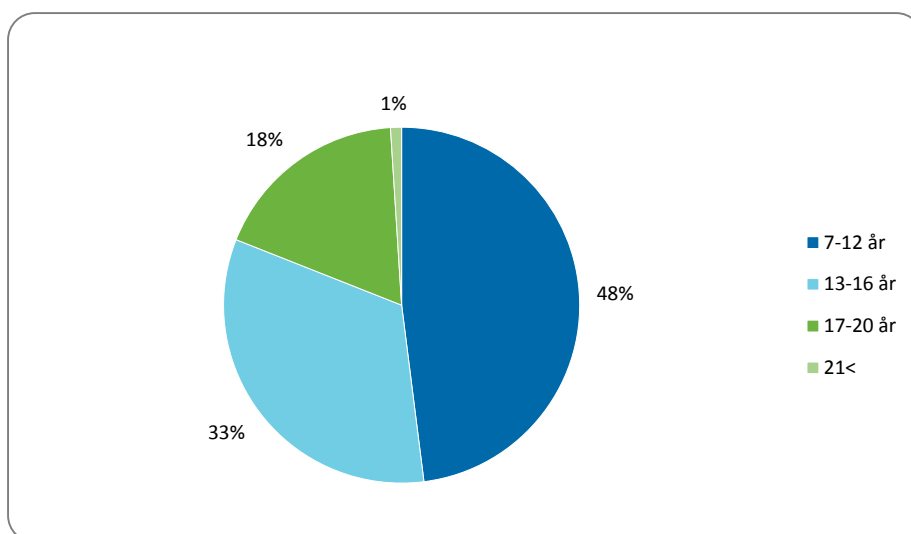
Indikator 1.3 Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten

Precisering: LOK-stödsberättigade deltagare och sammankomster fördelat på åldersgrupper och kön

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet, Statistiska centralbyrån

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) är ett generellt, statligt aktivitetsstöd riktat till lokala och ideella ungdomsorganisationer. För idrottsföreningar gäller särskilda regler, beslutade av Riksidrottsstyrelsen. Bidragsberättigade är ideella föreningar, anslutna till något av Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Bidrag utgår för både sammankomster och för deltagartillfällen. Fram till den 31 december 2013 gällde att bidragsberättigade deltagare var barn och ungdomar i åldern 7–20 och ledare i åldern 13–20 år. För deltagare och ledare inom handikappidrott fanns ingen övre åldersgräns. Sedan den 1 januari 2014 gäller nya regler för idrottens LOK-stöd, däribland att åldern för bidragsberättigade deltagare höjts till 25 år. Dessa ändringar påverkar emellertid inte statistikredovisningen i denna rapport.

Figur 3.1.4. Lokalt aktivitetsstöd år 2012, åldersfördelning av totalt 52,8 miljoner deltagartillfällen

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Enligt 2012 års LOK-statistik beviljades landets lokala idrottsföreningar aktivitetsbidrag för 52,8 miljoner deltagartillfällen varav den största andelen består av barn och ungdomar mellan 7 och 12 år (figur 3.1.4). Fördelat över ett helt år innebär det att cirka 145 000 barn och ungdomar dagligen deltar i en bidragsberättigad idrottsaktivitet. Det är således en betydande mängd aktiviteter som bedrivs i svensk idrottsrörelse en genomsnittlig dag.

Tabell 3.1.8. Lokalt aktivitetsstöd år 2012, deltagartillfällen fördelat på ålder och kön (%)

Ålder	Pojkar	Flickor
7–12 år	60	40
13–16 år	61	39
17–20 år	65	35
21 <	65	35
Alla	61	39

Källa: Riksidrottsförbundet, statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

En granskning av den könsmässiga fördelningen i tabell 3.1.8 visar att pojkar svarade för 61 procent av samtliga tillfällen och att flickor svarade för 39 procent. Vidare framkommer att andelen pojkar ökar något i takt med stigande ålder. Sammantaget indikerar statistiken att pojkar redan i unga år är något mer aktiva inom föreningsidrotten än flickor, och att skillnaderna därefter tilltar under ungdomsperioden.

I tabell 3.1.9. redovisas de idrotter som hade flest deltagartillfällen och sammankomster år 2012.

Tabell 3.1.9. Specialidrottsförbund med flest LOK-stödsberättigade deltagartillfällen och sammankomster år 2012

Antal deltagartillfällen		Antal sammankomster	
Fotbollförbundet	18 285 422	Fotbollförbundet	1 636 209
Innebandyförbundet	5 081 551	Ridsportförbundet	424 842
Ishockeyförbundet	4 114 559	Innebandyförbundet	414 059
Handbollförbundet	2 932 134	Tennisförbundet	340 641
Ridsportförbundet	2 623 346	Simförbundet	307 284
Basketförbundet	2 515 407	Ishockeyförbundet	300 307
Gymnastikförbundet	2 275 542	Basketförbundet	264 498
Simförbundet	2 104 674	Handbollförbundet	261 302
Tennisförbundet	1 605 329	Gymnastikförbundet	234 472
Friidrottsförbundet	1 381 580	Friidrottsförbundet	184 617

Källa: Riksidrottsförbundet, statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Tabell 3.1.9 är ytterligare ett mått på fotbollens anmärkningsvärt starka ställning i svensk idrott. Både i fråga om deltagartillfällen och sammankomster svarade fotbollen för mer än tre gånger fler aktiviteter än något annat förbund. Vidare kan konstateras att det är samma tio idrotter som toppar listan på både deltagartillfällen och sammankomster. Bland dessa idrotter går det dessutom att skönja en viss dominans av lagidrotter.

I tabell 3.1.10 redovisas de idrotter som hade flest deltagartillfällen år 2012 fördelat på kön. Figuren visar en stark dominans av pojkar i de tre största idrotterna (fotboll, innebandy och ishockey). På femte plats finner vi ridsport som nästan uteslutande redovisat flickor i LOK-stödsrapporteringen (96 procent). Även gymnastik har en stark dominans av flickor. Övriga fem idrotter har en jämnare fördelning mellan flickor och pojkar.

Tabell 3.1.10. Idrotter med flest deltagartillfällen år 2012, fördelat på pojkar och flickor (%)

	Pojkar	Flickor
Fotbollförbundet	70	30
Innebandyförbundet	70	30
Ishockeyförbundet	96	4
Handbollförbundet	48	52
Ridsportförbundet	4	96
Basketförbundet	53	47
Gymnastikförbundet	14	86
Simförbundet	44	56
Tennisförbundet	65	35
Friidrottsförbundet	35	65

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Minskade aktivitetsnivåer inom barn- och ungdomsidrotten

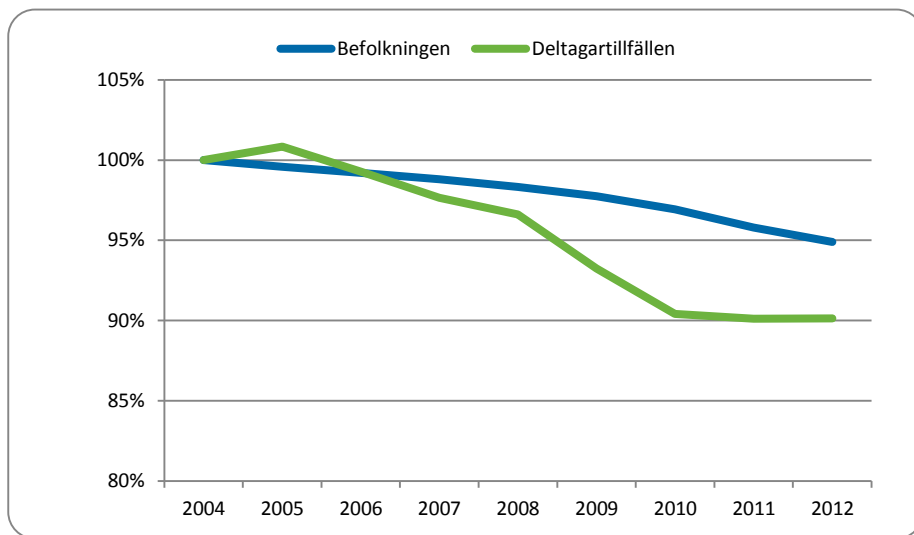
Det finns skäl att betrakta LOK-stödsstatistiken som en av de bästa indikatorerna på aktivitetsnivån i svensk barn- och ungdomsidrott. Detta beror på att statistiken baseras på samtliga beviljade bidrag vilket eliminerar den risk för felkällor och bristande precision som kan uppstå vid skattningar och urvalsstudier. Därtill har LOK-statistiken god täckning, vilket sammanhänger med att de allra flesta föreningar som bedriver barn- och ungdomsidrott även är måna om att rapportera detta för att därigenom få ekonomiskt stöd.

I 2011 års uppföljning konstaterades att aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten har minskat under senare år. Under åren 2008–2011 sjönk nämligen anta-

let LOK-stödsberättigade deltagartillfällen med 6,7 procent och antalet bidragsberättigade sammankomster med 8,3 procent. Under samma period minskade andelen unga i åldern 7–20 år med endast 2,6 procent. Detta indikerade följaktligen att den faktiska aktivitetsnivån i den organiserade barn- och ungdomsidrotten minskat sedan år 2008 i en omfattning som inte kan förklaras med hänvisning till variationer i ungdomspopulationen. En närmare granskning av LOK-stödsstatistiken visade dessutom att nedgången var störst bland äldre ungdomar (13–20 år) och hos flickor.

Uppföljningen 2012 visar samma mönster, både mätt i antalet deltagartillfällen och sammankomster. Sedan 2004 har antalet deltagartillfällen minskat från 58 168 285 (2004) till 52 430 855 (2012). Detta innebär en minskning med drygt 5,7 miljoner registrerade tillfällen, motsvarande en nedgång på 9,9 procent. Antalet sammankomster ser vi en liknande minskning från drygt 6,5 miljoner sammankomster 2004 till drygt 5,5 miljoner 2012, motsvarande en minskning på 15,2 procent. Under samma period har andelen unga i ålder 7–20 år minskat med endast 5,1 procent.

Figur 3.1.5. Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten i relation till förändringar i befolkningen, pojkar och flickor 7–20 år (%), 2004–2012

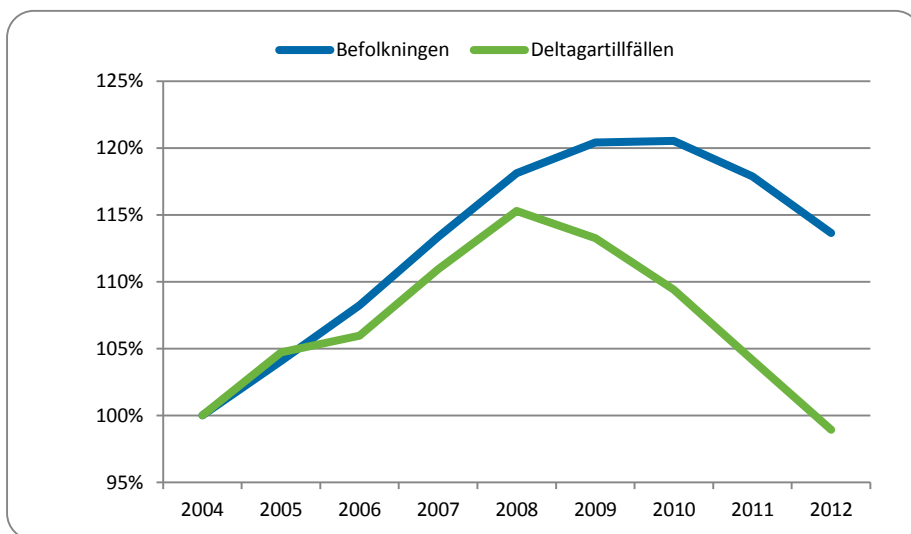
Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Nedgången visas grafiskt i figur 3.1.5 ovan, där den relativa nedgången i ungdomskullarna redovisas parallellt med motsvarande nedgång i antalet LOK-stödregistrerade deltagartillfällen i den lokala barn- och ungdomsidrotten. Nedgången

inleds 2008. Sedan 2010 går det att urskilja en viss utplaningstendens såtillvida att antalet deltagartillfällen förblivit relativt oförändrat trots att ungdomspopulationen fortsatt att krympa.

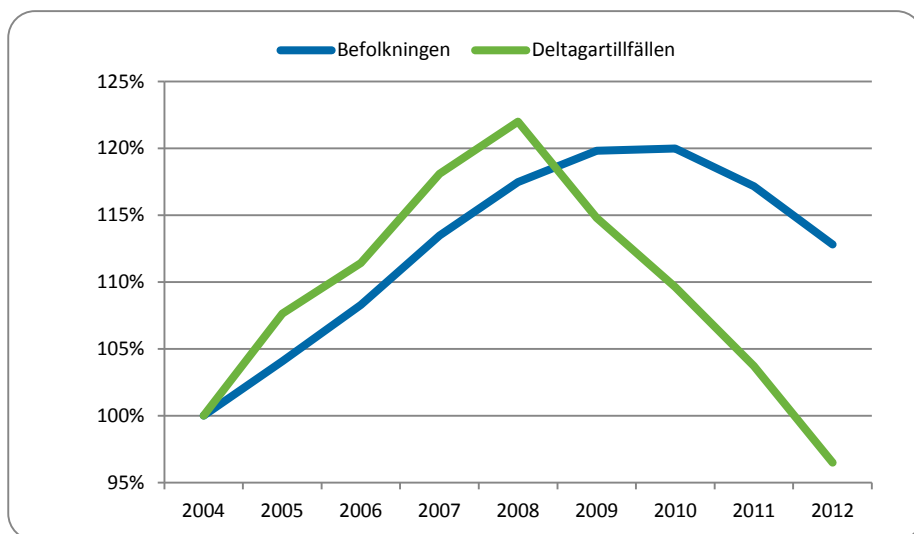
Vid en mer ingående granskning av kön och ålder bekräftas tidigare indikationer på att nedgången förklaras av minskad aktivitetsnivå hos äldre ungdomar (17–20 år). Vidare framkommer att minskningen är större bland flickor än bland pojkar. Redan i åldern 13–16 år går det att skönja ett minskat deltagande bland flickor som inte enbart kan förklaras med förändringar i ålderspopulationen. Denna nedgång tilltar därefter i åldern 17–20 år.

I figurerna 3.1.6 och 3.1.7 nedan särredovisas utvecklingen för pojkar och flickor i ålder 17–20 år.

Figur 3.1.6. Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten i relation till förändringar i befolkningen, pojkar 17–20 år (%), 2004–2012

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Figur 3.1.7. Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten i relation till förändringar i befolkningen, flickor 17–20 år (%), 2004–2012

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

En analys av de tio största barn- och ungdomsidrotterna visar (tabell 3.1.11 nedan) att nedgången är särskilt märkbar i idrotterna fotboll och ridsport. Inom fotbollen minskade antalet deltagartillfällen med en dryg miljon under åren 2008–2012, motsvarande en nedgång på fem procent. För ridsporten sjönk antalet deltagartillfällen med nästan lika mycket, vilket innebär en minskning på hela 26 procent. Även friidrott och basket redovisar relativt stora minskningar.

Tabell 3.1.11. Statligt LOK-stöd. Antal deltagartillfällen inklusive bidragsberättigade ledartillfällen år 2008–2012

	2008	2010	2012	Förändring	Förändring %
Fotboll	19 446 576	18 339 421	18 429 158	– 1 017 418	– 5
Innebandy	5 237 187	5 263 341	5 132 831	– 104 356	– 2
Ishockey	4 301 080	4 183 803	4 130 224	– 170 856	– 4
Ridsport	3 627 493	3 081 921	2 673 137	– 954 356	– 26
Handboll	3 141 812	2 921 717	2 971 180	– 170 632	– 5
Basket	2 862 021	2 672 283	2 606 363	– 255 658	– 9
Gymnastik	2 166 774	2 201 514	2 444 969	278 195	13
Simning	2 087 930	2 150 581	2 300 673	212 743	10
Friidrott	1 712 204	1 570 660	1 411 907	– 300 297	– 18
Tennis	1 693 752	1 728 013	1 704 663	10 911	1

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

I tabell 3.1.12 särredovisas LOK-stödet till Svenska Handikappidrottsförbundet i åldersgruppen 7–20 år. Av tabellen framgår att antalet deltagartillfällen ökade kraftigt under år 2007–2008 för att därefter sjunka. Orsakerna bakom denna tillfälliga ökning har inte analyserats närmare, men kan enligt förbundets bedömning eventuellt vara ett resultat av föreningsaktiviteter genomförda inom ramen för Idrottslyftet med bland annat så kallade prova-på-dagar. Med denna reservation har aktivitetsnivån inom Svenska Handikappidrottsförbundets anslutna föreningar varit förhållandevis konstant under perioden 2004–2012.

Tabell 3.1.12. Statligt LOK-stöd till Handikappidrottsförbundet, pojkar och flickor 7–20 år. Antal deltagartillfällen inklusive bidragsberättigade ledartillfällen år 2004–2012

2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
268 217	270 231	270 276	294 169	297 035	253 867	259 235	278 483	272 444

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Indikator 1.4 Ideellt ledarskap i idrottsföreningar

Precisering: Antal personer som uppger sig vara ledare i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

Ett av de mest grundläggande kännetecknen på en folkrörelse är förekomsten av frivilligt och oavlönat föreningsarbete. Det är inte minst tydligt på idrottens område. När idrottsrörelsen beskriver sin egen verksamhet framhåller man gärna betydelsen av frivilligt ledarskap. Ett exempel är idédokumentet Idrotten vill där ideellt engagemang beskrivs som ”en del av idrottsrörelsens själ” och ett viktigt bidrag till samhället.³ Det senare har dessutom fått stöd inom forskarsamfundet. Exempelvis har forskare vid Ersta Sköndal högskola kunnat konstatera att det utfördes närmare 176 miljoner timmar ideellt arbete inom idrottsrörelsen år 2005. Om dessa timmar hade ersatts med en genomsnittslön för arbetare och tjänstemän inom privat sektor skulle kostnaden ha uppgått till närmare 30 miljarder kronor.⁴

³ Idrotten vill, s. 18.

⁴ Se SOU 2008:59. *Föreningsfostran och tävlingsfostran – en utvärdering av statens stöd till idrotten*, s. 151. Jfr Olsson, L.E. *Frivilligt arbete inom idrotten*. Riksidrottsförbundet FOU 2007:4.

I detta sammanhang redovisas antalet ideella ledare i svensk idrott utifrån Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor*. En samlad bild av 2012 års resultat ges i tabell 3.1.13.

Tabell 3.1.13. Uppdrag som ledare, tränare eller styrelsemedlem år 2012. Skattning av antal personer i riket. Redovisat i tusental. Inom parentes anges andel av befolkningen.

	Ett uppdrag	Två eller fler uppdrag	Samtliga med uppdrag	Befolknings- antal
TOTALT				
7–70 år	428 (6)	227 (3)	655 (9)	7 600
KÖN				
Män	234 (6)	137 (4)	371 (10)	3 859
Kvinnor	194 (5)	90 (2)	284 (8)	3 741
ÅLDER				
7–19 år	52 (4)	36 (3)	88 (7)	1 359
20–40 år	180 (7)	35 (1)	215 (9)	2 475
40–70 år	196 (5)	156 (4)	352 (9)	3 766
UTBILDNING				
Förgymnasial	82 (3)	83 (3)	165 (7)	2 460
Gymnasial	171 (6)	82 (3)	253 (9)	2 928
Eftergymnasial	176 (8)	62 (3)	238 (11)	2 211

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

Tabell 3.1.13 indikerar att 655 000 personer i den svenska befolkningen i åldern 7–70 innehar ett uppdrag i en idrottsförening som ledare, tränare eller styrelseledamot. Vidare kan man konstatera att andelen med ledaruppdrag ökar med stigande ålder och – till viss del – med utbildningsnivå. Den könsmässiga fördelningen är förhållandevis jämn med 57 procent män och 43 procent kvinnor.

Indikator 1.5 Specialidrotts- och distriktsidrottsförbundens beroende av statligt stöd

Precisering: Det statliga stödets storlek och andel av specialidrottsförbundens samlade intäkter

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

En indikation på specialidrottsförbundens beroende av offentliga medel går att få genom att ställa statens stöd i relation till förbundens samlade intäkter. I tabell

3.1.14 redovisas förbundens totala statsbidrag via Riksidrottsförbundet (basbidrag, idrottslyftet, internationellt stimulansbidrag, samlad elitsatsning, sponsor) samt förbundens totala omsättning. Måttet bidragsgrad visar därefter statsbidragets andel av förbundens totala ekonomi.

Tabell 3.1.14. Specialidrottsförbundens bidragsberoende år 2012

Förbund	Statsbidrag (kr)	Omsättning (kr)	Omsättning exklusive bidrag (kr)	Bidragsgrad (%)
Fotboll	37 982 178	480 424 000	442 441 822	8%
Golf	13 235 335	96 052 574	82 817 239	14%
Skidskytte	3 662 684	26 126 256	22 463 572	14%
Motorcykel/Snöskoter	5 163 733	34 421 517	29 257 784	15%
Orientering	12 723 830	70 227 000	57 503 170	18%
Bilsport	5 446 049	31 081 845	25 635 796	18%
Innebandy	15 826 937	78 286 706	62 459 769	20%
Bandy	7 115 738	31 984 281	24 868 543	22%
Skidor	21 421 759	92 688 000	71 266 241	23%
Ishockey	18 467 998	77 336 000	58 868 002	24%
Amerikansk fotboll	2 349 316	9 463 034	7 113 718	25%
Ridsport	21 737 877	75 001 000	53 263 123	29%
Tennis	10 299 278	31 424 000	21 124 722	33%
Rugby	1 856 844	5 590 224	3 733 380	33%
Triathlon	2 570 665	7 452 878	4 882 213	34%
Simning	13 119 633	37 425 000	24 305 367	35%
Bordtennis	8 083 580	23 222 282	15 138 702	35%
Konståkning	5 557 336	15 874 014	10 316 678	35%
Skyttesport	6 958 657	19 259 693	12 301 036	36%
Handboll	13 421 668	34 624 000	21 202 332	39%
Volleyboll	6 851 002	16 933 660	10 082 658	40%
Bowling	6 327 007	15 808 455	9 481 448	40%
Boule	1 995 805	4 965 182	2 969 377	40%
Gymnastik	15 265 408	37 279 279	22 013 871	41%
Klättring	1 547 240	3 748 120	2 200 880	41%
Danssport	2 451 452	5 242 975	2 791 523	47%
Fröidrott	18 920 849	39 041 000	20 120 151	48%
Cykel	6 179 434	12 869 081	6 689 647	48%
Badminton	5 322 006	11 182 319	5 860 313	48%
Akademisk idrott	3 871 715	8 029 802	4 158 087	48%
Sportdykning	2 393 459	5 009 346	2 615 887	48%

Förbund	Statsbidrag (kr)	Omsättning (kr)	Omsättning exklusive bidrag (kr)	Bidragsgrad (%)
Dart	964 129	1 993 054	1 028 925	48%
Basketboll	12 969 374	25 811 000	12 841 626	50%
Curling	3 522 622	6 886 789	3 364 167	51%
Handikapp	21 335 918	41 250 000	19 914 082	52%
Baseboll/Softboll	2 090 657	4 022 563	1 931 906	52%
Budo/Kampsport	5 537 142	10 397 312	4 860 170	53%
Skolidrott	5 401 912	10 118 981	4 717 069	53%
Bangolf	2 189 624	4 065 446	1 875 822	54%
Taekwondo	3 453 691	6 318 965	2 865 274	55%
Segling	10 862 226	19 384 458	8 522 232	56%
Kanot	6 008 761	10 638 954	4 630 193	56%
Racerbåt	1 248 094	2 242 770	994 676	56%
Judo	4 215 355	7 365 522	3 150 167	57%
Bågskytte	3 023 506	5 285 475	2 261 969	57%
Squash	2 100 010	3 476 196	1 376 186	60%
Skridsko	3 671 661	5 998 907	2 327 246	61%
Karate	2 223 650	3 639 112	1 415 462	61%
Tyngdlyftning	1 932 357	3 190 207	1 257 850	61%
Dragkamp	1 645 620	2 552 536	906 916	64%
Fäktning	3 337 333	5 015 642	1 678 309	67%
Styrkelyft	2 434 276	3 615 877	1 181 601	67%
Rodd	3 435 959	4 994 638	1 558 679	69%
Biljard	1 453 307	2 092 062	638 755	69%
Brottning	6 242 908	8 834 179	2 591 271	71%
Dövidrott	4 278 085	6 009 551	1 731 466	71%
Gång och vandring	2 001 781	2 835 550	833 769	71%
Boxning	4 539 995	5 914 126	1 374 131	77%
Korpen	25 712 425	33 047 614	7 335 189	78%
Mångkamp	2 150 100	2 699 474	549 374	80%
Frisbee	1 492 166	1 839 898	347 732	81%
Landhockey	1 393 579	1 699 136	305 557	82%
Casting	1 382 055	1 674 875	292 820	83%
Flygsport	3 729 024	4 338 379	609 355	86%
Varpa	1 154 331	1 343 692	189 361	86%
Draghund	1 481 895	1 703 721	221 826	87%
Issegling	883 572	981 500	97 928	90%
Bob/rodel	1 247 722	1 324 870	77 148	94%
Vattenskidor/vakeboard	1 918 373	1 987 654	69 281	97%

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

Under år 2012 uppgick förbundens totala statsbidrag till 463 miljoner kronor. Samtidigt hade de en samlad total omsättning på drygt 1,7 miljarder kronor. Det ger ett genomsnittligt bidragsberoende på 27 procent. Medianvärdet blir högre: 50 procent.

En mer ingående jämförelse mellan Riksidrottsförbundets 69 specialidrottsförbund visar stora skillnader. En grupp bestående av tio förbund utmärker sig med hög andel egengenererade intäkter och ett beroende av statsbidrag på mindre än 25 procent. För ungefär lika många förbund (12 stycken) är situationen den omvända med en ett bidragsberoende på minst 75 procent.

Indikator 1.6 Specialidrottsförbundens marknadsintäkter

Precisering: Specialidrottsförbundens totala omsättning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

Indikator 1.5 visar att specialidrottsförbunden i stor utsträckning finansierar sin verksamhet med offentliga medel. För många förbund utgör emellertid även kommersiella intäkter en viktig inkomstkälla. Tyvärr saknas för närvarande detaljerad kunskap om förbundens resurser via marknaden i form av reklamavtal, sponsring, medieintäkter med mera. Ett sätt att bedöma förbundens marknadsintäkter är emellertid att analysera förbundens totala omsättning exklusive statsbidrag. I tabell 3.1.15 redovisas de förbund som år 2012 redovisade störst och minst intäkter vid sidan av statens stöd.

Tabell 3.1.15. Specialidrottsförbund med högst respektive lägst omsättning år 2012

Högst omsättning exklusive statsbidrag (kr)		Lägst omsättning exklusive statsbidrag (kr)	
Fotboll	442 441 822	Vattenskidor/wakeboard	69 281
Golf	82 817 239	Bob/rodel	77 148
Skidor	71 266 241	Issegling	97 928
Innebandy	62 459 769	Varpa	189 361
Ishockey	58 868 002	Draghund	221 826
Orientering	57 503 170	Casting	292 820
Ridsport	53 263 123	Landhockey	305 557
Motorcykel/snöskoter	29 257 784	Frisbee	347 732
Bilsport	25 635 796	Mångkamp	549 374
Bandy	24 868 543	Flygsport	609 355

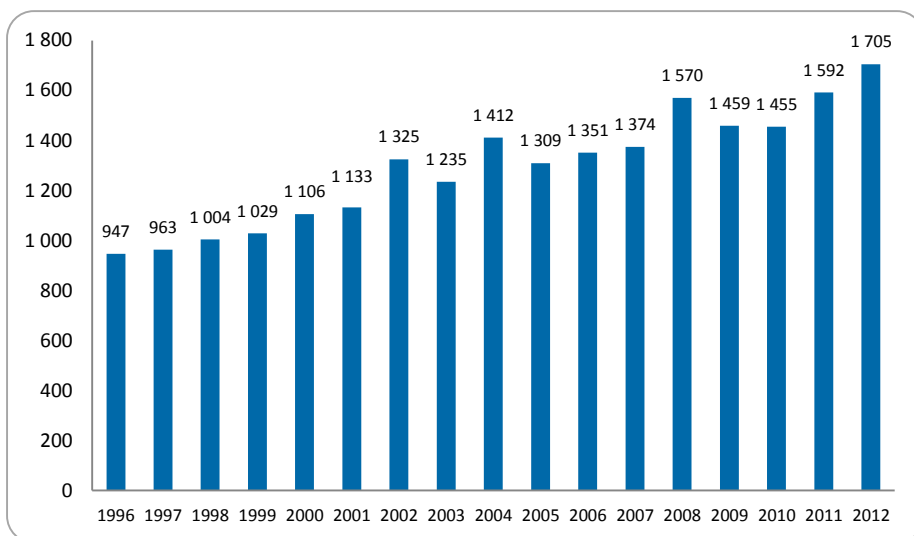
Källa: Riksidrottsförbundet

Vid en jämförelse av förbundens omsättning exklusive statsbidrag utmärker sig Svenska Fotbollförbundet med oavkortat störst belopp, drygt 442 miljoner kronor. Därefter följer Svenska Golf förbundet (82,8 miljoner) och Svenska Skidförbundet (71,3 miljoner kronor). Dessa tre förbund har även i tidigare mätningar utmärkt sig med betydligt högre omsättning än övriga specialidrottsförbund. Lägst omsättning exklusive statsbidrag år 2012 hade Svenska Vattenskidor & Wakeboardförbundet (69 281 kronor). Därefter följde ytterligare tretton förbund med egna intäkter som understeg en miljon kronor vardera.

Tabell 3.1.15 kan ses som en grov indikator på specialidrottsförbund med stora respektive små marknadsintäkter. Men samtidigt är det viktigt att inte dra alltför långtgående slutsatser utifrån uppgifterna ovan med avseende på förbundens samlade ekonomi och deras beroendeförhållanden till stat, marknad och civilsamhälle. Först och främst kan förbundens inkomstkällor vara av många och skilda slag. Ett exempel är Svenska Golf förbundet, vars enskilt största intäktskälla är medlemsavgifter. Att ett förbund har stor omsättning innebär därmed inte med självklarhet att dessa intäkter kommer från sponsorer och medier. Ett andra skäl att iakta viss försiktighet är att vissa förbund valt att förlägga sina kommersiella aktiviteter i särskilda aktieföretag. Dessa marknadsintäkter redovisas inte alltid inom ramen för moderföreningen. Därtill kan förbundens omsättning variera kraftigt mellan olika år beroende på olika internationella tävlingsevenemang. Slutligen tillkommer de felkällor som kan uppstå till följd av att förbunden har olika verksamhetsår och därmed inte alltid redovisar sina bidrag och andra intäktskällor på ett likartat sätt. Mer entydiga slutsatser om specialidrottsförbundens ekonomi och existensvillkor förutsätter alltså mer ingående forskningsinsatser.

Med dessa reservationer kan det ändå tilläggas att förbundens sammanlagda omsättning ökat markant sedan 1990-talet. I figur 3.1.7 redovisas utvecklingen sedan 1996. Resultatet visar en påfallande kraftigt ökning: från cirka 947 miljoner kronor år 1996 till 1 705 miljoner kronor år 2012 (en total ökning på 80 procent).

Figur 3.1.7. Specialidrottsförbundens totala omsättning år 1996–2012 (miljoner kronor)

Källa: Riksidrottsförbundet

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån idrotten bidrar till ett livslångt intresse för motion, och i vilken mån den därmed kan främja god hälsa bland olika grupper.

Fysisk aktivitet har många och stora effekter för folkhälsan. Genom regelbunden fysisk aktivitet kan olika sjukdomstillstånd motverkas – såsom diabetes, hjärt- och kärlsjukdomar och depression. Därtill stärks immunförsvaret, konditionen och muskelstyrkan. Enligt Folkhälsomyndigheten skulle det svenska folkets hälsa förbättras avsevärt (och sjukvårdskostnaderna minska drastiskt) om alla följde rådet att ägna sig åt minst en halvtimmes motion varje dag, exempelvis i form av en rask promenad.⁵

I regeringens idrottspolitiska proposition Statens stöd till idrotten (2008/09:126) understryks idrottens betydelse för folkhälsan. Samtidigt tillägger regeringen att idrottspolitikens folkhälsomål inte enbart kan avgränsas till den verksamhet som

⁵ <http://folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/livsvillkor-och-levnadsvanor/fysisk-aktivitet/rekommendationer>

idrottsrörelsen organiserar. Ansvaret för att förverkliga politiken är tvärtom delat mellan staten, kommunerna, idrottsrörelsen och de organisationer som bedriver friluft- och främjandeverksamhet.

Folkhälsopolitikens delade ansvar återspeglas i målområdets indikatorer. Samtliga indikatorer kan nämligen knytas till idrottsliga aktiviteter – men de är inte avgränsade till den organiserade föreningsidrottens domäner. Motion och fysisk aktivitet går att få på många sätt. Medan vissa föredrar att träna i en idrottsförenings regi eller på ett gym, väljer andra att tillfredsställa sitt rörelsebehov genom trädgårdsarbete eller vistelse i skog och mark.

Målområde 2 innehåller tre indikatorer. De första två avser att översiktligt spegla medborgarnas motionsvanor och grad av fysisk aktivitet. Den tredje indikatorn rör olycksfall i samband med idrottsutövning.

Indikator 2.1 Personer som motionerar regelbundet

Precisering: Andel personer som motionerar

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

Vid studier av människors motions- och idrottsvanor måste två strategiska val göras. Det första rör distinktionen mellan fysisk aktivitet och mer explicita motionsaktiviteter. Här är poängen att många personer, exempelvis hantverkare, kan få sitt behov av fysisk aktivitet väl tillgodosett inom ramen för sitt dagliga arbete – men samtidigt vara helt ointresserade av att motionera eller idrotta på sin fritid. Den första fråga en forskare således måste ställa sig är om man vill undersöka huruvida människor rör på sig i största allmänhet (fysisk aktivitet) eller i vilken utsträckning som de frivilligt och aktivt väljer att ingå i motionsidrottskulturen genom att ägna sig åt olika tränings- och idrottsaktiviteter på sin fritid.

Ett andra strategiskt val är att fastställa den fysiska aktivitetens ansträngningsgrad och regelbundenhet. Här är problemet att svaren kommer att variera kraftigt om motion exempelvis definieras som ”långsamma promenader minst två gånger i veckan” (med följderna att de flesta människor kan kategoriseras som motionärer) eller om kravet istället höjs till ”ansträngande fysisk aktivitet minst 60 minuter per dag” (vilket gör gruppen aktiva motionärer betydligt mindre).

Med dessa reservationer redovisas nedan uppgifter från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor*. I denna studie undersöks medborgarnas deltagande i organiserade motionsaktiviteter. I tabell 3.2.1 visas hur ofta som de tillfrågade sade sig delta i en motionsaktivitet på minst 20 minuter.

Tabell 3.2.1. Hur ofta motionerar du? Skattning av andel personer i riket (%) år 2012

	Minst 3 ggr per vecka	1–2 ggr per vecka	1–3 ggr per månad	Mer sällan eller aldrig
TOTALT				
7–70 år	44	31	9	17
KÖN				
Män	38	31	10	21
Kvinnor	49	32	7	13
ÅLDER				
7–19 år	49	38	5	8
20–39 år	41	31	11	16
40–70 år	43	29	8	20
UTBILDNING				
Förgymnasial	44	32	7	17
Gymnasial	40	29	10	21
Eftergymnasial	48	33	8	11
HUSHÅLLSINKOMST				
0–199 tkr	44	25	11	20
200–499 tkr	43	31	9	17
Mer än 500 tkr	45	35	7	13

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

Tabellen indikerar att den svenska befolkningen är påfallande fysiskt aktiv – åtminstone om gränsen för ett motionspass sätts vid 20 minuter per tillfälle. Tre av fyra personer sade sig motionera minst en gång i veckan på en sådan ansträngningsnivå. Därutöver framkommer vissa skillnader. Föga förvånande sade sig yngre motionera i större utsträckning än äldre. Dessutom framkommer vissa socioekonomiska mönster såtillvida att gruppen inaktiva (som sade sig motionera mer sällan eller aldrig) minskade i takt med hushållsinkomst. Bland dem som idrottar minst en gång i veckan eller oftare var skillnaderna mindre.

I tabell 3.2.2 redovisas motionsvanor fördelat på kön. Uppgifterna indikerar att kvinnor motionerar i något högre utsträckning än män.

Tabell 3.2.2. Andel motionsutövare (%) och kön år 2012

	Män	Kvinnor	Totalt
Minst 3 ggr/vecka	38	49	44
1–2 ggr/vecka	31	32	31
1–3 ggr/månad	10	7	9
Mer sällan eller aldrig	21	13	17

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

Indikator 2.2 Fysisk aktivitet hos vuxna på fritiden

Precisering: Grad av fysisk aktivitet hos vuxna

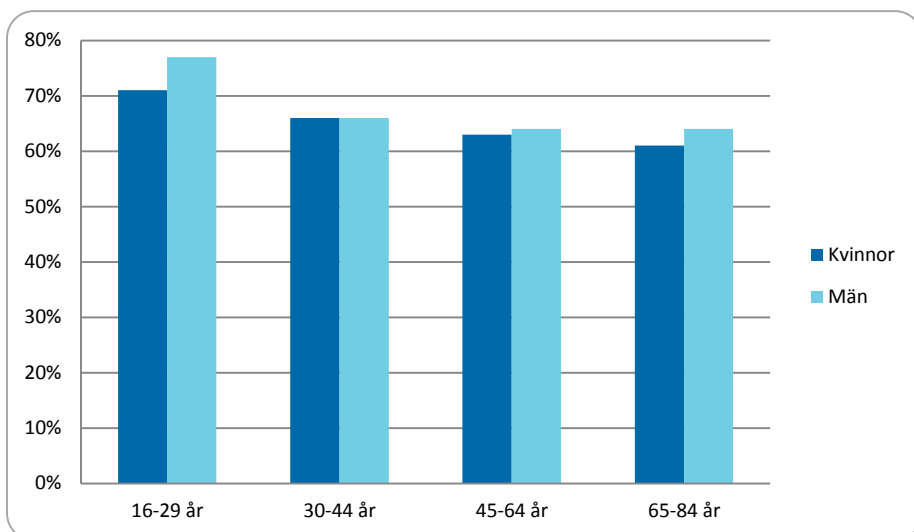
Uppgiftslämnare: Folkhälsomyndigheten

Källa: Nationella folkhälsoenkäten

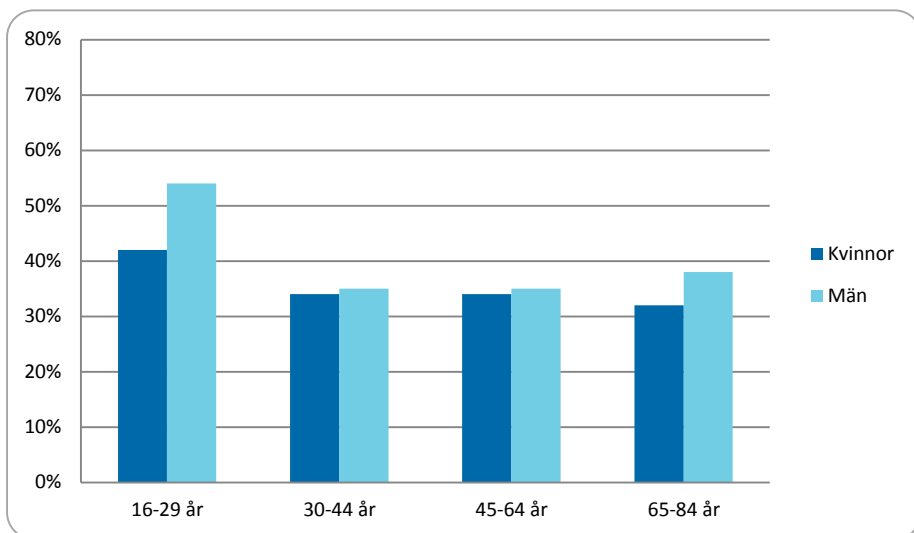
Folkhälsomyndigheten genomför årligen en rikstäckande undersökning om folkhälsa, Nationella folkhälsoenkäten. Undersökningen visar hur befolkningen mår och följer upp förändringar i hälsa över tid.⁶ I studien ingår frågor om fysisk aktivitet på fritiden. Frågeställningarna är medvetet brett formulerade med följderna att fysisk aktivitet inbegriper alltifrån rena idrotts- och träningsaktiviteter till trädgårdsarbete och tyngre hushållsarbete.

I figur 3.2.1 redovisas andelen män och kvinnor som uppgav sig vara fysiskt aktiva minst 30 minuter varje dag. Måttet avser att spegla hur stor andel av befolkningen som uppnår rekommendationen om 30 minuters fysisk aktivitet om dagen (3,5 timmar per vecka). I figur 3.2.2 redovisas därefter de som sade sig vara fysiskt aktiva minst 60 minuter varje dag (hög grad av fysisk aktivitet).

⁶ Folkhälsomyndigheten. *Levnadsvanor. Lägesrapport 2009.*

Figur 3.2.1. Andel (%) män och kvinnor som är fysiskt aktiva minst 30 minuter varje dag år 2012
Källa: Nationella folkhälsoenkäten

Figur 3.2.2. Andel (%) män och kvinnor som är fysiskt aktiva minst 60 minuter varje dag år 2012
Källa: Nationella folkhälsoenkäten

Båda figurer bekräftar tidigare indikationer om fysisk aktivitet hos befolkningen i Sverige. Graden av fysisk aktivitet är som störst i unga år. I de yngsta (16–29 år) och äldsta åldersgrupperna (65–84 år) uppger sig män vara mer fysiskt aktiva än kvinnor. I intervallet 30–64 år är skillnaderna mindre. En jämförelse mellan figur 3.2.1 och 3.2.2 visar att förhållandevis många i den svenska befolkningen – mer än hälften i varje ålderskategori – säger sig leva upp till rekommendationen om måttlig fysisk aktivitet (minst 30 minuter om dagen). Betydligt färre säger sig vara fysiskt aktiva på hög nivå (minst 60 minuter om dagen).

Ett tredje mått på graden av fysisk aktivitet är att studera de som säger sig ha en stillasittande fritid. Nationella folkhälsoenkäten definierar det som att ägna sig åt läsning, tv, bio eller annan stillasittande sysselsättning på fritiden och därmed inte promenera, cykla eller röra sig fysiskt mer än två timmar per vecka. Resultatet redovisas i tabell 3.2.3.

Tabell 3.2.3 Andel kvinnor och män med stillasittande fritid år 2012

	Kvinnor (%)	Män (%)	Samtliga (%)
SAMTLIGA	13	14	13
ÅLDER			
16–29 år	10	13	11
30–44 år	12	15	13
45–64 år	13	13	13
65–84 år	15	14	15
UTBILDNING			
Kort	16	17	17
Mellanlång	11	13	12
Lång	7	8	8
SYSSELSÄTTNING			
Yrkesarbetande	10	11	11
Arbetslös	21	23	22
Sjukpenning/ersättning	18	35	26
Studerande/praktiserande	18	24	21
SOCIOEKONOMI			
Arbetare	15	16	16
Lägre tjänsteman	11	14	13
Mellan och högre tjänsteman	9	7	8
Övriga	14	15	15
INKOMST			
Låg	16	19	17
Hög	7	8	7
URSPRUNG			
Sverige	11	12	11
Övriga Norden	16	14	15
Övriga Europa	15	22	18
Övriga världen	31	24	28

Källa: Nationella folkhälsoenkäten

Att vara fysiskt inaktiv medför risker för ohälsa. Glädjande nog är det förhållandevis få i den svenska befolkningen – i genomsnitt cirka 13 procent – som uppger sig ha en i huvudsak stillasittande fritid. Men en jämförelse av olika redovisningsgrupper visar däremot tydliga socioekonomiska mönster. Andelen inaktiva minskar tydligt i takt med utbildningsgrad, ekonomi och position i arbetslivet. Likaså är andelen med stillasittande fritid högre hos personer med utländskt ursprung.

Indikator 2.3 Skadade i olycksfall inom idrotten

Precisering: Antal skadade till följd av olycksfall i samband med idrottsutövning

Uppgiftslämnare: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Källa: Injury Data Base

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har till uppdrag att utveckla och stödja samhällets förmåga att hantera olyckor och kriser. I arbetet ingår kunskapsuppbyggnad och kunskapsutveckling. MSB finansierar forskning och sammanställer kontinuerligt data och statistik om olyckor, säkerhets- och krishanteringsarbete.

Sedan år 2005 sammanställer MSB kunskap om skador i samband med idrottsutövning. Uppgifterna är baserade på utförliga rapporter om idrottsskador från ett antal akutsjukhus vilka sammanställs av Socialstyrelsen i registret Injury Data Base (IDB). Uppgifterna skattas därefter till nationell nivå. Tabell 3.2.4 visar resultatet för år 2012.

Tabell 3.2.4. Skattat antal skadade i samband med idrottsutövning år 2012

	Män	Kvinnor	Totalt	%
Fotboll	18 000	7 500	25 500	25
Skidor, alpint	6 700	3 900	10 600	10
Ishockey	9 100	450	9 550	9
Hästsport	500	8 100	8 600	8
Innebandy	5 100	2 500	7 600	7
Motorsport	4 300	450	4 750	5
Handboll	1 600	2 200	3 800	4
Friidrott	1 800	1 600	3 400	3
Gymnastik	1 400	1 800	3 200	3
Boxning/brottning/kampsport	2 000	500	2 500	2
Skridsko	600	1 200	1 800	2
Basketboll	800	700	1 500	2
Racketsporter	1 000	300	1 300	1
Skidor, terräng	700	650	1 350	1
Tyngdlyftning/styrketräning	850	350	1 200	1
Rugby/amerikansk fotboll	1 100	50	1 150	1
Volleyboll	550	500	1 050	1
Annan	9 500	4 150	13 650	13
Totalt	65 600	36 900	102 500	100

Källa: Injury Data Base

Målområde 3: Alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområdet behandlar idrottens tillgänglighet och i vilken mån idrotten är öppen för olika människor oavsett kön, ålder, social eller etnisk bakgrund med mera.

Målområde 3 består av fem indikatorer vilka speglar föreningsidrottens tillgänglighet med avseende på faktorer som kön, socioekonomi, etnicitet med mera. De första tre indikatorerna fokuserar på barns och ungdomars idrottande på lokal nivå. Därefter följer en indikator på den könsmissiga representationen på styrelsenivå i Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Den sista indikatorn rör hushållens kostnader för idrottsutövning.

Indikator 3.1 Barns och ungdomars deltagande i föreningsidrott

Precisering: Andel barn som sysslar med idrott på sin fritid praktiskt taget varje vecka

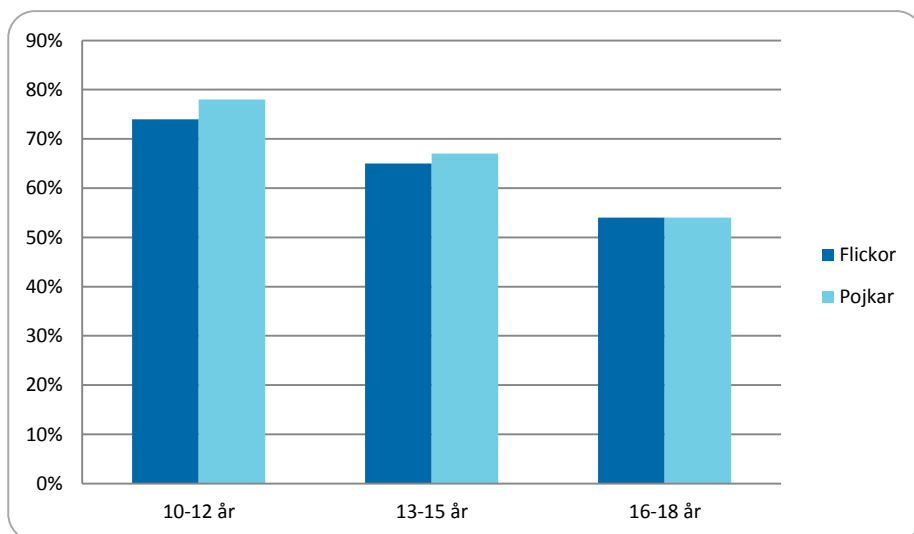
Uppgiftslämnare: Statistiska centralbyrån

Källa: Barn-ULF

Statistiska centralbyrån (SCB) genomför sedan år 1975 årliga undersökningar av det svenska folkets levnadsförhållanden (ULF). Syftet är framför allt att belysa välfärdens fördelning mellan olika grupper i befolkningen. Underlaget samlas in genom telefonintervjuer med personer från 16 år och uppåt. Sedan år 2001 har ULF kompletterats med intervjuer av barn i åldrarna 10–18 år rörande deras levnadsförhållanden (Barn-ULF).

I både ULF och Barn-ULF ingår frågor om medborgarnas fritidsvanor, inklusive idrottsaktiviteter. Vissa frågor är årliga, andra samlas in vart åttonde år inom ramen för periodiskt återkommande fördjupningsstudier.

ULF och Barn-ULF utgör viktiga och intressanta komplement till Riksidrottsförbundets årliga statistikinsamling *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor*. Det beror på att ULF-studierna ger större möjlighet att särredovisa materialet utifrån aspekter som familjesituation, socioekonomi och etnicitet. Även om enkätstudierna har frågor som till viss del överlappar varandra, finns det skäl att använda dem båda i ett indicatorsystem rörande statens stöd till idrotten.

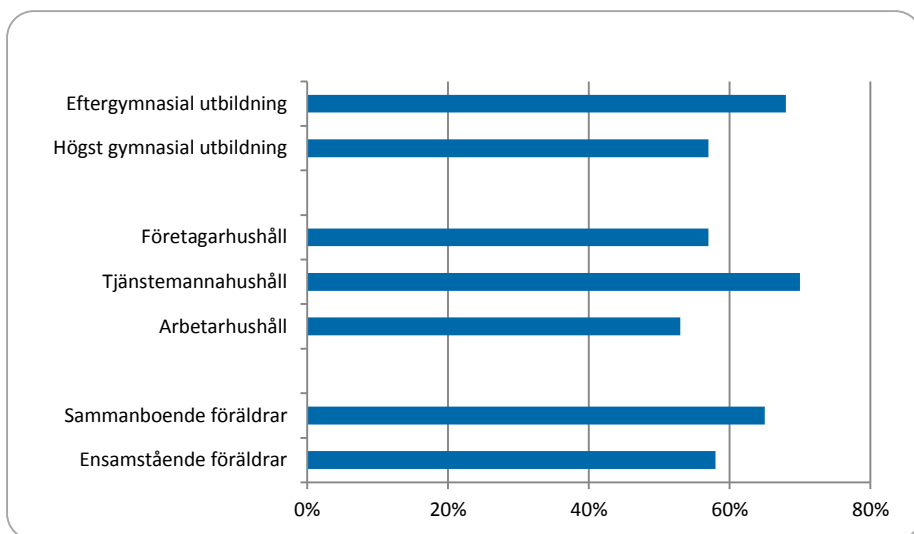

Figur 3.3.1. Andel barn 10–18 år som idrottar minst en dag i veckan år 2010–2011 (%)

Källa: Barn-ULF

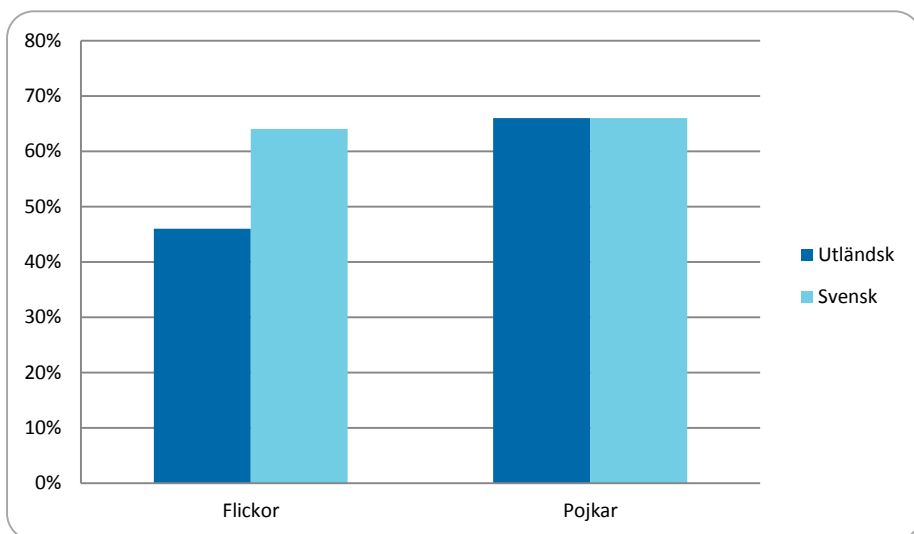
Figur 3.3.1 är hämtad från Barn-ULF. Uppgifterna vittnar om idrottens stora betydelse i barn- och ungdomsåren: ungefär två av tre barn i åldern 10–18 år idrottar minst en dag i veckan. Därtill stärks bilden av att idrotten engagerar mest i unga år. Tre av fyra tillfrågade i åldern 10–12 sade sig idrotta minst en dag i veckan. Därefter sker en successiv minskning under tonåren. I kategorin 16–18 år idrottade drygt hälften av pojkarna och flickorna.

I figurerna 3.3.2–3.3.4 redovisas barns idrottande i relation till faktorer som hushållens ekonomi och utbildningsgrad, bakgrund och kommuntyp. Statistiken indikerar att barn till högskoleutbildade idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning. Vidare idrottar barn i tjänstemannahus-håll i större omfattning än barn i företag- eller arbetarhushåll. Vidare framkommer inga skillnader i idrottsdeltagande för pojkar med svensk respektive utländsk bakgrund, men att flickor med utländsk bakgrund uppger sig idrotta i mindre utsträckning än flickor med svensk bakgrund. Slutligen går det att notera att pojkar i storstäder och förortskommuner säger sig idrotta i större utsträckning än pojkar boendes på landsbygden ("övriga kommuner"). Bland flickor framkommer inga skillnader i idrottsdeltagande och kommuntyp.

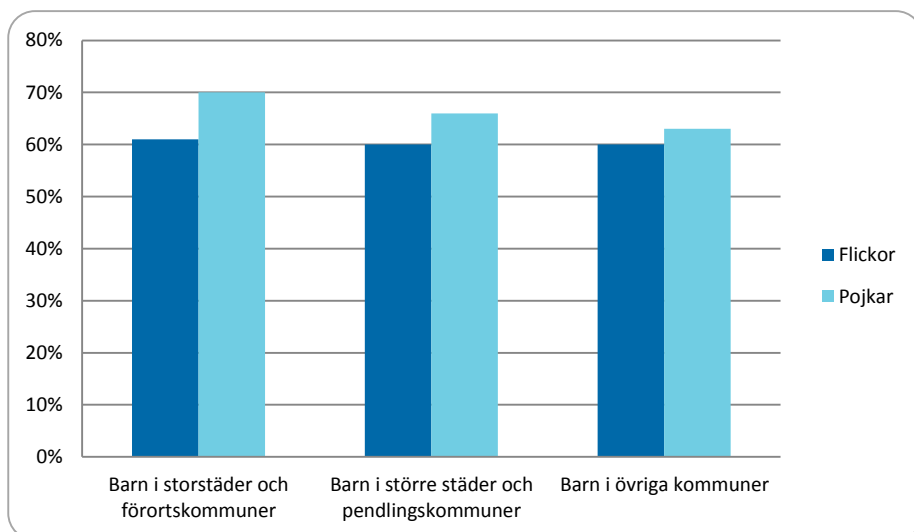
Figur 3.3.2. Andel barn 10–18 år som idrottar med avseende på hushåll och hushållets socioekonomi år 2011–2012 (%)

Källa: Barn-ULF

Figur 3.3.3. Andel barn 10–18 år som idrottar med avseende på bakgrund år 2011–2012 (%)

Källa: Barn-ULF

Figur 3.3.4. Andel barn 10–18 år som idrottar med avseende på kommuntyp år 2011–2012 (%)
 Källa: Barn-ULF

Indikator 3.2 Barns och ungdomars deltagande i olika idrotter

Precisering: Vilken slags idrott som barn sysslar med

Uppgiftslämnare: Statistiska centralbyrån

Källa: Barn-ULF

Vart åttonde år tillfrågas föräldrar i SCB:s levnadsvaneundersökning om vilken slags idrott som deras barn (i åldersspannet 7–15 år) sysslar med. Den senaste mätningen genomfördes år 2006–2007. Resultatet redovisas i tabell 3.3.1.⁷

Tabell 3.3.1. Vilken slags idrott barnet sysslar med. Barn 7–15 år. Andel (%) av samtliga i respektive redovisningsgrupp år 2006–2007

	Lagidrott		Övrig idrott		Dans	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
Samtliga barn 7–15 år	36	52	38	32	16	2
Barn 7–9 år	35	54	40	32	18	1
Barn 10–12 år	40	55	37	37	14	2
Barn 13–15 år	32	48	36	27	17	2
Barn till ensamstående	23	46	33	27	18	2
Barn till sammanboende	38	54	38	33	16	1
Föräldrarna födda utomlands	16	38	12	15	15	3
Föräldrarna födda i Sverige	38	54	40	34	16	1
Barn i arbetarhushåll	31	50	28	26	17	2
Barn i tjänstemannahushåll	40	55	43	36	16	1
Svårt att klara löpande utgifter	35	45	30	22	16	3
Har inte kontantmarginal	23	38	25	12	14	1
Storstäder/förortskommuner	32	54	37	33	18	2
Större städer/pendlingskommuner	38	53	37	31	16	2
Övriga kommuner	36	51	39	32	15	1

Källa: Undersökningar av levnadsförhållanden (ULF)

Svarsalternativen i SCB:s undersökning var lagidrott, övrig idrott och dans. Svaren indikerar att pojkar i större utsträckning ägnar sig åt lagidrott än övrig idrott (52 procent mot 32 procent). Bland flickor sade sig däremot 38 procent ägna sig åt

⁷ Jfr SCB (2009), *Barns fritid*. Levnadsförhållanden. Rapport 116, s. 15.

övrig idrott medan en något mindre andel – 36 procent – sade sig idrotta i lag. Därtill ägnade sig 16 procent av flickorna åt dans, jämfört med endast två procent av pojkarna.

När det gäller mer grenspecifika analyser av ungas idrottande är Riksidrottsförbundets LOK-stödsstatistik på många sätt en överlägsen informationskälla. Förtjänsten med tabell 3.3.1 är möjligheten att särredovisa svaren med avseende på faktorer som familjesituation, socioekonomi och etnicitet. Resultatet stärker tidigare indikationer om att ungas idrottande påverkas av olika samhälleliga omständigheter. Som exempel visar det sig att barn till ensamstående idrottare i mindre utsträckning än barn till sammanboende föräldrar och att barn i arbetarhushåll idrottare i mindre utsträckning än barn i tjänstemannahushåll. Flickor med invandrabakgrund är återigen den kategori som idrottare i minst utsträckning.

Indikator 3.3 Tillgång till anläggningar

Precisering: Vilken slags idrottsanläggning som barn och ungdomar besöker på fritiden

Uppgiftslämnare: Statistiska centralbyrån

Källa: Undersökningar av levnadsförhållanden (ULF)

I SCB:s studier av levnadsförhållanden tillfrågas föräldrar även om vilken slags idrottsanläggning som deras barn (7–15 år) besöker på fritiden. Frågan ställs vart åttonde år och innehåller svarsalternativen fotbollsplan/idrottsplats, idrotts-hall/gymnastiksal, simhall, konstfrusen/spolad isbana och ridhus. Resultatet redovisas i tabell 3.3.2.

Tabell 3.3.2. Besök på idrottsanläggningar på fritiden. Barn 7–15 år. Andel (%) av samtliga i respektive redovisningsgrupp år 2006–2007

	Fotbollsplan/ idrottsplats		Idrottshall/ gymnastiksal		Simhall		Konstfruset/ spolad isbana		Ridhus	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
Alla barn 7–15 år	36	54	46	54	66	64	40	44	26	3
Barn 7–9 år	35	55	45	46	73	70	49	52	24	5
Barn 10–12 år	39	58	47	61	72	67	44	50	29	3
Barn 13–15 år	34	49	44	55	53	55	27	30	24	1
Barn till ensamstående	35	52	40	52	71	65	31	30	27	5
Barn till sammanboende	37	55	47	55	66	64	42	47	25	3
Föräldrar födda utomlands	29	50	30	40	59	67	26	31	5	2
Föräldrar födda i Sverige	37	55	47	56	67	64	42	46	28	3
Barn i arbetarhushåll	37	60	40	51	69	67	39	45	18	3
Barn i tjänstemannahushåll	37	54	49	57	64	62	41	46	29	4
Svårt klara löpande utgifter	35	52	41	43	64	67	33	39	24	2
Har ej kontantmarginal	29	51	32	38	65	57	27	28	18	2
Storstäder/ förortskommuner	29	58	47	57	63	58	44	39	26	3
Större städer/ pendlarkommuner	42	58	45	54	67	64	42	48	24	4
Övriga kommuner	36	47	45	52	69	69	35	45	27	3

Källa: Undersökningar av levnadsförhållanden (ULF)

Tabell 3.3.2 visar flera intressanta skillnader när det gäller ungas besök på olika typer av idrottsanläggningar. En ungefär lika stor andel pojkar som flickor besöker

simhallar (cirka 65 procent) och konstfrusna/spolade isbanor (drygt 40 procent). Betydligt större är skillnaderna med avseende på fotbollsplaner/idrottsplatser. Mer än hälften av pojkarna (54 procent) mot endast en dryg tredjedel av flickorna (36 procent) besöker sådana anläggningar. Rakt motsatt förhållande gäller för ridhusanläggningar. En dryg fjärdedel av flickorna (26 procent) besöker ridhusen mot blott tre procent av pojkarna.

En analys av etnicitetsaspekter visar att barn till föräldrar med utländsk bakgrund i betydligt mindre utsträckning besöker idrottshallar/gymnastiksalor och konstfrusna/spolade isbanor jämfört med barn till föräldrar födda i Sverige. Dessutom är det nästan bara flickor med svenskfödda föräldrar som besöker ridhus (28 procent mot fem procent bland flickor med föräldrar födda utomlands). Betydligt mindre är skillnaderna i fråga om simhallar som i stor utsträckning besöks av samtliga ungdomskategorier (mellan 59 och 67 procent).

Indikator 3.4 Kvinnor och män på ledande positioner

Precisering: Andelen kvinnor och män på styrelsenivå i specialidrottsförbunden

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

Riksidrottsförbundet samlar årligen in uppgifter om den könsmässiga sammansättningen hos specialidrottsförbundens styrelser. En överblick ges i tabell 3.3.3. Av Riksidrottsförbundets 69 grenförbund (2012) var det endast 18 stycken (motvarande 26 procent) som hade en jämställd sammansättning av kvinnor och män i sina centrala förbundsstyrelser, det vill säga att båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. Tre förbund – Svenska Skolidrottsförbundet, Svenska Konståkningsförbundet och Svenska Handikappidrottsförbundet – var kvinnodominerade såtillvida att andelen män understeg 40 procent. I resterande 48 förbund var situationen den motsatta, det vill säga att andelen kvinnor understeg 40 procent. Av detta följer att idrottsrörelsen är betydligt mer jämställd bland de aktiva medlemmarna än i styrelserummen på förbunds nivå.

Tabell 3.3.3. Kvinnor och män i specialidrottsförbundens förbundsstyrelser år 2012, grupperade

	Antal förbund	%
Kvinnodominerande förbund (andel kvinnor överstiger 60 %)	3	4
Jämställt (båda kön uppgår till minst 40 %)	18	26
Mansdominerande förbund (andel män överstiger 60 %)	48	70

Källa: Specialidrottsförbunden

Tabellerna 3.3.4 och 3.3.5 redovisar specialidrottsförbund med en majoritet kvinnor i sina förbundsstyrelser samt förbund med endast en eller inga kvinnor i sina förbundsstyrelser.

Tabell 3.3.4. Specialidrottsförbund med en majoritet kvinnor i sin styrelse år 2012

	Kvinnor	Män	Totalt
Akademiska idrottsförbundet	5	4	9
Bordtennisförbundet	4	3	7
Gymnasikförbundet	5	4	9
Handikappidrottsförbundet	6	3	9
Karateförbundet	3	2	5
Konståkningsförbundet	4	2	6
Orienteringsförbundet	5	4	9
Simförbundet	5	4	9
Skolidrottsförbundet	7	4	11
Triathlonförbundet	5	4	9

Källa: Specialidrottsförbunden

Tabell 3.3.5. Specialidrottsförbund med en eller inga kvinnor i sin styrelse år 2012

	Kvinnor	Män	Totalt
Bangolförbundet	1	8	9
Biljardförbundet	0	7	7
Bob- och Rodelförbundet	0	7	7
Brottningsförbundet	1	6	7
Castingförbundet	1	7	8
Motorcykelförbundet	1	7	8
Racerbåtsförbundet	1	6	7
Roddförbundet	1	6	7
Styrkelyftförbundet	1	5	6
Taekwondoförbundet	1	6	7
Tyngdlyftningsförbundet	1	5	6

Källa: Specialidrottsförbunden

I tabell 3.3.6 redovisas specialidrottsförbundens styrelseledamöter fördelade på kön och ålder. Resultatet visar att kvinnor dominerar i den yngsta ålderskategorin (< 30 år). I övriga åldersgrupper utgör männen majoritet. I åldersspannet 45–60 år är de manliga ledamöterna ungefär dubbelt så många som de kvinnliga ledamöterna. Bland ledamöter över 60 år återfinns endast 14 kvinnliga ledamöter och 81 manliga ledamöter.

Tabell 3.3.6. Styrelseledamöter och ålder i absoluta tal och procent av ålderskategori (anges inom parentes) år 2012

	Kvinnor	Män	Totalt
< 30 år	27 (68)	13 (32)	40
30–45 år	61 (36)	109 (64)	170
46–60 år	81 (33)	165 (67)	246
> 60 år	14 (15)	81 (85)	95
Totalt	183 (33)	368 (67)	551

Källa: Specialidrottsförbunden

Indikator 3.5 Kostnader för idrottsutövande

Precisering: Individens utgifter för idrottsrelaterade avgifter och utrustning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

I Riksidrottsförbundets urvalsundersökning *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor* ingår uppgifter om människors kostnader för idrottsrelaterad utrustning och avgifter (7–70 år). Resultatet för år 2012 redovisas i tabell 3.3.7. En första iakttagelse rör den stora spännvidden. En förhållandevis stor grupp, en dryg tredjedel, av samtliga tillfrågade uppgav sig ha små eller inga idrottsrelaterade utgifter (> 500 kronor). Men samtidigt sade sig cirka 40 procent ha utgifter på 2 000 kronor eller mer. Inte förvånande utgör de yngre och äldre ålderskategorierna varandras spegelbilder, såtillvida att unga (7–14 år) utmärker sig med att ha höga idrottsutgifter (minst 1 000 kronor om året) medan personer över 40 år uppger sig ha lägsta kostnader. De könsmissiga skillnaderna är små. Slutligen går det även att urskilja vissa socioekonomiska tendenser, såsom att personer med eftergymnasial utbildning har högre utgifter för idrott jämfört med personer med enbart gymnasieutbildning. Likaså ökar utgifterna i takt med ökad hushållsinkomst.

Tabell 3.3.7. Fråga: Hur mycket pengar lägger du ner på utrustning och avgifter till dig själv under ett kalenderår? Skattning av andel personer i riket (%) år 2012

	0–500 kr	501–1 000 kr	1 001–2 000 kr	2 001–4 000 kr	> 4 000 kr
TOTALT					
7–70 år	34	12	15	18	22
KÖN					
Män	36	11	15	15	23
Kvinnor	33	12	15	20	20
ÅLDER					
7–14 år	15	10	18	25	32
15–19 år	34	10	13	18	25
20–39 år	34	12	14	20	21
40–70 år	39	12	16	14	20
UTBILDNING					
Förgymnasial	38	10	14	16	23
Gymnasial	39	13	16	15	16
Eftergymnasial	24	11	15	22	28
HUSHÅLLSINKOMST					
0–199 tkr	54	12	14	8	12
200–499 tkr	39	14	15	16	16
> 500 tkr	21	10	16	22	31

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån idrotten ger deltagarna möjlighet till demokrati och inflytande, huruvida idrotten bidrar till utvecklingen av en god etik, det sociala ledarskapets betydelse med mera.

En viktig utgångspunkt för statens idrottspolitik är antagandet att föreningsidrotten genererar positiva externa effekter i form av demokrati, jämställdhet och sunda etiska ideal. Detta är därför självklara aspekter i ett indikatorsystem om effekterna av statens stöd till idrotten. Problemet är bara att direkta orsaksamband mellan idrottsutövning och olika former av socialiserande effekter är synnerligen svåra att belägga vetenskapligt. Särskilt problematiskt är det att använda befintlig statistik för att bedöma människors subjektiva upplevelser av exempelvis inflytande och delaktighet. Samtliga indikatorer i detta målområde

måste därför betraktas som förhållandevis trubbiga mätinstrument inom ett både komplext och svårfångat område.

Målområde 4 innehåller tre indikatorer. De första två mäter ledaruppdrag och utbildning utifrån antagandet att förtroendeuppdrag och studiecirkel stärker de ungas inflytande och delaktighet. Den tredje indikatorn avser dopningskontroller som mått på etik inom idrotten.

Indikator 4.1 Ungdomar och uppdrag som ledare

Precisering: Antal/andel barn och ungdomar (7–19 år) med uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem eller motsvarande i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

Ett sätt att mäta ungdomars delaktighet och inflytande inom idrotten är att studera huruvida de innehar olika former av uppdrag som ledare, tränare eller styrelseledamot. En sådan fråga ingår i Riksidrottsförbundets årliga studie *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor* (jfr indikator 1.4). I 2012 års undersökning uppgav 88 000 unga att de hade olika former av ledaruppdrag. Det motsvarar 7,1 procent av samtliga i befolkningen inom åldersspannet 7–19 år. Föga förvånande var det framför allt äldre ungdomar som gjorde insatser som ideella ledare. I ålderskategorin 15–19 år var 10,5 procent av ungdomarna aktiva som ledare.

Tabell 3.4.1. Unga som uppger att de är aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem eller liknande i en idrottsförening år 2012. Skattning av antalet personer i riket. I procent anges andel av ålderskategori.

	Antal	%
7–14 år	28 000	3,6
15–19 år	60 000	10,5
Totalt	88 000	7,1

Källa: Svenska folkets tävlings- och motionsvanor

Indikator 4.2 Ideella ledares utbildning

Precisering: Antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet

Uppgiftslämnare: SISU Idrottsutbildarna

Källa: SISU Idrottsutbildarna

Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna är idrottens studie- och utbildningsorganisation. Verksamheten finansieras genom statsanslag över Utbildningsdepartementets budget samt via bidrag från landsting och kommuner. SISU:s statliga stöd regleras således inte i regeringens särskilda förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet. Förbundets aktiviteter ingår följaktligen inte heller i Centrum för idrottsforskningens uppföljningsuppdrag rörande statens idrottspolitik. Samtidigt utgör omfattningen på SISU:s studieverksamhet ett intressant mått på idrottsrörelsens insatser för att utbilda sina ideella ledare. I tabell 3.4.2 redovisas därför antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet under perioden 2006–2012.

Tabell 3.4.2. Arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet år 2006–2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Arrangemang	68 826	69 002	67 613	83 647	95 234	105 719	112 278
Deltagare	567 740	561 839	547 917	670 870	762 855	824 585	916 269
Studietimmar	1 339 326	1 311 187	1 196 140	1 388 947	1 543 321	1 696 853	1 777 800
Andel kvinnor (%)	42	42	45	46	45	41	43

Källa: SISU Idrottsutbildarna

SISU:s studieverksamhet har ökat markant och kontinuerligt sedan år 2009. År 2012 var antalet arrangemang, deltagare och studietimmar det högsta under 2000-talet. Enligt uppgifter från SISU är ökningen främst ett resultat av ökade statsbidrag sedan år 2007.

Indikator 4.3 Dopning

Precisering: Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige fördelat på dopningsklass, kön och idrottsnivå

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Antidopinggruppen

I Sverige är det Riksidrottsförbundet som ansvarar för antidopningsarbetet. Verksamheten är brett upplagt och inkluderar ett stort antal aktörer. Den av RF-stämman valda Dopningkommissionen utgör ett överordnat expertorgan som övervakar att idrottens regelverk efterlevs och anmäler förseelser mot dopningsreglerna till berörda specialidrottsförbund. För det operativa arbetet svarar Riksidrottsförbundets antidopinggrupp. Det är dessa tjänstemän som genomför själva kontrollprogrammet, reviderar listan över dopningsklassade läkemedel, handlägger bestraffningsärenden med mera. Till sin hjälp har de 70 legitimerade dopningskontrollansvariga funktionärer. I bestraffningsfrågor finns Dopningnämnden för domar i första instans och Riksidrottsnämnden som högsta beslutande organ. Vidare kan tilläggas att alla specialidrottsförbund har egna antidopningsprogram och att även Riksidrottsförbundets 21 distriktsförbund arbetar förebyggande mot dopning.⁸

För år 2012 avsatte regeringen ett anslag på 26,3 miljoner kronor för insatser mot dopning. Riksidrottsförbundets insatser på området bör därför inkluderas i en uppföljning av statens idrottspolitik. Dopning är dessutom ett tydligt brott mot idrottens regelverk (och ofta även mot svensk lagstiftning), vilket motiverar att använda dopningsförseelser som indikator för etiken inom idrottsrörelsen. Samtidigt är det så att RF:s statistik i fråga om dopningsprover och bestraffningar i första hand speglar den egna antidopningsverksamheten – det är inte ett mått på det allmänna bruket av dopningsmedel inom varken idrottsrörelsen eller i det omgivande samhället. Antalet kontroller styrs nämligen av Dopningkommissionen utifrån bedömningar av behov och tillgången av medel. Därtill är kontrollerna inte slumpvisa, utan främst inriktade på elitidrottare och till sådana idrotter där dopning anses ge förbättrad tävlingsprestation.

Med dessa reservationer kan det konstateras att Riksidrottsförbundet genomförde 3 668 dopningskontroller under år 2012. Totalt fälldes 34 personer för dopningsförseelse. I tabell 3.4.3 redovisas antalet dopningsprov och bestraffade i Sverige sedan 2002.

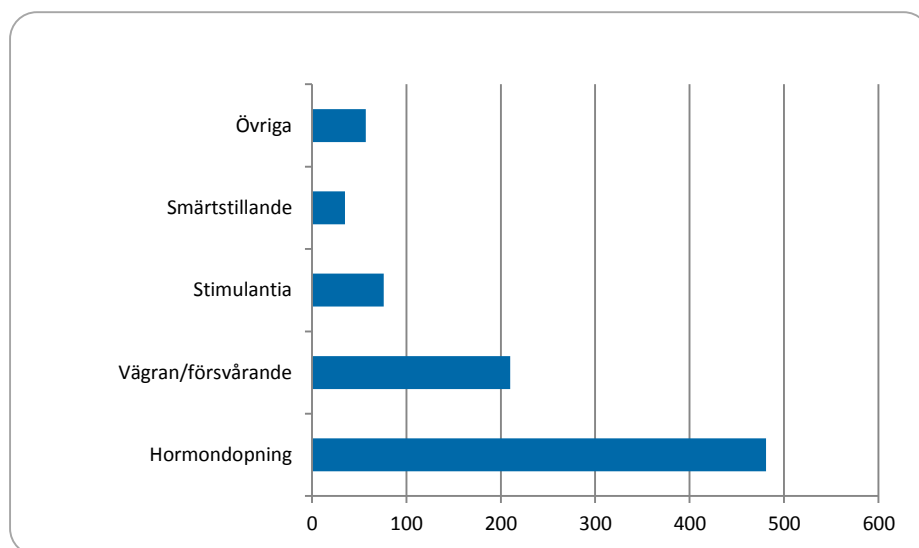
⁸ För uppgifter om antidopningsverksamheten i Sverige, se www.rf.se.

Tabell 3.4.3. Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige år 2002–2012

År	Antal prov	Antal bestraffade män	Antal bestraffade kvinnor	Antal bestraffade totalt	Andel bestraffade (%)
2002	3 036	8	1	9	0,3
2003	3 510	9	2	11	0,3
2004	4 046	18	0	18	0,4
2005	4 015	18	0	18	0,4
2006	3 556	17	1	18	0,5
2007	3 601	18	0	18	0,5
2008	3 607	23	1	24	0,7
2009	3 568	28	1	29	0,8
2010	3 950	40	0	40	1,0
2011	3 902	33	0	33	0,8
2012	3 668	34	0	34	0,9
Totalt	40 459	246	6	252	0,6

Källa: Antidopinggruppen

En jämförelse av bestraffningar och kön visar att en stor majoritet av de idrottare som fällts för dopningsbrott under den senaste tioårsperioden varit män (98 procent). I figur 3.4.1 redovisas antal dopningsfall under perioden 1981–2012 fördelat på dopningsklass.

Figur 3.4.1. Antal dopningsfall år 1981–2012 fördelat på dopningsklass

Källa: Antidopinggruppen

Riksidrottsförbundet sammanställer även uppgifter om den idrottsliga nivå som de besträffade befinner sig på. Resultatet (tabell 3.4.4) visar att en majoritet av de besträffade under perioden 2002–2012 tillhör kategorin motionärer, det vill säga individer som inte deltar i tävlingssammanhang. Näst störst är gruppen elitidrottare (tävlande i individuell gren internationellt eller i landslag och spelare inom lagbollsporters högsta serier och landslag) följt av dem som är tävlingsaktiva på lägre nivå (tävling).

Tabell 3.4.4. Antal besträffade dopningsfall fördelat på idrottsnivå år 2002–2012

År	Elit	Tävling	Motion
2002	2	3	4
2003	2	3	6
2004	5	3	10
2005	4	2	12
2006	11	0	7
2007	4	5	9
2008	6	3	15
2009	3	6	20
2010	11	6	23
2011	12	3	18
2012	13	9	12
Totalt	73 (29 %)	43 (17 %)	136 (54 %)

Källa: Antidopinggruppen

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

Målområdet behandlar frågan i vilken mån svensk idrott på elitnivå kan hävda sig i internationella sammanhang.

I målområdet Idrotters internationella konkurrenskraft ingår sammanlagt fem indikatorer. Dessa omfattar en rad skilda aktiviteter och prestationer på elitidrottens område, från medaljer i internationella idrottstävlingar till deltagande i talangutvecklingsprogram och antalet studenter vid landets riksidrottsgymnasier.

Indikator 5.1 Medaljer i internationella mästerskap

Precisering: Antalet erhållna medaljer i internationella mästerskap

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Handikappidrottsförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

Källa: Specialidrottsförbunden, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Handikappidrottsförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

I indikator 5.1 redovisas svenska idrottsprestationer i internationella mästerskap. Redogörelsen görs med förbehållet att det är svårt att jämföra idrottsliga prestationer såväl mellan nationer som mellan idrotter. För en mer ingående diskussion om denna problematik, se Centrum för idrottsforskningens rapport *För framtids segrar* (2012), kapitel 1.

Hur har svenska elitidrottare presterat i internationella tävlingssammanhang? Enligt uppgifter från Riksidrottsförbundet deltog 140 landslagstrupper i ett VM eller motsvarande under år 2012. Totalt bärgades 216 medaljer varav 67 guld, 74 silver och 75 brons. Resultatet är bättre än 2011, då svenska landslagstrupper sammanlagt erövrade 166 medaljer. Ökningen är positiv, men inte ett självklart uttryck för att svenska elitaktiva stärkt sin internationella konkurrenskraft. Till saken hör att många idrotter inte anordnar VM eller motsvarande mästerskap på årsbasis. Möjligheten att tävla och utmärka sig varierar därmed över tid. Av det skälet redovisas i tabell 3.5.1 istället hur bra svenska landslagstrupper presterat vid deras senaste världsmästerskap eller motsvarande. Detta mått inkluderar samtliga landslagstrupper och ger därmed en bättre bild av svenska prestationer i internationell konkurrens.

Tabell 3.5.1. Svenska landslagstruppers medaljer vid senaste VM eller motsvarande år 2012

Guld	Silver	Brons	Totalt
79	91	102	272

Källa: Specialidrottsförbunden motionsvanor

Tabell 3.5.1 visar att svenska landslagstrupper sammanlagt tog 272 medaljer vid sina senaste världsmästerskap eller motsvarande. Flest medaljer år 2012 togs av de trupper och förbund som redovisas i tabell 3.5.2–3.5.3.

Tabell 3.5.2. Landslag som tog flest medaljer i VM eller motsvarande år 2012

Förbund	Landslag	Guld	Silver	Brons	Totalt
Frisbee	Allround	9	9	7	25
Orientering	Skidorientering	5	2	2	9
Budo och kampsport	Thaiboxning	3	2	4	9
Handikappidrott	Simning	1	3	4	8
Skidor	Längd	1	6	0	7
Orientering	Orientering	0	4	3	7
Budo och kampsport	Submission wrestling	5	1	1	7
Danssport	Bugg/dubbelbugg	2	2	2	6
Issegling	Issegling	3	2	1	6

Källa: Specialidrottsförbunden

Tabell 3.5.3. Specialidrottsförbund med flest medaljer i VM eller motsvarande år 2012

Förbund	Medaljer
Budo och kampsport	29
Frisbee	25
Orientering	21
Handikappidrott	20
Skidor	15
Segling	14
Styrkelyft	11
Danssport	10
Draghundsport	9
Curling	8
Motorcykel och snöskoter	8

Källa: Specialidrottsförbunden

Flest medaljer togs av Svenska Budo- och kampsportförbundet: hela 29 medaljer i grenar som thaiboxning och submission wrestling. Därefter följde Svenska Frisbeeförbundet med goda resultat i allround och Svenska Orienteringsförbundet med framgångar i både traditionell orientering och skidorientering.

Ett gemensamt kännetecken för flera av förbunden i tabell 3.5.3 är att de har många separata landslagstrupper – och därmed även många mästerskap att delta i.

Riksidrottsförbundets data medger inte analyser över tid. Det gör däremot SOK:s statistik. Tabell 3.5.4 och 3.5.5 redovisar antal placeringar vid sommar- och vinterspel från år 1998 till 2012.

Tabell 3.5.4. Sveriges resultat vid sommar-OS år 2000–2012

Olympiska spel	Antal svenska deltagare	Placering								Totalt placering 1–8
		1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a	
2012 London	136	1	4	3	5	5	4	5	2	29
2008 Peking	123	0	4	1	5	5	4	3	9	31
2004 Aten	115	4	1	2	8	5	2	1	4	27
2000 Sydney	158	4	5	3	5	2	6	4	3	32

Källa: Sveriges Olympiska Komité

Tabell 3.5.5. Sveriges resultat vid vinter-OS år 1998–2010

Olympiska spel	Antal svenska deltagare	Placering								Totalt placering 1–8
		1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a	
2010 Vancouver	105	5	2	4	8	3	2	3	3	30
2006 Turin	105	7	2	5	4	3	4	0	5	30
2002 Salt Lake City	102	0	2	4	4	2	2	2	2	18
1998 Nagano	99	0	2	1	2	1	4	3	2	15

Källa: Sveriges Olympiska Komité

Tabellerna vittnar om att många svenska elitidrottare och lag konkurrerar om medaljer i olympiska sammanhang. En jämförelse mellan de svenska OS-truppernas storlek och antalet placeringar upp till åttonde plats visar dessutom en positiv utvecklingskurva. I både sommar- och vinterspelen har antalet prestationer (mätt i placeringar 1–8) legat förhållandevis konstant kring 30-strecket under 2000-talet – och detta trots att antalet svenska deltagare i de tre senaste spelen varit färre än i Sydney år 2000. I vinterspelen fördubblades antalet placeringar bland de åtta främsta från 15 stycken vid OS i Nagano år 1998 till 30 placeringar i Vancouver år 2010 – och detta samtidigt som antalet svenska deltagare endast ökade från 99 till 105 personer.

I tabell 3.5.6 redovisas antal svenska deltagare samt resultat vid paralympiska sommar- respektive vinterspel under perioden 1988–2012. Tabellen visar att både antalet deltagare och nationer ökat markant sedan år 1988 – och därmed även konkurrensen om medaljer. För svenskt vidkommande går denna trend även att utläsa i förlorade positioner i den sammanlagda nationsplaceringen och i antalet erhållna medaljer. En jämförelse mellan sommar- respektive vinterspelen vittnar om att svenska paralympier har tagit flest medaljer under sommarspelen. Samtidigt ska det tilläggas att antalet idrottsgrenar är betydligt fler på det paralympiska sommarprogrammet än vid vinterspelen.

Tabell. 3.5.6. Sveriges resultat i Paralympics år 1988–2012

	Antal deltagare/ Antal nationer	Sveriges nationsplacering	Svenska medaljer		
			1:a	2:a	3:a
Paralympiska sommarspel					
2012 London	4 302/164	29	4	4	4
2008 Peking	3 900/146	24	5	3	4
2004 Aten	3 800/136	21	8	7	6
2000 Sydney	3 800/122	29	5	6	10
1996 Atlanta	3 200/103	13	12	14	11
1992 Barcelona	3 100/82	17	7	22	9
1988 Seoul	3 000/61	6	42	38	22
Paralympiska vinterspel					
2010 Vancouver	600/45	17	0	0	2
2006 Turin	500/39	19	0	0	1
2002 Salt Lake City	416/36	19	0	6	3
1998 Nagano	571/32	19	0	1	5
1994 Lillehammer	500/31	8	3	3	2
1992 Alberville	450/24	12	1	1	1
1988 Innsbruck	397/22	9	3	7	5

Källa: Svenska Handikappidrottsförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

Indikator 5.2 Medaljkapacitet i skilda idrotter

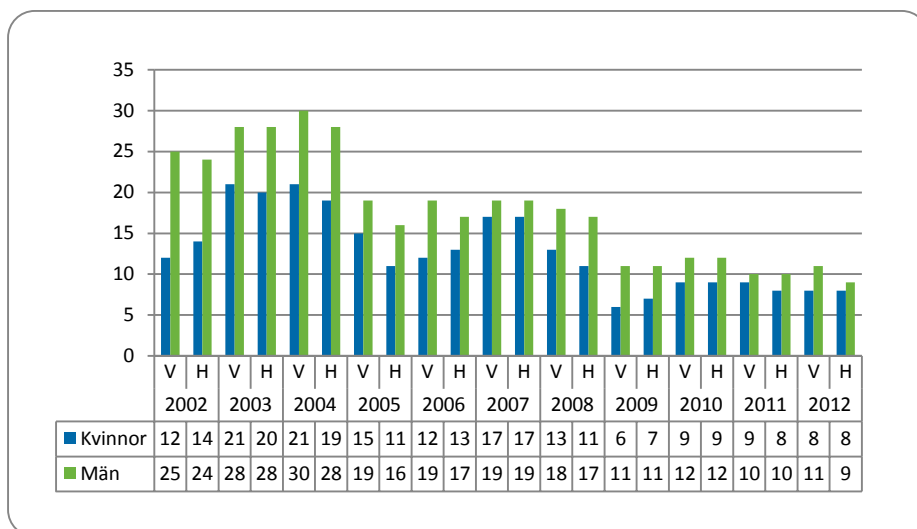
Precisering: Antal elitaktiva/lag (medaljpositioner) med kapacitet att ta medalj i OS eller VM fördelat på kön respektive vinter-/sommaridrott.

Uppgiftslämnare: Sveriges Olympiska Kommitté

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

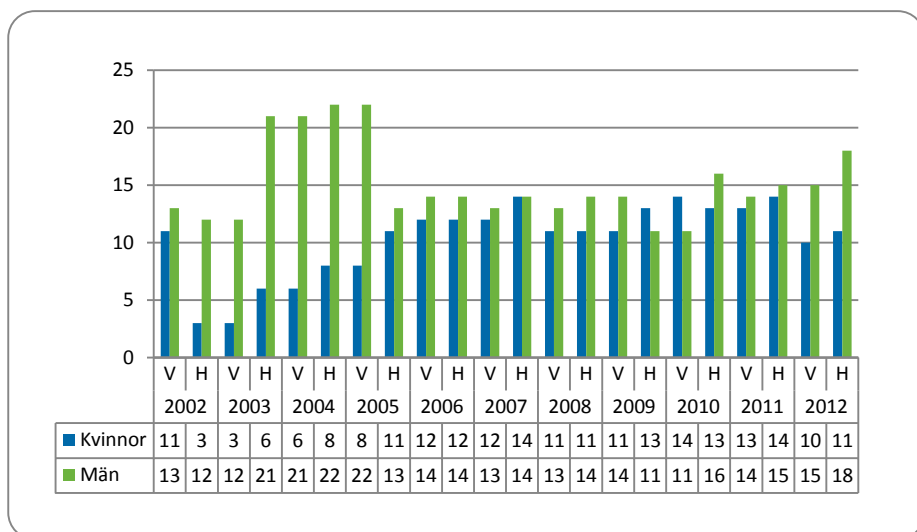
SOK använder måttet medaljkapacitet för att bedöma svenska elitaktivas potential till medalj i internationella tävlingssammanhang. Måttet är framåtblickande men baseras på tidigare genomförda prestationer. Med medaljkapacitet avses nämligen personer som tagit medalj i högsta internationella konkurrens ett flertal gånger under den senaste tvåårsperioden.

I figur 3.5.1 och 3.5.2 redovisas medaljkapaciteten hos svenska olympiska idrotter under perioden 2002–2012 (fördelat på höst och vår). Resultatet visar att Sverige under det senaste årtiondet haft fler personer med medaljkapacitet i olympiska vinteridrotter jämfört med olympiska sommaridrotter. I sommaridrotter har medaljkapaciteten minskat betydligt sedan åren 2003–2004. I vinteridrotter har antalet elitaktiva med medaljkapacitet under senare år legat förhållandevis stabilt på mellan 24 och 30 personer.

Figur 3.5.1. Antalet elitaktiva med medaljkapacitet i olympiska sommaridrotter år 2002–2012, män och kvinnor (v=vår, h=höst)

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Figur 3.5.2. Antalet elitaktiva med medaljkapacitet i olympiska vinteridrotter år 2002–2012, män och kvinnor (v=vår, h=höst)

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Indikator 5.3 Kostnader för landslagsverksamhet

Precisering: Specialidrottsförbundens utgifter för landslagsverksamhet inklusive förberedelse för landslagsverksamhet

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

År 2012 redovisade Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund med landslagsverksamhet en total omsättning på 1 636 miljoner kronor. Samma år redovisade förbunden landslagskostnader på 462 miljoner kronor. Det motsvarade 27 procent av förbundens totala omsättning. Ett ytterligare jämförelsemått är det totala SF-stödet år 2012 uppgick till 463 miljoner kronor. Därmed sagt att förbundens totala landslagskostnader nästan på öret motsvarade deras totala statliga stöd.

Men kostnaderna är inte jämnt fördelade mellan förbunden. I tabell 3.5.7 redovisas de fem förbund med högst respektive lägst landslagskostnader år 2012. Störst utgifter hade Svenska Fotbollförbundet med 212 miljoner kronor. Lägst utgifter hade Svenska Sportdykarförbundet med 161 000 kronor.

Tabell 3.5.7. Specialidrottsförbund med högst respektive lägst kostnader för landslagsverksamhet år 2012

Högst kostnader		Lägst kostnader	
Fotbollförbundet	212 300 000	Sportdykarförbundet	161 000
Skidförbundet	56 000 000	Racerbåtsförbundet	165 000
Ishockeyförbundet	33 000 000	Mångkampsförbundet*	185 000
Handbollförbundet	18 890 000	Frisbeeförbundet	397 273
Handikappidrottsförbundet	14 302 200	Dartförbundet	400 000
		Isseglarförbundet	400 000

Källa: Specialidrottsförbunden

*Endast A-landslag

Ett ytterligare sätt att åskådliggöra de stora skillnaderna i specialidrottsförbundens landslagskostnader är att gruppera förbunden i olika utgiftskategorier. Resultatet visas i tabell 3.5.8. Av tabellen framgår att de fyra förbunden med störst landslagskostnader svarar för hela 60 procent av utgifterna för samtliga 65 förbund med landslagsverksamhet. Dessa fyra förbund har en sammantagen landslagskostnad på 320 miljoner kronor. Den stora majoriteten förbund har emellertid betydligt lägre utgifter. Hela 44 förbund har utgifter som understiger fem miljoner kronor.

Tabell 3.5.8. Specialidrottsförbundens kostnader för landslagsverksamhet år 2012, grupperade

Kostnader	Antal förbund	Totala kostnader i varje kategori (kr)	Varje kategoris andel av totala kostnader (%)
< 15 miljoner kr	4	320 190 000	60
10–15 miljoner kr	5	61 003 200	11
5–10 miljoner kr	12	92 453 362	17
1–5 miljoner kr	25	53 067 944	10
> 1 miljon kr	29	10 248 509	2
Totalt	65	536 963 015	100

Källa: Specialidrottsförbunden

Ett förbunds landslagskostnader är givetvis avhängigt av dess totala ekonomi. I tabell 3.5.9 redovisas de förbund med högst respektive lägst andel landslagskostnader i relation till deras totala omsättning.

Tabell 3.5.9. Specialidrottsförbund med hög respektive låg andel landslagskostnader i relation till total omsättning år 2012

Förbund med hög andel kostnader				Förbund med låg andel kostnader			
	Omsättning (kr)	Kostnader (kr)	%		Omsättning (kr)	Kostnader (kr)	%
Skidor	92 688 000	76 331 000	82	Golf	96 052 574	3 711 000	4
Brottning	8 834 179	5 994 100	68	Amerikansk fotboll	9 463 034	660 000	7
Segling	19 384 458	12 400 000	64	Motorcykel /snöskoter	34 421 517	2 221 000	6
Vattenskidor /wakeboard	1 987 654	1 130 520	57	Bilsport	31 081 845	2 080 000	7
Rodd	4 994 638	2 500 000	50	Mångkamp	2 699 474	185 000	7
Judo	7 365 522	3 380 000	46	Racerbåt	2 242 700	165 000	7
Skidskytte	26 126 256	11 316 000	43	Boule	4 965 182	395 200	8
Styrkelyft	3 615 877	1 561 000	43	Bandy	31 984 281	2 550 000	8
Cykel	12 869 081	5 379 399	42	Innebandy	78 268 706	6 521 000	8
Biljard	2 092 062	860 000	41	Sportdykning	5 009 346	454 000	9

Källa: Specialidrottsförbunden

Indikator 5.4 Deltagare i talangutvecklingsverksamhet

Precisering: Antal deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet och Sveriges Olympiska Kommitté

Källa: Den samlade elitsatsningen och SOK:s topp- och talangprogram

Indikator 5.4 mäter antalet deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar. I tabell 3.5.10 redovisas antal aktiva och lag som under år 2010–2012 tilldelades så kallat riktat stöd ur den samlade elitsatsningen. Stödet är behovsprövat och utdelas till de allra bästa aktiva/lagen för att ge dessa möjligheter att konkurrera om medaljer i den absoluta världstoppen.

Tabell 3.5.10. Antal elitaktiva och lag som tilldelats riktat stöd ur den samlade elitsatsningen år 2010–2012

	2010 (%)			2011 (%)			2012 (%)		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
Antal individer* i olympiska grenar	106	42 (40)	64 (60)	271	118 (44)	153 (56)	293	144 (49)	149 (51)
Antal individer* i paralympiska grenar	29	11 (38)	18 (62)	76	18 (24)	58 (76)	86	24 (27)	62 (73)
Antal individer* i övriga grenar	298	126 (42)	172 (58)	167	57 (34)	110 (66)	453	175 (39)	278 (61)
Antal aktiva i olympiska grenar	46	24 (52)	22 (48)	160	65 (41)	95 (59)	166	66 (40)	100 (60)
Antal aktiva i paralympiska grenar	17	5 (29)	12 (71)	32	10 (31)	22 (71)	37	14 (38)	23 (62)
Antal aktiva i övriga grenar	75	26 (35)	49 (65)	76	33 (43)	43 (57)	168	74 (44)	94 (56)
Antal aktiva i lag olympiska grenar	60	18 (30)	42 (70)	111	53 (48)	58 (52)	127	78 (61)	49 (52)
Antal aktiva i lag paralympiska grenar	12	6 (50)	6 (50)	44	8 (18)	36 (82)	49	10 (19)	39 (81)
Antal aktiva i lag övriga grenar	223	100 (45)	123 (55)	91	24 (26)	67 (74)	285	101 (35)	184 (65)
Antal lag i olympiska grenar	14	–	–	13	–	–	12	–	–
Antal lag i paralympiska grenar	2	–	–	7	–	–	8	–	–
Antal lag i övriga grenar	30	–	–	8	–	–	32	–	–

Källa: Den samlade elitsatsningen

*Aktiva i individuella grenar + aktiva i lag

En jämförelse mellan åren 2010 och 2012 visar att antalet individer som tilldelats stöd har ökat kraftigt: från 433 personer år 2010 till 832 år 2012. Det går även att uttyda en relativ ökning till olympiska idrotter.

År 2010 utgjorde så kallade olympier ungefär en fjärdedel av elitaktiva med riktat elitstöd. År 2012 utgjorde de en majoritet. Vidare kan man notera att fler män än

kvinnor tilldelas riktat elitstöd. Det bör dock understrykas att tabell 3.5.10 endast redovisar antalet deltagare som tilldelas stöd – inte hur stora belopp som elitaktiva och lag har fått.

Bilden av svensk talangutveckling kan kompletteras med antalet deltagare i SOK:s topp- och talangprogram år 2012 (tabell 3.5.11).

Tabell 3.5.11. Antal deltagare i SOK:s topp- och talangprogram år 2012

		Kvinnor	Män	Totalt kvinnor/män	Lag
Sommaridrotter	Talang	33	27	63	4
	Topp	7	12	20	1
Vinteridrotter	Talang	9	17	26	0
	Topp	13	15	29	1
Totalt	Talang	42	44	90	4
	Topp	20	27	49	2

Källa: SOK:s topp- och talangprogram

Indikator 5.5 Specialidrott i gymnasieskolan

Precisering: Antal flickor och pojkar vid riksrekryterande idrottsgymnasier (RIG)

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Berörda specialidrottsförbund

För ungdomar på hög idrottslig nivå finns möjlighet att kombinera gymnasiestudier med en elitsatsning inom ramen för riksidrottsgymnasierna. Systemet är utformat så att studenterna läser ett nationellt gymnasieprogram men utnyttjar studiemomentet individuellt tillval för den egna specialidrotten. I tabell 3.5.12 redovisas riksidrottsgymnasiernas dimensionering under perioden 2005–2014 fördelat på tre treårsperioder.

Tabell 3.5.12. Riksidrottsgymnasier (RIG), dimensionering angiven i antal

	2005–2008	2008–2011	2011–2014
Specialidrottsförbund	37	36	32
Anordnarkommuner	50	49	44
RIG-orter	62	58	51
Elever (per tre år)	1 136	1 297	1 204

Källa: Specialidrottsförbunden

Enligt Riksidrottsförbundet fördelar flertalet specialidrottsförbund sina platser enligt principen att det underrepresenterade könet ska uppgå till minst 40 procent. Det finns däremot undantag. Som exempel tillämpas ett fritt urval för bilsport, ishockey och ridsport.

4. Centrum för idrottsforsknings verksamhet 2013

Centrum för idrottsforskning (CIF) har som uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område samt att ansvara för uppföljning av statens stöd till idrotten. CIF ska också skapa förutsättningar för samarbete mellan forskare vid universitet och högskolor samt andra engagerade inom området.

Stödja och initiera forskning

Kulturdepartementet via Riksidrottsförbundet (RF) och utbildningsdepartementet finansierar CIF:s verksamhet (tabell 4.1). Dessutom tillkommer intäkter från bland annat prenumerationsavgifter för tidningen Svensk Idrottsforskning. Intäkterna från utbildningsdepartementet räknas årligen upp med ett index, men detta sker inte med de intäkter som kommer via RF. Den ökning av intäkter 2010 som går att utläsa i tabell 4.1 förändrades av det utökade uppdrag som CIF fick för att följa upp statens stöd till idrotten.

Tabell 4.1. Intäkter till CIF 2009–2013 (tusen kronor)

	2009	2010	2011	2012	2013
Utbildningsdepartementet	6 504	6 721	6 737	6 798	6 837
Kulturdepartementet via Riksidrottsförbundet	13 000	16 000	16 000	16 000	16 000
Övriga intäkter (prenumerationer, böcker)	295	343	234	201	273
Summa	19 799	23 064	22 971	22 999	23 110

Att fördela forskningsmedel är en central del av CIF:s verksamhet. I tabell 4.2–4.4 och figur 4.1–4.4 redovisas hur medel fördelats under åren 2009–2013. Notera att utbetalningen av bidragsmedel för en tjänst eller ett projektbidrag som beviljats stöd ett givet år påbörjas först påföljande år.

Vid beviljandet av medel inför år 2014 valde CIF:s styrelse att öronmärka medel till forskning med hög kvalitet inom de övergripande forskningsområdena: elitidrott, barn- och ungdomsidrott samt idrott och hbtq (homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner). En doktorandtjänst har inför 2014 tilldelats Eva Linghede vid

Gymnastik- och idrottshögskolan med professor Håkan Larsson som handledare. Avhandlingsarbetet har arbetstiteln *Gränsöverskridanden och queera handlingar inom idrotten* och kan ses som ett resultat av den fleråriga satsning på projekt inom området idrott och hbtq som CIF initierade 2011. Den satsning som CIF gör på en heltidstjänst inom fysiologi, med inriktning elitidrott och med fokus på prestationsutveckling, kommer under våren 2014 att avslutas. CIF har finansierat anställningen under tre år. Tjänsten finns på Mittuniversitetet vid Vintersportcentrum i Östersund.

CIF har under 2013 beslutat att göra en ny treårig strategisk satsning på ett forskningsprogram kring hälsa och prestation med inriktning barn- och ungdomsidrott och beslut om tilldelning kommer att ske under 2014.

Tabell 4.2. Antal beviljade tjänster, fördelning mellan män och kvinnor och beräknad kostnad för tjänster för CIF under åren 2009–2013

År	Doktorander antal (kvinnor/män)	Nydisputerade antal (kvinnor/män)	Heltidstjänst elitsatsning (kvinnor/män)	Totala beräknade kostnaden (tkr)
2009	10,5 (4/7)	12 (4/8)	–	6 800
2010	15 (7/8)	11 (5/6)	1 (0/1)*	9 185
2011	15 (7/8)	12,5 (5/8)	1 (0/1) *	9 182
2012	14 (6/8)	11 (7/4)	1 (0/1) *	9 240
2013	15 (9/6)	9 (5/4)	1 (0/1) *	8 055

*Beviljad våren 2011 och avslutas våren 2014

Inför årets fördelning av bidrag till nya tjänster kom det in totalt 56 ansökningar och 7 nya tjänster (5 doktorander och 2 nydisputerade) beviljades, vilka finansieras under en fyraårsperiod. CIF har de senaste fem åren gett lönedel till i snitt 26 tjänster per år. Sedan tidigare är 18 tjänster delfinansierade av CIF och under 2014 beräknar CIF därmed att stödja totalt 25 tjänster, varav 56 procent kommer att innehas av kvinnor (tabell 4.2).

Ansökan till tjänsterna för doktorander görs av handledarna. Sex av de handledare som fått sin ansökan beviljad för år 2014 är kvinnor, en siffra som inte redovisas i tabellen. Av de 15 doktorander som fått beviljat en tjänst är 6 män. De nydisputerade kvinnorna innehar 5 av de 9 tjänster som beviljats.

CIF fördelar även forskningsbidrag inom tre ämnesområden samt bidrag till ideella nationella föreningar/organisationer som bedriver verksamhet som är värdefull för svensk idrottsforskning (tabell 4.3).

Tabell 4.3. Projektbidrag beviljat per år, fördelat på ämnesområden (tusen kronor)

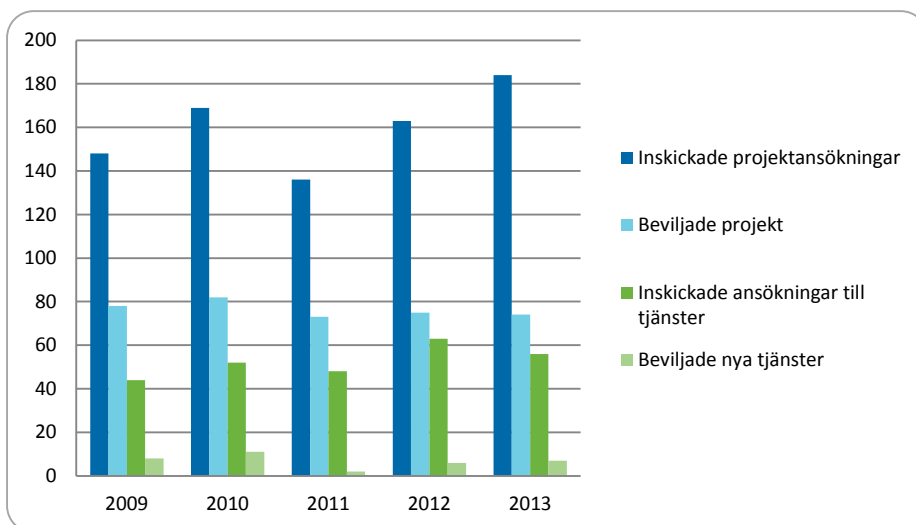
	2009	2010	2011	2012	2013
Humaniora och samhällsvetenskap inklusive hbtq-satsning	3 300	3 348	3 645	3 121	2 775
Fysiologi, medicin och biomekanik	3 000	4 729	3 310	3 230	3 025
Traumatologi, ortopedi och rehabilitering	2 695	2 337	1 881	2 295	2 840
Organisationsstöd	260	300	290	320	320
Summa	9 255	10 714	9 126	8 966	8 960

Fördelningen av bidrag mellan ämnesområden är bland annat baserad på söktrycket inom respektive område. En liten minskning i söktrycket har skett sedan år 2011 inom humaniora och samhällsvetenskap och samma trend uppvisar fysiologi, medicin och biomekanik sedan 2010. Traumatologi, ortopedi och rehabilitering uppvisar däremot en uppgång i söktryck sedan 2011 vilket har resulterat i en ökning i tilldelade medel de senaste två åren.

Tabell 4.4. Genomsnittlig bidragsstorlek per projekt beviljat per år (tusen kronor)

	2009	2010	2011	2012	2013
Humaniora och samhällsvetenskap inklusive hbtq-satsning	132	146	166	154	107
Fysiologi, medicin och biomekanik	111	135	150	142	178
Traumatologi, ortopedi och rehabilitering	100	97	65	72	92
Organisationsstöd	52	50	58	46	46

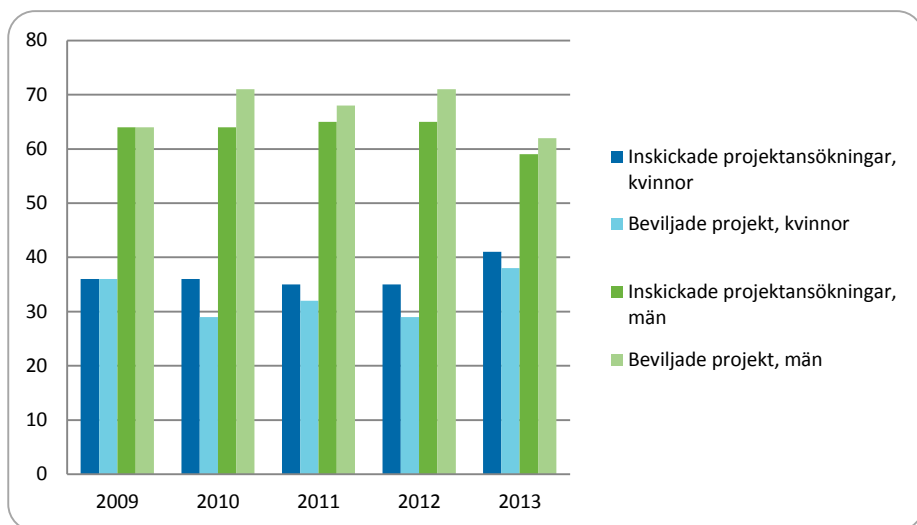
Tabell 4.4 visar den genomsnittliga bidragsstorleken per projekt inom respektive område. Sedan fyra år tillbaka har CIF:s styrelse som ambition att ge högre bidragssummor till färre projekt. Inom *humaniora och samhällsvetenskap* beviljades en något lägre genomsnittlig tilldelning år 2013 jämfört med 2012. *Fysiologi, medicin och biomekanik* har sedan 2009 visat en ökning av bidragsstorleken och även *traumatologi, ortopedi och rehabilitering* visar på en liten ökning under åren 2012–2013 efter att ha visat en minskning under 2010–2011.

Figur 4.1. Totalt antal nya inskickade och beviljade ansökningar för projekt respektive tjänster under åren 2009–2013

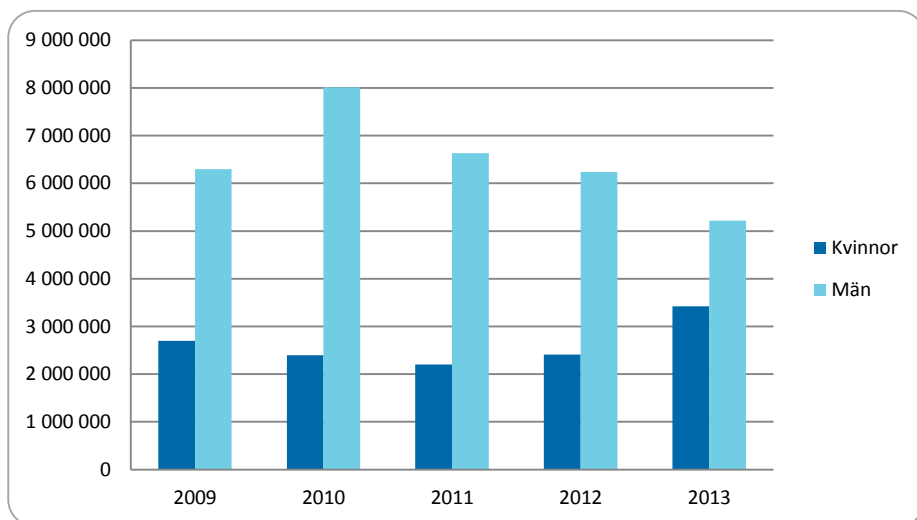
I figur 4.1 kan man se att det totala antalet inskickade ansökningar (projekt och tjänster) ökade under 2013 jämfört med föregående år. Det totala antalet beviljade projektansökningar var 74 stycken och beviljningsgraden var 40 procent. Det kan jämföras med år 2012 då beviljningsgraden var 46 procent. Antalet nyinkomna ansökningar till tjänster var 56 stycken år 2013, varav 7 nya tjänster har beviljats. Beviljningsgraden för tjänster låg under åren 2008–2010 på runt 20 procent, men under 2011–2013 har den sjunkit drastiskt till mellan 4 och 12 procent. De lägre beviljningsgraderna för både projekt och tjänster beror på det ökade söktrycket och på den oförändrade tilldelningen av statliga medel till idrottsforskningen som innebär att det ökade söktrycket inte kan bemötas. Utöver att antalet ansökningar har ökat de senaste åren och därmed behovet av mer bidrag så har även kostnaderna för forskningen ökat, bland annat på grund av ökade overheadkostnader till universitet och högskolor samt ökade kostnader för löner.

Figur 4.2. Andel (procent) inskickade och beviljade ansökningar till projekt uppdelat på kvinnor respektive män under åren 2009–2013

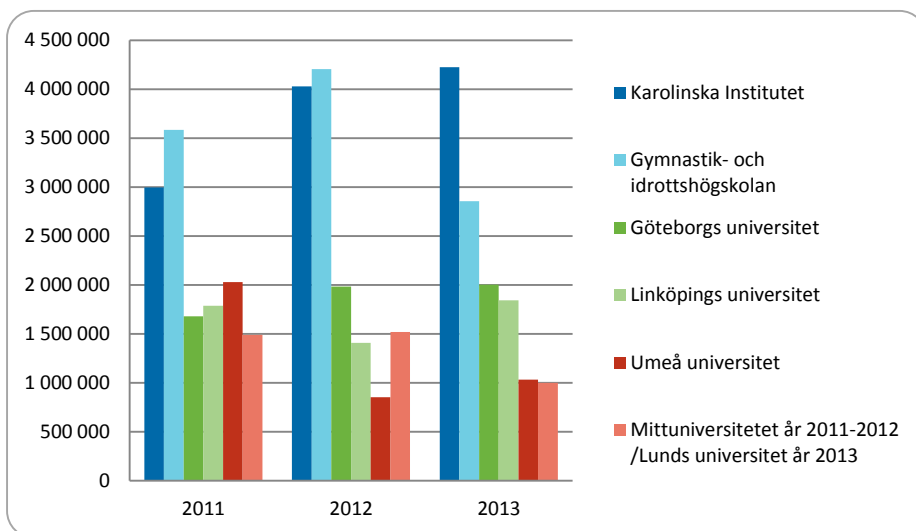
Figur 4.2 visar att för kvinnor var andelen beviljade ansökningar under 2013 38 procent vilket kan jämföras med föregående år då det var 29 procent. Det kan jämföras med antal inskickade ansökningar 2013 där kvinnor utgör 41 procent av de sökande och männen 59 procent vilket innebär att andelen beviljade projekt för kvinnor respektive män ligger på ungefär samma nivå som andelen sökta.

Figur 4.3. Beviljade forskningsbidrag till projekt (kronor), fördelat mellan kvinnor och män under åren 2009–2013

Den totala summan för beviljade forskningsbidrag till projekt för 2013 ligger på cirka 8,6 miljoner kronor vilket är samma nivå som under 2012. I figur 4.3 kan man utläsa att den andel som tilldelats kvinnliga forskare har ökat något de senaste två åren till att nu utgöra cirka 40 procent av forskningsbidragen.

CIF:s styrelse vill främja jämställdheten inom idrottsforskningens område, bland annat genom att sträva efter samma beviljningsgrad för män och kvinnor som söker projektbidrag och löne-medel. Beviljningsgraden för projektbidrag för kvinnor respektive män låg under 2013 på 37 respektive 42 procent vilket kan jämföras med föregående år då den låg på 38 respektive 50 procent. Målen med att främja jämställdheten skrivs bland annat fram i den jämställdhetsstrategi som styrelsen har beslutat under 2013 och enligt denna ska CIF sträva efter att ha en jämn könsfördelning i all verksamhet som finansieras av CIF eller anordnas av CIF. I detta sammanhang är en jämn könsfördelning när ingetdera könet utgör mindre än 40 procent. En positiv trend till en mer jämn könsfördelning inom tilldelningen av forskningsanslag har kunnat skönjas de senaste åren både vad gäller tjänster och projektbidrag (tabell 4.2 och figur 4.2 och 4.3). För att uppnå jämställdhet inom CIF:s verksamhetsområde krävs dock långsiktigt och uthålligt arbete samt kontinuerlig uppföljning. CIF:s styrelse kommer därmed fortlöpande att fortsätta följa upp och analysera sin verksamhet utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Figur 4.4. Fördelning av forskningsbidrag (kronor) till projekt och tjänster fördelat mellan de sex lärosäten som tilldelats mest bidrag under åren 2011–2013

Figur 4.4 visar de sex lärosäten som erhållit mest forskningsbidrag från CIF under de tre senaste åren. Karolinska Institutet och Gymnastik- och idrottshögskolan, som båda finns i Stockholm, innehar en tätposition och Göteborgs, Linköpings och Umeås universitet har funnits med bland de sex främsta under alla tre åren. Mittuniversitetet har tappat sin sjätteplacering från 2012 och Lunds universitet har istället hamnat på sjätte plats under 2013.

Uppföljning av statens stöd till idrotten

CIF har under året arbetat med uppdraget att följa upp statens stöd till idrotten. En rapport från 2012 års uppföljning lämnades in till Regeringskansliet i maj 2013. I rapporten redovisar CIF en uppföljning av indikatorer inom fem olika målområden och en fördjupad analys av vad som kännetecknar en bra föreningsdriven idrottsverksamhet som får barn och ungdomar att vilja fortsätta idrotta. En fråga som uppmärksammades särskilt var den minskade aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten. Resultaten från rapporten har presenterats i olika sammanhang under året.

Inom ramen för regeringsuppdraget har CIF även publicerat två böcker: *Spela vidare – en antologi om vad som får unga att fortsätta idrotta* samt *Dolda utmaningar – om unga idrottare med osynliga funktionsnedsättningar*.

Effektivitet och samordning

CIF arbetar ständigt med att effektivisera verksamheten. Under året har bland annat åtgärder gjorts för att effektivisera handläggningen av inkommande statistik inom uppdraget att följa upp statens stöd till idrotten.

Samverkan och dialog har skett med andra organisationer och myndigheter såsom Riksidrottsförbundet (RF) och Ungdomsstyrelsen. Dialogen med RF resulterade 2013 i ett samarbete där CIF tar fram ett underlag till RF för att kunna fördela de forskningsmedel som avsatts inom Idrottslyftet och detta samarbete kommer att pågå till 2015 då nuvarande Idrottslyft avslutas. CIF har också under 2013 bidragit till uppbyggnaden av ett nationellt nätverk för utveckling av tester inom idrotten. Detta nätverk har under året beslutat att bilda en formell organisation och CIF kommer under 2014 fungera som ett stöd i bildandet av denna organisation. Utöver detta har CIF påbörjat ett arbete med att bilda ett nätverk för doktorander

inom idrottsforskning och under våren 2014 planerar CIF att genomföra en första träff.

Informationsverksamhet

CIF strävar efter att förbättra information och tillgänglighet av resultat från svensk idrottsforskning. Sedan 2012 arbetar CIF bland annat med nyhetsbrev, Twitter och pressmeddelandeverktyget Mynewsdesk i denna strävan. Totalt skickades elva nyhetsbrev ut. Arbetet med de olika informationskanalerna är starkt bidragande till att antalet unika besökare på CIF:s webbplats har ökat markant sedan 2012 då det var 13 747 unika besökare till 2013 då det var 21 695, vilket är en ökning med 58 procent.

CIF har under året publicerat fyra nummer av tidningen Svensk Idrottsforskning. Antalet betalande prenumeranter har under de senaste fem åren legat mellan 700 och 800. Tidningen går även att läsa gratis på CIF:s webbplats och CIF har under året varit aktiv med att sprida den digitala versionen av tidningen genom kommunikationskanalerna Twitter, Mynewsdesk och nyhetsbrev. Antalet nedladdade artiklar under 2013 var 131 964. Det är en ökning med drygt 100 procent sedan år 2012 då siffran låg på 62 890.

Utöver ovan nämnda arbete inom informationsområdet har CIF varit medarrangör till tre konferenser under året. Tillsammans med Det svenska nätverket för europarättslig forskning och Svensk idrottsjuridisk förening arrangerades ett seminarium med titeln Konkurrensrätt och idrott. Hbtq och idrott arrangerades tillsammans med Ungdomsstyrelsen, Riksidrottsförbundet och RFSL. CIF och Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) anordnade i september en Forskar Fredag där temat var träning för äldre. Det var första gången CIF deltog i evenemanget, som årligen genomförs på cirka 300 platser över hela Europa.